ein Defizit XII

Cod. lat. 19415

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

H 391

TEGERNSE

Lex salica a theoderico, hyldeberto luthario dagoberto regibus francorum data

Capita caroli magni adiuncta legi salice

Lex alamannorum A luthario data. cum capitulis caroli

Iste liber attinet mona-
sterio sancti Quirini
in Tegernsee.

Thessolonis ducis bavarie decreta in dingelfing & Niuhing facta

Contenta.

Leges Baioariorum.

Nota — Dyalogus de diuisio-
nibus patrum scriptorum

Decreta Thassilonis
ducis et sancta Synodus
in loco qui dicitur Dingol-
fingen constituit.

Leges Alamannorum.

Lutharii regis francorum

Capita caroli magni adiuncta

Nota — Nota quod suprasignatus dyalogus dividitur
in duos parciales libros. In
primo libro agitur de eo. Quod
scriptura loquatur de deo. In secundo
libro agitur de eo. Quod scriptura
loquatur de presenti seculo [illegible]

[illegible]

Pertz XI, 556
M. LL. 3, 185

Cod. lat.
19415 = Clm. 325.

Leges autem et do[illegible]

Et diuisiones sacrarum scripturarum

Leges alemanorum

d[illegible] d[illegible] auxiliator [illegible] es tu
non [illegible]um confusus postulaui pa-
trem meum

In nomine d[illegible] omni[illegible]

d[illegible] d[illegible] auxili[illegible]

In nomine d[illegible] d[illegible] omni[illegible]

potentis d[illegible] d[illegible] auxili[illegible]

[illegible]

[illegible] auxiliator meus & ideo non ti[illegible]

confusus postulaui patrem meum

d[illegible] d[illegible] auxiliator

z.

IN NOMINE DNI NRI IHU XPI INCIPIT PRO
LOGUS LEGIS BAIOARIORUM

Moyses gentis hebreę
primus omnium divinas leges
sacris litteris explicavit;
Foroneus rex grecorum primus
leges iudiciaque constituit;
Mercurius trimegistus primus leges aegyp
tiis tradidit; Solon primus leges athe
niensibus dedit; Ligurgus primus lace
demoniis iura ex apollinis auctoritate
confixit; Numa pompilius qui romulo
successit in regno primus leges romanis
edidit; Deinde cum ppts seditiosos magis
tratus ferre non posset. decemviros ad leges
scribendas congregavit. qui leges ex libris
salomonis in latinum sermone translatos.

In libro antiquitatum Germanicarum
quem Heroldus edidit, sic vocantur
Baioariorum leges.

xii. tabulis exposuerunt; Fuerunt autem hi. appius
claudius. genutius. ueterius. iulius. mani
lius. sulpitius. sextius. curatius. romelius
postumius; Hi x. uiri legum conscriben
darum electi sunt; Leges autem redigere in libris
primus autem consul pompeius instituere
uoluit. sed non perseuerauit obtractatorum [uituperatorum]
metu; Deinde cesar coepit id facere sed
ante interfectus est; Paulatim autem antique
legis uetustate [id neglegentia] atque incuria exsoluere sunt.
Quarum etsi nullus iam usus est. notitia tamen
necessaria uidetur. Leges noue a constan
tino coeperunt cesare et reliquis succeden
tibus; erantque permixte et inordinate; Postea
theodosius minor augustus ad similitu
dinem gregoriani et hermogeniani codicem
factum constitutionum a constantini
temporibus sub proprio cuiusque imperatoris

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

titulo disposuit quē a suo nomine theo
dosianū uocauit; Deinde unaquaq; gens
propriā sibi ex consuetudine elegerunt legē;
Longa enī consuetudo p lege habetur; lex ē
constitutio scripta. mos ē uetustate pro
bata consuetudo siue lex conscripta; na
lex a legendo uocata q scripta ē; Mos ē
consuetudo longa de morib; tracta tantun
dem. Consuetudo aū est quoddam morib; insti
tutū qđ p lege suscipitur; Lex erit omne
qđ iam ratione constiterit. qđ ad disci
plinā conueniat & qđ saluti pficiat; Voca
ta aū consuetudo quae in comuni ē usu.

doctrinalis
Theodericus rex francorū cū eet catalonis
elegit uiros sapientes qui in regno suo
legib; antiquis eruditi erant; Ipso aū
dictante. iussit conscribere legē francorū
& alamannorū & baioariorū. unicuiq; genti

Is theoderic[illegible] filius [illegible] [illegible] artis [illegible]

Franci
Alamanni } Rege francorū
baioarii

quae in ei potestate erant secundum consuetu
dinem suam addidit quae addenda erant.
& inpuisa & inconposita resecauit;
Et quae erant secundum consuetudinem paganorum.
mutauit secundum legem christianorum; Et quicquid
theodericus rex propter uetustissimam paganorum
consuetudinem emendare non potuit. post haec
hildibertus rex inchoauit. sed hlodharius
rex perfecit; Haec omnia dagobertus rex glo
riosissimus per uiros inlustres claudium. chado
indum. magnum & agilolfum renouauit;
Et omnia uetera legum in melius transtulit.
& unicuique genti scripta tradidit. quae usque
hodie perseuerent; Factae sunt autem leges. ut earum
metu humana coerceretur audacia. tutaque
sit inter probos innocentia et in ipsis in
probis formido supplicii. & refrenetur
nocendi facultas;

6.

Incip cap de libris legis institutionis que ad cler ptinent seu ad ecclesiastica iura

I Vt si q̄ lib baioarius t quiscumq; alo dē suā ad ecclam. t quacumq; rem donare uoluerit libera habeat potestatē; 22. rim.

II De his q̄ contra legē ecclam fraudare uolue 23.

III De furtis eccle quomodo conponant; 23.

IIII De eis q̄ seruū ecctae ad fugiendū suaserit; 25.

V De his qui seruum eccle sine mortali crimine interimit; 25.

VI De his qui rēs eccle igne cremauerint; 26.

VII De eis qui reis & confugiū fecerint ad ecclam; 27.

VIII De conpositione ministerior eccle quomodo conponunt; 29. Conponunt; 29.

VIIII De prbis t diaconib; necnon & epis quomodo

X De solis epis & illor interfectione; 30.

XI De scemonialib; uel dō dicatis; 32.

XII De prbis & diaconib; ut mīnime habitent cum mulieribus; 33.

XIII D e colonis & seruis ecclesiae qualiter seruiant; 34.
XIIII D e diebus dominicis; 36.

De duce & ei causis quae 12 Ad eum pertinent

I S i quis de morte ducis consiliauerit; 36.
II S i quis ducem suum occiderit; 39.
III S i quis seditionem excitauerit 39.
IIII S i quis in exercitu scandalum excitauerit; 39.
V S i quis infra prouincia ubi dux exercitum ordinauerit sine ducis iussione aliquid praedauerit 41.
VI S i quis in exercitu aliquid furauerit; 42.
VII S i quis in utilitate ducis vel domini sui fuerit mortuus; 43.
VIII S i quis ducali iussione hominem interficerit; 44.
VIIII D e filiis ducum si proterui fuerint; 44.
X D e eo qui scandalum in curte ducis commiserit; 45.
XI V t nullus in capione & sine iussu marscal initiat, 46.
XII D e his qui in curte ducis aliquid furauerint, 46.
XIII D e his qui iussionem ducis contempserint; 47.
XIIII V t placita fiant per kalendas; 47.
XV V t iudex partem suam accipiat; 48.

XVI Qualis iudex fieri debeat; 48.

XVII Si iudex p munera in iuste iudicauerit; 49.

XVIII Si p ignorantiā male iudicauerit; 49. honore s.

I De genealogiis quae duplū accipidit

II De ducum genealogia & eorū conpositione 49.

De liberis quomodo conponunt;

I Si q liberū p cusserit p iram. 51.

II Si sanguinem effuderit, 51.

III Si manum in i&erit; 51.

IIII Si uenam p cusserit; 51.

V Si ossa tulerit; 52.

VI Si ceruella appareat; 52.

VII Si funib; ligauerit; 52.

VIII Si p eruim in plexauerit; 52.

VIIII Si oculum eruerit; 52.

X Si man cauff id est man t peder abscid[erit]; 52.

XI De police & eor digitor quomod conponunt, 52.

XII De brachus transpunctis; 53.

XIII De nare, 53.

XIIII De aure, 53.

XV De labius, 54.

XVI De dentibus, 54.

XVII De ripa proiectis, 54.

XVIII De equo proiectis; 54.

XVIIII De scalis proiectis; 54.

XX De in igne proiectis, 55.

XXI De sagittatis cum toxica; 55.

XXII De potione mortifera; 55.

XXIII De hostiliter cinctis; 55.

XXIIII De eminus cinctis hostili manu; 55.

XXV De eum (tu) per pignus obtentis; 56.

XXVI De simulatis qui uuanc stodal dicunt; 56.

XXVII De plaga claudicationis; 56.

XXVIII De interfectione liberi hominis; 56.

XXVIIII De eorum feminis; 57.

XXX De peregrinis; 57.

XXXI De illorum infectione; 58. De liberis qui
p(er) manu(m) dimissi sunt quomodo con
ponuntur; Cap numero viiij. 58.
De seruis quomodo conponuntur cap 59.
I Num xii; De nuptiis incestis prohi 61.
II Si contra hoc se ingesserit; 61. bendis;
III De minore persona; 62. in seruis; 62.
IIII Ut liberu(m) sine mortali crimine n(on) liceat
De uxorib; & ea(rum) causis quae saepe con
I Si q(ui)s cu(m) uxore alterius c(on)cubuerit; 63. tingunt;
II De seruis qui hoc co(m)miserint; 63.
III Si p(er) libidine(m) manum iniecerit; 64.
IIII Si in dum(en)ta sup(er) genua eleuauerit; 64.
V De discriminalia; bus 64.
VI De raptione uirginum; 64.
VII Si quis uidua(m) rapuerit; 64.
VIII De fornicatione cum liberis; 65
VIIII Si seruus cum libera fornicauerit; 65.

x Si cum manumissa fornicauerit; 65.
xi Et si cum uirgine qui cum manumissae; 65.
xii Si cum ancilla alterius; 66.
xiii Si cum ancilla uirgine; 66.
xiiii Si uxorem propriam dimiserit; 66.
xv Si sponsatam non acciperit; 66.
xvi Si alterius sponsam rapuerit; 66.
xvii Si de promissione fraudauerit; 67.
xviii De auorso per potionem; 67.
xviiii Vario modo de auorso; 67.
xx De uiringelto; 67.
xxi De diuturna dolore parentum; 68.
xxii De debilitate auorsi; 68.
xxiii De auorso ancillae ut supra; 68.
I Si liber furtum fecerit; De furto. 68.
II Si in ecclesia furauerit; 69.
III Si maiorem pecunia furauerit; 69.
IIII Si liberum hominem furauerit; 69.

V Si seruus liberum furauerit; 70.
VI Fur nocturno tempore captus in fusto; 71.
VII Si alienū seruū in fusto suaderit; 71.
VIII Si nesciens de fure aliquid conparauerit; 71.
VIIII Si aurum t species reliquas; 72.
X Si occulte alienū animal interficerit; 72.
XI Si casu occiderit alienū animal; 72.
XII De tintinnabulo; 73.
XIII De orto; 73.
XIIII De furtiua rē conparata; 73.
XV Idem ut supra; 73.
XVI De custodia furtiue rei; 73.
XVII De conpositione latroni; 74.
XVIII Ut sacramta non cito fiant; 74.
XVIIII De falsa suggestione; 75.
XX De accusatione serui alterius; 75.

De incendio domorum

I De inmissione ignis p noctem; 75.

ii De scuria liberi; 76.
iii De culminis erectione aedificiorum; 76.
iiii De igne inmisso extincto; 77.
v De dissipatione domi; 77.
vi De culmine; 77.
vii De columna culminis; 78.
viii De angulare columna interioris; 78.
viiii De huius ordinis; 78.
x De exteriori angulari; 78.
xi De ceteris huius ordinis; 78.
xii De trabibus; 78.
xiii De exterioribus qui parietes continent; 78.
xiiii De ceteris aedificiis; 78.
xv De curte; 79.
xvi De exte[...]riore saepe; 79.
xvii De [...] superiore pertica; 79.
xviii De signis; 79.
xviiii De via publica; 79.

14.

XX De conuicinale; 80.

XXI De semita; 80.

XXII De fonte; 80.

XXIII Idem ut supra; 80. De uiolentia

I De curte; 80.

II De domo; 80.

III Ut supra; 81.

IIII Similimodo; 81.

I De limite 82. De terminis

II Si seruus hoc fecerit; 82. ruptis;

III Si casu; 83.

IIII De contentione terminí; 82.

V De nouo termino prohibenda; 83.

VI Si liber hoc fecerit; 83

VII Si seruus; 83

VIII De signa non euidentia; 83.

VIIII De iacentibus columnis; 84.

X De sceleris huiusmodi; 85.

XI De materiis non eleuatis; 86.
XII Si in usum miserit; 86. De pignoribus. 26
Ut minime liceat pignorare; 86.
II De eo qui non uult iustitiā facere; 86.
III Si contra legē pignorauerit; 87.
IIII Si porcos ad pign̄ tulerit; 88.
V Si oues tulerit ad pignus; 88.
VI Si messē aut prata arauerit; 88.
VII Si messem maturā furauerit; 88.
VIII Si alterius initiauerit messem; 88.
VIIII Si seruū ad fugiendū suaderit; 89.

De uitiosis animalibus. 27

I De animalibus uitiosis; 89.
II Qui eum in saepem conpellerit; 90.
III Si dominus saepis hoc fecerit; 90.
IIII Statim si mostua non fuerit; 90.
V Si confessus ē recipiat eum; 90.
VI Restituenda [ut sint] animalia; 90.

VII Si lesum recipere noluerit; 91.

VIII Si oculum alterius animalis excusserit; 91.

VIIII Si boui cornum; 91.

X Si uaccae; 91.

XI Si caudam amputauerit; 91.

XII De mediocri; 91.

XIII De deteriori; 91.

XIIII De uacca et huiusmodi; 92.

XV De iniuste usis; 92.

XVI Idem ut supra; 92.

XVII Ut minime presumat animal occidere; 92.

19 De commendatis;

I De custodia; 93.

II Si aurum furauerit; 93.

III Huiusmodi de incendio; 94.

IIII De commendata furata; 94.

V De tempore statuto; 94.

VI De re intentione posita; 95.

[illegible] De uiduis; 95.
vii De secundis nuptiis; 95.
viii De diuisione inter frs̄; 96.
x De eo qui sine liberis moritur; 96.

De uenditionibus.

I Si res alienas uendiderit; 97.
II Si quis possessionem uendiderit. 98.
III Si a seruo alieno conparauerit; 98.
IIII De contentione uenditi rei; 98.
V Si ingenuum hominem uendiderit; 99.
VI Si i seruum proprium; 99.
VII Si seruus de suo fuerit redemptus; 100.
VIII De commutatione; 100.
VIIII De uenditionis formae; 100.
X De arras; 101
XI De firmatione; 101.
XII Idem ut supra; 102.
XIII Idem ut supra; 102.

xiiii Similimodo, 103.

xv Ut p(er) cartas firmentur aut testes; 103.

xvi De pactis & placitis; 103.

xvii De his qui propria alodem uendunt; 104.

31 D&estibus;

i De testibus; 106.

ii Si suum uoluerit uindicare; 106.

iii Si testes habuerit p(ro) auro tractum; 108.

iiii Si uictus fuerit; 109.

v Ubi discordant iudices; 110.

vi Si plures fuerint testes; 110.

D&campionibus;

i Si unus ab altero fuerit interfectus;

ii Si seruus fuerit; 111.

De mortuis & eorum causis;

i Si quis mortuum ex monumento eicerit;

ii Si in flumine proiecerit; 111.

iii Si seruus fuerit; 112.

iiii De uestitu mortuorum; 112.
v Si uulnerauerit mortuum; 112.
vi Si cadauer leserit; 113.
vii Si humauerit mortuum; 113.
viii Idem ut supra; 113.
viiii De nauibus; 114.
x Ut supra; 114.
De canib; & eorum compositione. 114.
Cap. Numero viiii;
De accipitrib; uel auibus; 116.
Cap Numero vi;
De pomeriis & nemoribus atq; apibus; 117.
Cap Numero. xi;
De porcis; Cap. i. 121.

Merwingi dicti
reges francorum (Vti
iam ex patet) a meroveo
qui primus francos trans rhenum
traduxit in romanum im-
perium et galliam. Ex stirpe in
Thuringia exstat [illegible]
[illegible]

HOC·DECRETV̄·
APVD REGĒ ET
PRINCIPES·EI
VS·ET·APVD
CVNCTVMQVE
POPVLVM
XP̄IANV̄·QVI·IN
FRA·REGNV̄·MERV
VINGORV̄·C̄SISTVNT·

XX. De ecclesiis

I

ex sua

UT SI QUIS LIBER PER
sona uoluerit. & dederit res [dare]
suas ad ecclesiam pro redemptione
animae suae. licentiam habeat de por
tione sua postquam cum filiis suis partiuit.
Nullus eum prohibeat. Non rex. Non dux.
Nec ulla persona habeat potestatem
prohibendi ei; Et quicquid donaue
rit. uillas. terram. mancipia. tali
quam pecuniam. Omnia quaecumque dona
uerit pro redemptione animae suae. hoc
per epistolam confirmet. & propria manu
sua ipse. & testes adhibeat vi. et amplius [sexo]
Si uoluerint inponant manus suas in
epistolam. & nomina eorum notent ibi quos
ipse rogauerit. & tunc ipsam epistolam
ponat super altare. & sic tradat ipsam
pecuniam coram sacerdote qui ibi de

Ecclesiae donare

Epistola confirmanda

Soldus per libra credo usurpatur
perfindt in bauarica ...

seruit; Et post haec nulla habeat
potestatē. exinde Nec ipse. Nec posteri eius.
Nisi defensor eccle ipsius beneficiū, Vogt
pstare uoluerit ei. sed apud epm
defendantur res ecclae quicquid apud
.II. xpianis ad ecclam di datū fuerit;
Si qua psona contra res eccle iniuste De rebus eccle.
agere uoluerit. t de reb; eccle aliquid Sacrilegi
abstrahere. siue ille qui dedit. t quis
de heredib; eius. aut qualiscūq; homo
psumpserit. In primis incurrat in di
iudiciū & offensionē scae eccle. &
iudici terreno psoluat auri, uncias. III.
& illas res eccle reddat & alia similia
addat. rege cogente t principe qui
.IIII. in illa regione iudex est;
Si quis res eccle furauerit & exinde pba
tus fuerit de qualecumq; re

(Nouungeldo) niungeldo soluat. id est noue capita restituat. & si negare uoluerit. secundum qualitatem pecunie iuret in altare de qua ecclesia furauerit; De una saica (saica) solus iuret; De duas saicas et III. usq; ad tremissem. cum uno sacramentale iuret. Deinde usq; ad IIII. tremisses. cum III. sacramentales iuret; Et si am pliorem pecuniam furauerit. aut cauallum. aut bouem. aut uaccam. uel quicquid plus ualet de quattuor tremisses. & si negare uoluerit. tunc cum VI. sacramentales iuret. & ipse sit septimus in altare coram presbitero & preposito; Si autem de ministerio ecclesiae aliquid furauerit. id est. calicem aut patenam uel pallam aut qualemcumq; rem de infra ecclesia furauerit & probatus fuerit. tri niungeldo

De sacrilegiis

pcii s dignus

soluat. hoc ē ter noue restituat;
Et si negare uoluerit. scdm qualitatē
ei si uerris t libr
pecuniae iur& cū XII. sacramentales
.XIIII. In ipso altare;

Si quis seruū eccle. t ancillā ad fugiendū — 42 De plagiatus ecclesie
suaserit. & eos foras terminū duxerit.
& exinde pbatus fuerit. reuoc& eū
ei por at.
celerit. & cū XV solidos conp. auro
ad ptiatos. pro quare psumpsit hoc
facere; Et dū illū reuocat. aliū mittit
nore
In loco p pignus. don&c illū reddat
quē in fugā dux; Et si nō poterit inue
nire illū. t aliū don& simile illi. & cū XV
sol conp; Ita & de ancilla. scdm qd ual&
.XV. similiter faciat;

Si quis seruū ecclae sine mortali culpa
occiderit. p psumptionē. duos simi
les restituat p illo quē occidit. & si

De Seruo ecle occiso

negare uoluerit. cum xii sacramentales
iuret in altare in illa ecclesia cui seruiunt.

VI De incendiatione ecclesiae

Si quis res ecclesiae igne cremauerit. Si occidit;
uerit per inuidiam more furtiuo in nocte. et inuentus fuerit. si seruus est.
tollantur manus ei et oculi ei. ut amplius
non uideat facere malum; Dominus uero eius
omnia similia restituat quicquid in illo
incendio arserit. et si liber homo hoc
praesumpserit facere quod res ecclesiae igne cremauerit et probatus fuerit. componat hoc
secundum legem. Id est. In primis donet xl solidos
auro adpretiatos pro praesumptione. quare
talia ausus fuerit facere; Postea
omne culmen quod in illo incendio cecidit
cum xxiiii. solidos componat. et quicquid ibi arserit.
omnia similia restituat. et quanti homines ibi intus fuerint et inlesi

de incendio euaserint. unicuiq; cum suam reuauuunti conp. & si ibi aliquis lesus fuerit l mortuus. ac si ipse cum propria manu fecerit. sic secundum personam unius cuiq; conp; Et si hoc negare uoluerit. cum XXIIII sacramentales nominatos iur& in altare. euangelio supposito coram defensore ecclesie; Et quisquis de rebus ecclesie furtiuus probatus fuerit. ad partem fisci pro fr&o praebeat fideiussorem. & don& uuadium de XL sol. & tantum solu&. quantum iudex iusserit. & quantum durius soluerit. tantum firmior erit pax ecclesiae;

VII. Si culpabilis aliquis confugium ad ecclesiam fecerit. nullus eum per uim abstrahere inde ausus sit post quam ianuam ecclesiae intrauerit. don& int

De fredo ecclesie

de rebus

De fugientibus ad ecclesia

pellat prbm eccłae et epm; Si prbr
rep̄sentare eū ausus fuerit. & si talis culpa ē
ut dignus sit disciplina. cū consilio
sacerdotis hoc faciat quare ad eccłam
confugiū fec̄; Nulla sit culpa tām
grauis ut uita n̄ concedat ꝑꝑ timorē
di & reuerentiā scōrum. quia dn̄s dicit;
Qui dimiserit. dimittetur ei. qui n̄ dimi
serit. nec ei dimittitur; Si quis aūt homo
contumax & sup̄bus nec timorē di
t reuerentiā eccłarū scārū n̄ habuerit.
& fugientē seruū suū ł quē p̄secutus
fuerit de eccła p uim abstraxerit.
& dō honorem n̄ dederit. conp adip
sa eccłam cū xl sol. iudice cogente.
& p freo ad fisco xl sol. ut sit honor
dō & reuerentia scōx. ut ecclesia
di semper inuicta sit;

ſ VIII.

Si q ministros ſ ecclae. id e. sub diaconu. lectore exorcistam. acolitu ostiarium. Deistis aliquem iniuriauerit. aut p cusserit. uel plagauerit. t occiderit. conponat hoc dupliciter sic solent conponere parentes ei. illi qui sunt ministri altaris dni. duplicem conpositione accipiant; Alii au clerici conponant sic parentes eorum; Monachi au q sed regula in monasterio uiuunt. illi dupliciter conp sed genealogia sua. ut reuerentia sit di. & pax eis qui illi deseruiunt;

ſ VIIII.

Si q prbm t diac que eps in parrocha ordinauit. t quale plebs sibi recepit ad sacerdote. que ecclesiastica sedis pbatu hab. illi iniuria fecerit t plagauerit. tripliciter eos conp. si aut

occiderit p̄rb̄m · soluat &̄ ccc̄ · sol auro
adp̄tiati s· si aurū n̄ hab&· don&
aliā pecuniā · mancipia t̄ram · uel
quicquid hab̄ usq; dū impleat;
Diacon̄ u̇ · cū cc̄ sol · soluat · utrosq;
ad illā ecclam ubi ministri fuer̄;
Ep̄o requirente & duce cogente qui
in illa p̄uincia ſ ordinati · & p̄ fredo
in publico soluat sol xl · ut exinde
sit reuerentia sacerdotū · & honor
ecclesiasticus n̄ contemn&· Neq;
p̄ sūptio crescat in plebe;
Si q̄s ep̄m quē constituit rex t̄ popu
lus elegit sibi pontificē occiderit ·
soluat eū regi t̄ plebi aut paren
tib; sc̄d hoc edictū fiat tunica
plumbea sc̄d statū ei · & q̄d ipsa
pensauerit auro · tantū don& q̄ eū

Reuerentia sacerdotum

· x

occidit; Et si aurum non habet. donet aliam
pecuniam. mancipia. terram. uillas.
tquicquid habet usq; dum impleat de
bitum; Et si non habet tantam pecuniam. se
ipsum & uxorem & filios tradat ad ecclesiam
illam in seruitio usq; dum se redimere
possit. hoc per imperium regis t iudicis
fiat. & illa pecunia in usum ecclesiae ipsius
ubi pontifex fuit ibi sit firma &
tunc usq; in perpetuum; Et si episcopus con
tra aliquem culpabilis apparet. non
presumat eum occidere quia summus
pontifex est. sed mallet (culpet) eum ante regem
t ducem. aut ante plebem suam. & si con
uictus crimine negare non possit.
est secundum canones ei iudicet. si talis culpa est
ut deponatur. deponatur aut alii ...; id
de homicidio. de fornicatione

Epi tribg de causis deponantur

de consensu hostili . si infra puinciã
inimicos inuitauerit . & eos pdere uo
luerit quos saluare debuit ptalibus
culpis damnetur ;

xi 56

Si q̃ scã monialem . hoc ẽ dõ dicatam
de monasterio traxerit . & eã sibi in con
iugio duxerit contra legẽ ecclesiasticã .
requirtet eã eps ciuitatis illius . cũ con
silio regis t ducis . uolet nolet . tam red
dat eã ad illũ monasteriũ unde eã tulit .
& conponat ad illũ monasteriũ dupli
citer sic solent conponere qui alienam
rapit sponsã ; Scim⁹ illũ crimine ẽẽ
obnoxiũ qui alienã sponsã rapit . quan
to magis ille obnoxius ẽ crimine qui
xpi usurpabit sponsã rapere ; Et si
noluerit emdare & reddere expellat
de puincia . dicente apto . aufeste malũ

auob m&ipsis; Etiterum; tradere
huiusmodi satane ininteritu carnis.
ut sps saluus fiat in die dni nri ihu xpi;

XII. De prbis t diaconib; & de ecclesiasticis
ministris. ut nullo prbo t diacono
liceat habere secu in domo extranea
femina. nec p illa occasione decipiat
& pollutus offerat sacrificiu. nec plebs
p offensione ei corruat. & plagam
sustineat; Propterea qui gradu sacerdo
tali fulciuntur. extranearu mulieru
interdicta sibi consortia cognoscant. ac eis
tantu facultate concessa: ut matris
filias. atq; sorores germanas inter
domoru suaru sepem contineant. in his
enim nihil suspecti criminis e. nec
existimare foedu natura pmittit.
illas etiam n reliquas castitates ostat

effectur; De cleris causis presbiteris diaconibus vel clericis ab episcopis secundum illorum canones iudicentur;

XIII De colonis vel servis ecclesie qualiter servi ant vel qualem tributa reddant. hoc est agrario secundum aestimationem iudicis. provideat hoc iudex. secundum quod habet donet. De xxx modiis III modios donet. & pascuarios dissoluat secundum usum provintiae;

scaramen [illegible] Andecenas legitimas. hoc est pertica X pedes habentem. IIII perticas in transverso. XL in longo. arare. seminare. claudere. collegere. trahere. & recondere; Et a remisse unusquisque colona ad duo modia satianis ex collegere. seminare collegere & recondere debent. & vineas plantare. fodere. propaginare. precidere. vindemiare. reddant fasce de lino.

& servus

De apib; x. uasa. pullos IIII. oua XV.
reddant. parafr&os donent. aut
ipsi uadant ubi eis iniunctu fuerit;

t fuora opera mil

Angarias cu carra faciant usq; L. leuuas.
amplius n minent; ad casas dominicas

chornstadel houa l. un

stabilire fenile. granica uel tunino.

fovzma

recuperanda pedituras rationabiles
accipiant. & quando necesse fuerit
omnino conponant. calcefurno

chalhovan

ubi ppe fuerit ligna aut p&ra L. homi
nes faciant. ubi longe fuerit. C. hom
nes debeant exp&iri. & ad ciuitate
t ad uilla ubi necesse fuerit ipsam
calce trahant; Serui au ecctae scd
possessione sua reddant tributa;
Opera u III. dies in ebdomada in dominico
opere .. tres uero sibi faciant; Si u
domini eo4 dederint eis boues aut alias

res quas habent · tantũ seruiant quantũ
p̃ possibilitate inpositũ fuerit · tam in
XIIII iuste neminem opprimas;
Dies dñica 69 Si q̃ die dominico opera seruilia fecerit liber
homo si bouẽ iunxerit & cũ carro ambu
lauerit · dextrũ bouẽ p̃dat; si aũ secaue
rit foenũ t collegerit · aut messẽ secauerit
aut collegerit · t aliquid op' seruile fecerit
die dominico · corripiat semel t bis · &
si n̄ emendauerit rumpat dorso ei l plur percus
sionib; & si tertiũ p̃sumpserit operari
die dominico · auferat de reb; ei tertia
pars · & si nec sic cessauerit · tunc p̃dat
libertatẽ suã · & si t seruus qui noluit in
die s̃co ẽẽ liber; Seruus aũ p tali crimine
uapuletur · & si n̄ emendauerit manũ dextrã
p̃dat · q̃ ct talis causa uetanda ẽ · quae dm̃
ad iracundiã prouocat · & exinde flagel

Corporis [illegible]

lamur in frugib; & penuriā patimur.
& hoc uetandū ē in die dominico. & quāuis in
itinere positus sit cū carra t cū naue pau
set die dominico usq; in scda feria.
& si noluerit custodire pceptū dni quod dns
dix. Nullū opus seruile facias in die sco.
Neq; tu. Neq; seruus tuus. Neq; ancilla
tua. Neq; bos tuus. Neq; asin tuus. Neq;
ulla sub iectorū tuorū. & qui hoc in itinere
t ubicumq; obseruare neglexerit cū xii.
sold con damnetur. & si frequenter hoc
fecerit. superiori sententia subiaceat;

I DE DUCE ET EI CAUSIS QUE AD EUM PTI

Si q̄ contra ducē suū quē rex ordinauit
in puuncia illa aut populus sibi elegerit
ducē de morte ei consiliatus fuerit &
exinde pbat negare non potest. in ducis
sit potestate homo ille & uita illius.

& res ei infiscentur in publico; & hoc
non sit per occasionem factum. sed probata res
manifeste pateat ueritate. Nec sub
uno teste. sed sub trib; testib; personis
coaequalib; sit probatum; Si autem unus fuerit
testis & ille alter negauerit. tunc dei acci
Monomachia piant iudicium & exeant in campo. & cui deus
dederit uictoriam illi credite. & hoc pre
sente populo fiat. Ne per inuidiam ullus
baioarii pereat; Ut nullus liber baioarius
alodem aut uitam sine capitale crimine
perdat. Id est si in necem ducis consiliatus fue
rit. aut inimicos in prouinciam inuitaue

rit. aut ciuitatem capere ab extraneis
machinauerit & exinde probatus inuen
tus fuerit. tunc in ducis sit potestate uita
ipsius. & omnes res ei in patrimonium;
Cetera autem quaecumque commiserit peccata

Tres ob causas uita perdat

usq; du hab substantia conponat sed lege;
Si uero n hab. ipse se in seruitio deprimat.
& p singulos menses t ann quantu lucrasse
qui uerit psoluat cui deliquit. donec
debitu uniuersu restituat;
II Si q ducē suū occiderit anima illius sit pani
maei. morte qua intulit recipiat. & res eius
in fiscem infe in publico in sempiternu;
III Si q seditionē excitauerit contra ducē suu
qd baioarii carmulu dicunt. p que in
primis fuerit leuatu. conponat duci
DC sol; aliu homines qui eū secutus illi similes
& consiliu cu eo habuerit unusquisq; cum
CC. solidis conponat. Minor ppls qui
eū secutus & liberis. cu xl sol conponat. Ut tale
scandalu non nascatur in prouincia;
IIII Si q in exercitu quē rex ordinauit t dux
de quacumq; puincia illa t illa scandalu

adducens
excitauerit infra provincia hostes. & ibi ho
mines mortui fuerint. conponat in pu
blico sexingentos solidos. & quis quis
ibi aut percussiones aut plagas aut ho
ponat
micidium fecerit. conp sicut in lege habet
unicuique secundum genealogiam. & ille homo
givuina
qui hanc comisit benignum in put & regem
t ducem suum sicut vitam concesserint; De mi
noribus autem hominibus si in hoste scandalum
comiserint. in ducis sit potestate qualem
poenam sustineant & ille usus eradicandus
cppt
est ut non fiat; Solet enim pp pabula equorum
t p ligna fieri scandalum quando aliqui
defendere volunt casas t scurias ubi foe
num t granum inveniunt. hoc vetandum est
ne fiat; Ut si quis invenerit pabulum t ligna
tollat quantum vult. & nemine vetet
tollendi. ut p hoc scandalum non nascatur;

Si q̄ hoc ausus fuerit facere t contradi
cere aliquid q̄d facere lex uetat. ille e̅
si inuentus fuerit corā duce disciplinae
hostilę subiaceat tante comite suo.
V idest. L. pcussiones accipiat;
Si q̄ in exerci tu infra puincia
sine iussione ducis sui p hostia
more hostilę aliquid p̄dare uoluerit. aut
foenū tollere aut granū t casas incen
dere. hoc omnino testam̄ ne fiat;
Et exinde habeat comis curā in suo comitatu.
ponat eni ordinatione suā sup centu
riones & decanos. & un̄ quisq; p̄uideat
suos quos regit ut contra legē non fa
ciant; Et si aliquis p suptiosus hoc
fecerit apud comite illo sit requirendū
cui homo hoc fec̄. & si ille comis neglexe
rit inquirere quis hoc fec̄. ille omnia

de suis reb; restituat. tam tem p requi
rendi habeat; Et si talis homo potens
hoc fecerit que ille comis distringere
non potest. tunc dicat duci suo. & dux
illu distringat scdm lege; Si lib e. xl. sol
sit culpabilis. & om nia similia
restituat; Si ser uus hoc fe
cerit. capitale crimine subiaceat;
Domin uero ei omia similia restituat. p
quare seruo suo n contestauit ut talia
ne facer&. quia si uos m& ipsos comedi
tis. cito deficiatis; Comis tam non
neglegat custodire exercitu suum.
ut n fiant contra lege in puincia sua;
faciant
XVI.
Si q in exercitu aliquid furauerit. pasto
ria. capistro. freno. feltro. l quacuq;
inuolauerit & pbatus fuerit. si seruus
e pdat man suas; Domin uero ei ipsa

rém si hab reddat. si au lib homo hoc
fecerit. cu xl sol redimat mari suas.
VII & quod tulit reddat;
Si q homo in utilitate domini sui in exer
citu t ubi cumq; domin ei eu miserit
& ibi mostuus fuerit & querit opinione
facere domini sui t populo suo. heredes
eius q sint dei & ti de hereditate eius.
siqui qualescuq; sint sed dux eos defen
dat usq; dum ipsi possunt. Tunc eni
un quisq; n tardat uoluntate domini
sui facere. quando sperat se mun
accipere. si inde uiuus
euaserit; Et si mostuus
fuerit. credit qd filii ei
aut filiae possedeant here
ditate ei nullo inquietante; Tunc fidus
& pramptus impl& iussione;

XVIII.

Siq(ui)s homine(m) p(er) iussione(m) regis (vel) ducis suo qui illa(m) p(ro)uincia(m) in potestate hab(et) occiderit. Non requiratur ei N(ec) e(i) feido sus sit. q(uia) iussio domini sui fuit. & non potuit contradicere iussione(m). sed dux eum defendat & filios ei(us) p(ro) eo. & si dux ille mortuus fuerit. alius dux. qui in loco ei(us) accedit defendat eum;

XVIIII

Siq(ui)s filius ducis ta(m) sup(er)bus (vel) stultus fuerit ut patre(m) suu(m) dehonestare uoluerit p(er) consilio malignorum (vel) p(er) fortia & regnu(m) ei(us) auferre ab eo. du(m) pater adhuc potest iudiciu(m) contendere. in exercitu(m) ambulare. populu(m) iudicare. aequu(m) uiriliter ascendere. arma sua uiuaciter baiulare. Non e(st) surdus. nec cecus. & in omnib(us) iussione(m) regis potest implere.

Dux iussione regis impleat

sciat se ille filius contra legẽ fecisse. & de hereditate patris sui ẽẽ deiectũ. & nihil amplius ad eum ptinere de facultatib; patris sui. & hoc in potestate patris sui erit ut exili& eũ si uult. nihl aliud habeat potestatem. nisi p misericordiã pat eius dare ei uoluerit;

Et si supuixerit patrẽ suũ & alios frs habuerit. non dent ei portionẽ quare contra legẽ peccauit in patrẽ suũ. & si ille solus heres ei supuixerit patrẽ suũ. in regis erit potestate cui uult don&: aut illi aut alteri;

.X.

Si qs in curte ducis scandalũ cõmiserit ut ibi pugna fiat p superbiã suã t p ebrietatẽ. quicquid ibi factũ fuerit omnia scđ legẽ conponat. & pp stultitiã suã in publico conp sol xl; Si seruus alicui ẽ qui hec cõmiserit. man p dat. ne ullus

umq; p̄sumat in curte ducis scandalū

XI committere;

Si q̄s in curte ducis ubicumq; pugna

campiones uerint campiones man̄ adleuandū

miserit antequā ille iusserit cui com

mendatū ē p̄uidere. si lib ē xl. sol conp̄

in publico; Si seruus manū suā dextrā

ibi pdat. aut domin̄ ei redimat eū cū

xx sol. Uuanda ē talis causa unde

XII scandalū sol& nascere;

Si q̄s infra curte ducis aliquid inuolaue

rit. quia dom̄ ducis dom̄ publica est.

tri niungeldo conp̄. hoc ē ter nouies

conp̄ lib homo; Seruus u niungeldo

soluat. aut man̄ pdat; Et si aliquid

inuenerit in curte ducis quasi p neglec

tū iacere. & eū (hoc) tulerit & sup noctem

celauerit. furti reputetur. in publico

XIII qndeci XV· solidos conponat;

Si quis iussionē ducis suae conte̅pserit 93
t signū quale usus fuerit ut dux trans
miserit· aut anulū· aut sigillū· sine
glexerit uenire aut facere qđ iussisē·
ci XV· sol p neglecto done& in publico·
XIIII & sic impleat iussionem;

Ut placita fiant p kł· aut p XV· dies si 94
necesse ē ad causas inquirendas· ut Landgericht
sit pax in puincia; Et omīs liberi con Hoffgericht
ueniant constitutis dieb; ubi iudex
ordinauerit· & nemo sit ausus con
temnere uenire ad placitū qui infra
illū comitatū manent· siue regis uassi·
siue ducis· omīs ad placitū ueniant;
Et qui neglexerit uenire· damnetur
ci XV sol; Comes aū secū habeat iudicē
qui ibi constitutus ē iudicare· & librū legis

x Librū legis habeat x

Tremissis tertia pars solidi

ut semp rectu iudiciu iudicent;
De omnib; causis quae con ponen der·
qui contra lege fac· con ponat sic lex
hab· & don& uuadiu Comit illo de fre
to sicut lex est;
XV Iudex uero parte sua accipiat de causa
qua iudicauit· de iii· sol· tremissem
accipiat· De vi· sol· ii· tremisses acci
piat· de viiii· sol· unu solidu accipiat;
De omni con positione semp nouena
parte accipiat du rectu iudicat;
XVI Iudex autem talis ordin&ur qui ueritate
sed hoc edictu iudic&· non sit psonaru
acceptor· neq; cupidus pecuniae, perit
lex cupiditatis amore, pmia & dona
legib; uires tuler. in punita man&
male uiuendi licentia; pp ea talis con
stituet iudex· ut plus diligat iustitiam

XVII quam pecuniam;

Iudex si accepta pecunia male iudicauerit. ille qui iniuste aliquid ab eo per sententiā iudicantis abstulerit. ablata restituat; Nam iudex qui ꝑ perā (iniuste) iudicauerit. in duplū ei cui damnū intulerat cogat͛ exsoluere. q̄c ferre sententiā contra legū nr̄arum statuta ꝑsūpsit. & in fisco cogat͛ xl sol soluere;

XVIII Si uero nec ꝑ gratiā nec ꝑ cupiditatē. sed ꝑ errorem iniuste iudicauit. iudiciū ipsius in quo errasse cognoscitē non habeat firmitatē. iudex ñ uac& ad culpā;

VI DE GENEALOGIIS ET EOR COMPOSITIONE,

De genelogia (a) qui uocant͛ hosi. drozza. fagana. hahilinga. anniona; Isti sunt quasi primi ꝑ agilolungas. qui sunt de genere ducali. illis enī duplū honorem

Nobilis Veterum

Concedimus. et sic duplā conpositionē
Agilovingi primi ... accipiant. Agilolvingi vero usq; ad ducē
in quadruplū conponant. quia summi prin
Dux qui pro tempore ... cipes sunt in tuos; Dux vero qui pro tempore in
populo ille semper de genere agilolvingarū
fuit et debet esse. quia sic reges anteces
sores nostri concesserunt eis qui de genere illorum
fidelis regi erat et prudens. ipsū consti
tuebant ducē ad regendū populū illum.
et pro hoc quod dux est. addatur ei maior honor
quā ceteris parentib; ei; Sic tertia pars
addatur sup hoc quod parentes ei conponunt.
si vita parentorum ei aufertur. et cum dc[tis]
solidis conponantur;

Su / 104

Ducē vero cū dcccc[tis] sol conp parentib;
aut regi; Si parentes non sunt et sed hoc
edictū haec alia conpositio sequatur. qualis est
parentes ei conponi solent; Ita si duci

aliquid accesserit a co aequalib; suis
sic eu̅ conponere debet ubi conpositio
parentox ei ē in IIII sol. duciu̅ VI. sol. d(enar)is;
Ubi illox in VI. sol. duciu̅ VIII; Ubi uillis
tantu̅ XII sol. duciau̅ XVIII; Sic semp(er)
addat tertia pars sup(er) inducas causa
usq; in nouissima questione quae solet
int(er) homines contingere; HUN T.

I DE LIBERIS QUOMODO CONPO

Si q(ui)s liberu̅ p(er) ira̅ p(er)cusserit q(uo)d pulislac
uocant. unu̅ solidu̅ donet;

II Si ei sanguine̅ fuderit quod plotrunis
uocant. cum sol. I. et semi conp(onat)

III Si in eum contra lege̅ manus iniecerit
q(uo)d infanc dicunt. III. sol. donet;

IIII Si in eo uena̅ p(er)cusserit ut sine igne
stagnare n̅ possit q(uo)d adargrati dicunt.
t in capite testa appareat q(uo)d kepolsceini
uocant.

& si ossa fregit & pellem fregit qd palc
prust dic. & si talis plaga ei fuerit qd
tumens sit. si aliquis de istis contin ge
XV rit cum vi sot conp;
Si ossa tulerit de plaga de capite t de bra
chio supra cubito. cum vi (sex) sot conp;
XVI Si ceruella in capite appareat. t in interiora
membra plagatus fuerit qd hreuauun
dicunt. cum xii sot conp; conp,
XVII Si q eu funib; ligauerit contra lege. xii sot
XVIII Si eu puim implexauerit & n ligauerit
qd hrapant dic cu vi sot conp,
XVIIII Si q libero oculu ueruerit t manu t pede
tulerit. cu xl sot conp;
XX Et si talis plaga t fractura fuerit ut ex
inde manc(us) sit cu xx sot conp;
XXI Si q alicui police abscIderit. cu xii sot
conp, Et si proximu a police t minimu

absciderit cũ viiii sol conp. unũ sic
& alium sic; Illos medianos duos digi
tos cũ x sol. uno cũ v. & alio cum v;
Et si iñ fuerint absciss. & e manc⁹ stat
rectur utrũ poss& plicare. hoc. inpe
ditum ẽ ad arma baiulare. maior
est conpositio quã de absciso. testiã pastẽ
sup̃ add&. Ad xii. adde iiii. fiunt xvi;
Ad viiii. adde iii. fiunt xii; Ad v. adde ii.
& tremisse. fiunt vii & tremisses; Sic
XII enĩ debes iudicare & sic conponere;
Si qs alio brachiũ sup̃ cubitũ transpunxerit
cũ vi sol conp. si ante cubitũ transpun
XIII xerit cũ iii sol conp;
Si qs alicui nasũ transpunxerit cũ viiii sol conp,
XIIII Si qs aurẽ transpunxerit. cũ iii. sol conp.
si aurẽ alicui absciderit. cũ xx sol conp.
si eũ sic plagauerit ut inde surdus fiat

cũ xl sol conp, si autẽ maculauerit ut exinde
turpis appareat quod lidscarti uocant. cũ
XV vi. solidis conp;

113 Labiũ subteriorẽ similit conp. & palpebrã
subteriorẽ simili modo. si sic plagauerit
ut lacrimã continere nõ possit. t subterius
labia saliuã nõ contin&. ẽ cũ vi sol conp;
superiorẽ ũ palpebrem t superiorẽ labiã
si maculauerit. cũ iii. sol conp;

XVI Si quis alicui dentẽ maxillarẽ quod marchzand
uocant excusserit. cũ xii sol conp; de
aliis & dentib; si excusserit alicui hominũ
unum quemque; cũ vi sol conp;

XVII Si quis aliũ de ripa t de ponte in aquã inpinxe
rit. quod baioarii inunuuan dic. cũ xii sol conp

XVIII Si quis aliquẽ de equo suo deposuerit quod mar
fellis uocant cum vi sol conp;

XVIIII Et si alicui scalã iniuste eiecerit t quale

Cumq; genera ascensus & ille desup fuerit
XX relictus. qd in unuuani dicunt. Cu xii. sol conp.
Similit qui in igne inpinxerit ita ut flam
XXI ma sup caput emineat. Cu xii. sol conp.
Siqs cu toxicata sagitta alicui sangui
XXII ne fuderit. Cu xii. sol conp. eo qd in unuuanist;
Similit qui potione huiusmodi donauerit
alicui in quo mortiferum ee dinoscit.
quamuis paru sit aut multu. si euaserit
XXIII cum xii. sol conp;
Siqs liberu homine hostili manu
cinxerit. qd herireita dic. id est
Cu xl duob; clypeis. & sagitta in
custe piecerit. aut cuicumq; tela
rum gen. Cu xl sol conponat.
XXIIII duci uero nihilominus;
Si au minus fuerint scuta. ueru tam
ita puim in iuste cinxerit qd heimzuht uoc.

Heimzuht

Siqs liberi porcos pp plutione cuiuscu aut huiusmodi sonu eie-
cerit uel dispserit ubi lxx. ii fuerint porci. & ipse pastor purina
portauerit porcilem. cum xii. sol conponat.

XXV Cum xii sol conp;

Siq liberū contra legē puim ppignore
tenuerit aut domui recludere. l huis
modi ut liberū non habeat egressum.
cum xl. sol conp

XXVI Siq lib a facie inimicox suorū fugerit. &
aliū seū puim constare fecerit alse contra
illū parauerit. Int inimici illius con
iunxerint & int fecerint. & iste nihil
amplius fecerit l cōmiserit. nec ipse
tetigerit qd uuan stodal dicunt.
cum xii sol conp parentib; suis;

XXVII Siq aliquē plagauerit ut exinde
claudus fiat sic pe ei rostangat
qd taudregiluocant. Cu xii. sol conp;

XXVIII Siq liberū hominē occiderit. soluat
parentib; suis si hab parentes. si aū n hab.
soluat duci l cui cōmendatus fuit dū

XX uixit bir lxxx · sol hoc e clx;

De feminis u eorũ si aliquid de istis actis contigerit. omĩa duplicia conponunt dũ femina cũ arma defendere nequiuerit · duplicẽ conpositionẽ accipiat · si aũt pugnare uoluerit p audaciã cordis sui sicut uir · non ... erit duplex conpositio eius;

XXX De ... peregrinus tran seun ... ter suam · nemo enim ... ausus ... sit inquietare t nocere peregrinũ · quia alii ppdm̃ · alii pp necessitatẽ discurrunt · tamen una pax omnib; necessaria ẽ; Si aũt aliq tam p̃sumptiosus fuerit & peregrinũ nocere uoluerit & fecerit aut dispoliauerit t lederit t plagauerit aut ipsum ligauerit t uendiderit aut occiderit & ex

De peregrinis

in de p̄batus fuerit. c. lx sol in fisco cogat

exsoluere. & peregrino si uiuente reli

quit. omnib; iniuria q̄ fecerit q̄ tulit du

XXXI plicit' comp̄. sic sol & unū de infra puintia comp̄

Si autē eū occiderit. c. solidos auro ad p̄tia

tor cogiet exsoluere. si parentes desunt

fiscus accipiat. & p delicto hoc paupe

rib; tribuat ut

poss& dnm

ppt ū habere quidix.

pere grinū & aduenā

n̄ contristabis de suis reb; si dux illi con

cesserit aliquid habere. comp̄ lxxx sol

DE LIBERIS QUI P MANU DIMISSI

frilazum SUNT LIBERI QD FRILAZ UOC. sol comp̄.

I Si quis eū p̄cusserit q̄ pulislac uocant cū medio

II Si uero sanguinē p̄fuderit. cū iii. saicas & sem comp̄.

III Si uero eū contra legē manū iniecerit q̄ infanc

dicunt. si eum plagauerit quod per hoc medicum
requirat. et sic in capite testa appareat.
tuena percussa fuisset cum solido & semi conp.

IIII Si in eum talem plagam fecerit ut exinde ossa tollat
de capite et de brachio super cubitum. cum iii. sol conp.

V Si quis eum percusserit ut ceruella ei appareat et in
teriora membra uulnerauerit quod ... reua
uunt dicte eum ligicuerit contra legem. cum vi. sol cop.

VI Si quis eum oculo et manu et pede excusserit. cum x. sol cop.

VII Si quis alicui police absciderit cum vi sol conp.
ad proximum a police & minimum digitum. cum sol
& semi conp. ad medianos duos. cum sol conp.

VIII Si quis eum plagicuerit ut exinde claudus permaneat.
VIIII sic pes ei ros tangit. cum vi sol conp.

Si eum occiderit conponat eum domino suo. cum xl. sol.

DE SERUIS QUOMODO CONPONUNTUR

I Si quis seruum alienum pira percusserit. cum
tremisse conponat;

De ...

108

§ II Si sanguinē confuderit mediū solidū donet;

§ III Si eū contra legē in fanc fecerit t in capite plagauerit ut testa appareat. t uena pcussa

§ IIII t plagatum ens fuerit. Cū uno solido comp;

Si si eū talē plagā fecerit ut ex inde fractu ras ossuū tollat cū sol & semi comp;

§ V Si eū plagauerit ut ceruella appareat t interiora membra uulnerauerit qd hreuauunt uocant. & si eū tantū ceciderit & turnauerit (t tumauerit) usq; dum eum semiuiuū relinquat. hoc cum IIII(or) (dis) solid comp;

§ VI Si ei oculū t manū t pedē absciderit. cū VI. sol comp.

§ VII Si policē ei absciderit. Cum IIII(or) (dis) sol comp. ad pximū a police & minimū. cū II. sol comp. & medios. II. Cum solido & semi comp;

§ VIII Si ei nasū transpunxerit. Cū II. sol. & semi cōp.

§ VIIII Si labia subteriora maculauerit t aurē uel palpebrem subteriorē maculauerit. Cū

X sol & semi conp. ad superiores uero cu. i. sol cop;

XI Si ei dentē maxillarem excusserit qđ mar zand uocant. cu iii. sol. conp. alios ū cu sol & sem conp.

Si aurem ei abscideri. cu sol & semi conp. si aurē ei transpunxerit. cu i. sol conp. si eū surdauerit t siceum plagauerit ut claudus pmaneat qđ taudregil uocant. & si in aquā inpinxerit eum de ripa t de ponte. Iniustis

XII causis. semp cum iiii. sol conp

Si eū occiderit. soluat eū domino suo. cu xx sol;

DE NUPTIIS PROHIBENDIS INLICITIS

Nuptias phibem' incestas. Itaq; uxorem habere non liceat socrā. nurum p̄uignā. nouercam. filiā fr̄is. filiā sororis. fr̄is uxorē. uxoris sororē. filii fratrū. filii sororum.

II inter se nulla p̄sumptione iungant;

Si q̄ contra hoc fecerit a locis iudicib; separent. & om̄s facultates amittant. quas fiscus adq̄rat;

iii

Si minores personę quae se inlicita con
iunctione polluerint careant libertatem.

Servi fiscales

iiii

& servis fiscalibus adgregentur, [illegible]

Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat
in servire. Nec de hereditate sua expel
lere. sed liberi qui iustis legib; deser
viunt sine inpedimento hereditatis suę
possideant libertatem. quamvis pauper sit.
tamen libertatem suam non perdat nec heredita
tem suam. Nisi ex spontanea voluntate
alicui tradere voluerit. hoc potestatem
habeat faciendi; Qui contra hoc preceptum
fecerit. sive dux. sive iudex. sive aliqua
persona. Cognoscat se contra legem fecisse.
xl. sol sit culpabilis in publico. & liberum
quem in servitio oppresserit. et hereditatem
tulit. ad pristinam libertatem restituat.
& rem rei reddat. & alia similia qd iniuste

Duces non ... liber tatis

abstulit cū xl sol conp illeque contra
legem inseruiuit; DE UXORIBUS
I ET EARŪ CAUSIS QUAE SE PAECTINGUNT;
Si qs cū uxore alterius concubuerit libera
si reptus fuerit. cū uuera geldo illius uxoris
contra maritū conp. & si in lecto cū illa
inuentus fuerit pp ipsā conpositionē
qd debuit soluere marito ei. in suo sce
lere iaceat sine uindicta. & si in lectū
calcauerit uno pede & phibitus a mu
liere & amplius nihil fecerit. cū xii sol
II conp. eo qd iniuste in extraneā calcauit thorū;
Si seruus hoc fecerit & inuentus cū libera
in extraneā fuerit thoro. xx sol in suo
damno minuat & ipsius coniugis uuera
gelti; Ceteraueroquae remanent
dominus ei cogat exsoluere usq; dū repletus
fuerit numerus sceleris conpositionis.

& si ille servus evaderit & interfectus ñ fue-
rit. sed tam̃ crimine devictus. dominus eius
ei reddat eũ illi cui uxorẽ maculavit p xx.
sol. Ceterum vero poenã impleat. pro eo qd
servo suo disciplinã minime inposuit;

III

Si quis per libidinẽ libero manũ iniecerit
aut virgini. seu uxori alterius qd baio
arii hórcrift vocant. cũ vi. sol conp;

IIII

Si indumenta sup genuclos elevaverit qd
himilzorun vocant. cũ xii. sol conp;

V

Si autẽ discriminalia eiecerit de capite qd
uuatuurf dicunt. t virgini libidinose
crines de capite extraxerit. cũ xii. sol conp.

VI

Si quis virginẽ rapuerit contra ipsius volun
tatẽ & parentũ ei cũ xl sol conp. & alios
xl. cogatur in fisco persolvere;

VII

Si autẽ viduã rapuerit quae coacta ex tecto
egredit pro orfanos & propriae penurie

reb; cū lxxx sol conp̄. & xl. cogat̃ in fisco.
q̄ cu& andā ē talis p̄sumptio & ei defensio
in dō & in duce atq; iudicib; deb& consistere;

VIII

Si q̄ cum libera p consensu ipsius fornica
uerit & noll& eā in coniugio sociare cū xii.
sol conp̄. q̄ nondū ē desponsata. nec

VIIII a parentib; sociata sed in sua libidine maculata;

Si seruus cū libera fornicauerit & hoc re
ptum fuerit ille cuius seruus ē reddat
illū parentib; ei ad poenam quā meruit
luendam ł ad int̃ficiendū & amplius
nihil cogat exsoluere quia talis p̄sūptio

X excitat inimicitias in populo;

Si cū manumissa q̄d frilazza uocant & ma
ritū hab concubuerit. cū xl sol conp̄ pa

XI rentib; ł domino ł marito eius;

Si q̄ cū uirgine quae dimissa ē libera
concubuerit. cū viii. sol conp̄. parentibus
ł domino;

XII

141 Siq̄ cū ancilla alterius maritata concu
XIIII bueriṫ. cum xx. sol conp̄ domino;
Siq̄ lib̄ liberā uxorem suā sine aliquo uitio
p̄ inuidiā dimiseriṫ. cū xl. & viii sol conp̄
parentibus. mulieri aū̄ dote suā solu&
sc̄d genealogia sua legitime. & quicquid
illa de reb; parentū ex ibi adduxiṫ. omīa
reddantur mulieri illi;
XV
Siq̄ lib̄ ēē p̄ quā sponsauerit alicui filiam
liberā legitime sic lex ē & eā dimiseriṫ
& contra legē aliā duxeriṫ. cū xx iiii or sol
conp̄ parentib;. & cū xii. sacram̄ talib;
iur& de suo genere nominatos. ut non p̄
inuidiā parentorū ei. nec p̄ nullū crim
eā dimisiss& sed p̄ amore alterius alterā
duxeriṫ. & sit finitū int illos. & postea
filiā suam don& cui uult;
XVI
Siq̄ sponsā alicui rapueriṫ. p̄suasione
XIII Si lib̄ cū ancilla uirgine cōcubueriṫ. cū iiii sol conp̄,

sibi eā duxerit uxorem · ipsā reddat
XVII & cū LXXX solidos conp;
Si q̄s liberā feminā suaserit quasi ad con
iugem · & in uia eā dimiserit, q̄d baioarii
XVIII uuancstodal uocant · cū XII sol conp, lx anvi sindril
Si quae mulier quae potionē dederit aut
auorsū fecerit · si ancilla ē · cc flagella
suscipiat · & si ingenua careat libtatē
XVIIII seruitio deputanda cui dux iusserit;
Si q̄s mulieri cottu ictu quolib& auorsū
fecerit · si mulier mortua fuerit · tamq̄
homicida teneatur · si aūt tantū partus
extinguit · si adhuc partus uiuus non
fuit · cū XX sol conp · si aū uiuens fuit
XX · uuiringelt p soluat; Wiringelt
Si auorsū fecerit · In primis · XII sol cogat
exsoluere · deinde ipse & posteri sui
p singulos annos · id est p autumnū

singulū solidū soluant. usq; in septimā
ppinquitatē de patre in filios. & si neglec
tū unius anni fecerint. iterū xii. sol
soluere cogant. Et deinceps ordine p̄fato
faciat. don& seriés rationabilis impleat;

·XXI Propterea diuturnā iudicauer̄ antecessores
nr̄i conpositionē & iudices p̄ quā religio
xp̄ianitatis inoleuit in mundo q̄e diuturnā
p̄ quā incarnatione suscepit animā quā
uis ad natiuitatis lucē minime puenis s&
patit̄ poenā q̄e sine sacram̄to regeneratio
nis auorsiuo modo tradita ē ad inferos.

XXII Si uero ancilla á quacumq; p̄sona debilitat&
fuerit. aut auorsū fecerit. si adhuc uiuus n̄ fuit.
iiii solidis conponat;

XXIII Si aū iam uiuus. x. sol conp ancille domne
reformentur;

DE FURTO,

I Si q̄s lib aliquid furauerit qualēcūq; rém

II niungeldo conp. hoc e noue capita restituat;

III Et si in curte ducis aut in fabrica aut in molino aliquid furauerit, tri niungeldo conp. hoc e ter noue reddat. qui iste IIII. domus case publice sunt et semper patentes. et si negare uoluerit, secundum qualitatem pecuniae iuret. si una saica id est III. denarios furauerit, solus iuret secundum legem suam; si duas saicas. hoc e VI. denarios aut amplius usque ad sol. I. qui sunt tres tremisses. cum sacramentales I. iuret. et si amplius quam sol. I. siue III. sol. uel plus usque V. sol. furauerit cum sacramentales VI. iuret; si bouem domitum aut uaccam mulsam id e lactantem furauerit cum VI. sacramentales iuret. aut duo campiones pugnent. et sortiant de illis cui deus fortiorem dederit;

IIII Et si maiorem pecuniam furatus fuerit. hoc e XII. solidorum ualentem aut amplius. aut equum totidem pretiu

t mancipiū & negare uoluerit cū xii.
sacramtales iur& de leuda sua. t duo
campiones p inde pugnent;

iiii lib.
Si q. liberū hominē furauerit & uendiderit
& ex inde p batus fuerit reducat eū. & in libra
tē restituat. & cū xl sol conp eū; In publico
ū xl sol soluat ppp p suptionē quā fec. & si
eū reuocare n potuerit. t ipse fur p dat lib
tatē suā p eo qd conlibtū suū seruitio tradi
Weragelt: dit. si soluere n ual& uueragelitū paren
tibus & amplius non requirat;

V
Si uero seruus liberū furauerit & uendiderit.
domin' ei ligatū p senter & eū corā iudice. in
ducis potestate sit disciplina ei aut man'
p dat aut oculos. sine signū num q. euadat
quā uis d pliciosus sit apud dominū suū.
Et si domin' ei hoc iussit aut consentiens
fuit. superiori sententia subiaceat

VI ipse & illum seruū reddat;

Fur nocturnus nocte tem p̄r captus in fusto dū res
fustiuas secū portat. si fuerit occisus.

VII Nulla ex hoc homicidio querela nascat̄;

Siq̄ alienū seruū ad fustū suaderit aut tali
quid damnosū in fraudē domini sui ut
poss& accusare eū & fraus ipsa fuerit
d&ecta p inuestigationē iudicis. domin̄
n& seruū p̄dat. n& aliquid damni p con
positione faciat. sed ille cui conclusione
crim̄ admissū ē tāquā fur damn&̄. in no
uuplū conp̄. nec cogat̄ exsoluere seruū.
sed seruus q̄d tulit reddat. & insup CC ictos
VIII flagellarū extensus publice accipiat;

Siq̄ de fure nesciens conparauit. requir&
accepto spatio uenditorē. quē si n̄ potuisset
inuenire pb& se cū sacram̄ta & testib;
innocentē. & q̄d apud eū cognoscit ex

medi&ate restituat. & furē querere ñ
desistat. quod si furē celare uoluerit & ꝑ
iurans & p̄ea d&ectus fuerit inuentus.
ita
VIIII tamq̄ ille fur. in crimine damn&ur;
Si q̄ aurū argentū iumtat pecora aut quas
cumq; rēs usq; sol. x. tam plus furauerit
& exinde ꝓbatus fuerit. tunc fur conphensus
iudici tradat̄ & secd̄ legē uindicta sub
iaceat. & alteri qui ꝑdidit in simplo conp:
uerū tamē nō prius damn&ur ad mortē quā
X t simplex conpositio de facultatib; suis conponat;
Si q̄ occulte in nocte t in die alienū cauallū.
aut bouē aut aliquid animal occiderit
& p̄ea
& negauerit. exinde probatus fuerit
XI tamquam furtiuū conp;
Si q̄ casu faciente occiderit alienū animal
& ñ negauerit. consimilē dare ñ tardat
& cadauer mortuum accipiat;

Atth gben

XII Si q͞s tintinabulū furauerit de cauallo. Tintinabulu 168
t de boue. cū sol. I. conp. si de uacca. cū II.
tremisse conp. si de minutis pecorib; cū tremisi. cop

XIII Si q͞s in ostu fustiue alicui intrauerit. cū III. sol
conp. & quicquid ibi tulit sc͞dm legē fustiuu

XIIII conp. Ita & de pomeriis lex seruanda ē;
Ut nullus p̄sumat fustiuā rē̄m conparare
infra p̄uincia. q͞d conparare uoluerit

XV prius inquirat si fustiuū ē an non;
Si fustiuū p̄sumpserit emere & exinde
p̄batus fuerit. & scient͞ hoc fec͞ tunc similē
rē̄m don& illi cui pecunia conparauit.

XVI & in fisco p̄ fredo XII. sol sit culpabilis;
Simil͞ ē ille qui de manu furis fustiuā rē̄m
ad custodiendā acciperit. quasi consen
tiens fusti ē. ita conp sic superius diximꝰ.
aut cū I. sacram̄tale iur& q͞d ne sciuit
fustiuū quando conparauit t quando cō
mendatū suscepit.

si autem illis una lex est utrisque qui emit fursti
uum aut qui comendatum suscepit; Si autem ille
qui furstiuam rem comendatam suscepit. &
querente domino negauerit. ille fur est
sicut ille qui furauit. & ita conponat sicut lex habet;

XVII

Ut nemo de probato furtu conpositionem a la
trone ausus sit accipere. nisi ante iudice
suo iudicetur; Si autem presumpserit hoc facere
& celauerit iudici suo tunc latronis culpa sub iacebit;

XVIII

Ut sacramenta non cito fiant. iudex bene
causa cognoscat prius. & ueraciter ut eum ueri
tas latere non possit. Nec facile ad sacra
menta ueniat. hoc autem uolumus inter baioarios
in perpetuum custodire. ut causa inuestigata
& ueraciter inuenta apud iudicem sit iudicata.
Nulli liceat iurare. sed sicut iudicatum est cogat
exsoluere; In his uero causis sacramenta prestentur
in quibus nullam probationem discussio iudicantis
inuenerit;

XVIIII
Siq contra caput alterius falsa suggesserit
t p qualicumq; inuidia de iniustaré accu
satione cōmouerit. Ipse poenā t damnū
qđ alteri intulit excipiat. Neminē dam
nes antequā inquires ueritatē. scriptū ē;
XX Omia aū pbate. qđ bonum ē tenete;
Siq seruū accusauerit iniuste alienū &
innocens tormta ptulerit. domino simile
mancipiū reddere non moretur. si ū inno
cens in tormta mortuus fuerit. duos seruos
eiusdē meriti sine dilatione restituat; Si n
habuerit seruū aut unde conp. Ipse subiaceat
seruituti qui innocentē fec occidi; DE IN
CENDIO DOMORUM ET EORUM COMPOSIT
I Siq p aliquā inuidiā t odiū in nocte ignē
inposuerit alicui & incenderit liberi t serui
domū. Inprimis scđ qualitatē psone omia
aedificia conp atq; restituat. & quicquid
+ p eo qđ innocentē in tormta tradidit.

ibi arserit restituat unaquaq; sup pell&ilia
& quanti liberi nudi euaserint de ipso incen
dio. unu̅ quemq; cu̅ sua hreuauunti conp.
ii de feminis su̅ duplet. t domu culm̅ cu̅ xl. sol conp;
De scuria uero liberi si conclusa pari&ib; &
pessulis cu̅ claue munita fuerit. cu̅ xii sol
culm̅ conp; Si au̅ septa n̅ fuerit. sed talis qd
baioarii scuffa dic̅ eebsq; pari&ib; cu̅ vi sol
conp; De illo granario qd parc appel. cu̅ iiii
sol conp; De mita au̅ si illa̅ d&egerit t incen
di dederit. cu̅ iii. sol conp; De minore uero
qd scopar appellat. cu̅ i. sol conp & uniuersa
i parilia restituant; De minoru̅ aedificiis

Si q̅ desestauerit aut culm̅ eicerit qd sepe con
tingit aut incendio tradiderit unicuiq;
qd firstfelli dic̅ quę p se constructis̅. id ē bal
nearius. pistoria. coquina. t cetera huiusmodi
cu̅ iii. sol conp. & restituat dissipata t incensa;

ii
Si qs ignē posuerit in domū alt aut flamma
erultuat & non parserit & a familiis liberata
fuerit. unūquemq; de liberis cū sua hreua uun
ti conp. eo qđ illos in unuuan qđ dicunt in dispe
ratione uitae fecerat. & n conp amplius nisi
tantū quantū ignis consumpserit; Ducalis
uero disciplina integer pmaneat. & si negare
uoluerit de istis cū campione se defendat. aut
cū xii ... sacramntales iur&; De ser
... uorū u firstfalli unius
... cuiq; ut manu recisa conp.

iii
Modo q de domoz incensione
... sermo pfinito censem' in con
gruū non ē ut de dissipatione domui
aedificioz q; conpositione n e dissentiri,

iiii
Si qs relicti t quolib& causa pp sumptione
t inimicitia. necnon & in curia aut ceste
ebitione liberi cul m eicerit. domino dom
xl sol conp.

V

171 Si eam columnā a qua culm̄ sustentat
quā first sul uocant cū xii. sol conp;

VI Si interioris aedificii. illā colūnā eicerit
VII quā uuinchil sul uocant. cū vi. sol conp;

VIII Ceterae ei uero huius ordinis conponant cū iii. sol,

VIIII Exterioris ordinis colūna angularis. cū iii. sol cō,

Illas alias colūnas h̄ ordinis singulas
X cum singul sol conp;

Trabes ū singulas. cum … iii. sol conp;

XI Exteriores. quos span
gas uocant eo qđ or
dinē continent pari
XII tum. cū iii. sol conp,

Ceterae uero. idē asseres. la
terculi. axes. t quicquid in aedifi
cio construit singł cū singł sol conp.
Et si una psona haec omīa cōmiserit in alteris
aedificio. amplius n̄ cogat soluere quā

culminis deiectionē. te aquae maiora hui
cōmiserit criminis. minora hui psone
ñ securit. Nisi ita tantū restituendi scđ legē;
XIII. Si cuis tē dissipauerit aut in rum per titlib
liberi. cū III. sol con̄p. & restitu& damnū;
XIIII Sullū saepē eruperit t dissipauerit quē
ezziscun uocant. cū II. sol con̄p & restitu&; ezzisun
XV Superiorē uero uirgā quā ē torcastea
uocant qui saepis contin& firmitatē.
si eā iniuste reciderit. simili modo cū sol
con̄p. eo qđ minime tunc sepis uitiatis
XVI animalib; sustin& impetum;
Qui aū signū qđ pp defensionē ponit
aut iniustū iter excludendi t pascendi
campumq; defendendi t applicandi scđ
morē antiquū qđ signū uuiffam uocant v wiffam
abstulerit t iniuste reciderit. cū I. sol con̄p;
XVII. Si qui uiā publicā ubi rex t dux egredit t uiā

aequalē alicuius clauserit contra legē.
cū XII sol conp. & illā saepē tollat. & si negare
XVIII uoluerit. cū XII sacramtales iur&;
De uia conuicinale et pastorale qui eā alicui
clauserit. cū VI sol conp & aperiat. uel
XVIIII cū VI sacramtales iur&;
De semita conuicinale si q̄ eā clauserit. cū III
XX sol conp. aut cū I sacramtale iur&;
Si fontē quacūq; inmunditia coinquinauerit
t maculauerit emund& eū in primis. ut
Nulla sit suspitio coinquinationis. & cū VI
XXI sol conp. aut cū VI sacramtales iur&;
Si autē plurimor in uicino puteus fuerat con
positione int se multent. illi eū in pristinū
I puteū restituant gradū; DE UIOLENTIA.
Si q in curte alterius p uim contra legem
intrauerit. cū III sol conp;
II Si autē in domū p uiolentiā intrauerit & ibi

III. suū nihil inuenerit· cū vi· sol conp;

Nemo enī ingrediat alienā domū p uiolentia.
IIII quia per hoc scandalū nascit;

Et p' quā intrauerit & se cognoscerit reū
iniusteq; intrasse. d& uuadiū domino
dom. & si ille defuerit mittat ipsū uuadiū sup
superliminare. & n̄ cogat amplius soluere
quam tres solidos;

V Qui resisterit domū suā qđ selisochan dic̄
qualemq; rem querenti resistebat tale conp.
in publico xl sol hoc ē decretum;

VI Qui furtiuā rem qđ zaugan zuht dic̄ sup
furem conpbare non quiuerit. furtiuo
conp more. hoc ē decretum.

VII Qui manū inmissionē resisterit qđ hantalod
dic̄ xl sol soluat in publico. & ipsā rē
querenti reddat. taliā similē. hoc ē decretū.

DE TERMINIS RUPTIS.

I Siq̄ limites conplanauerit aut terminos
fixos fuerit ausus euellere. si ingenuus ē
p singula signa t notos uicinos. cū vi. sol conp.
II Si seruus ē. p singula signa L. flagella suscipiat.
III Siq̄ dū arat t plantat uineā terminū casu
n̄ uoluntate euellerit. uicinis p̄sentib;
restituat terminū. & nullū damnū patiat.
IIII Quotiescumq; de terminis fuerit orta con
tentio. signa quae antiquitus constitu
ta sunt oport& inquirere. idē aggerē t̄re
quē pp fines fundoꝝ antiquitus appa
ruerit fuisse ingestū. lapides etiā quas
pp indicium terminoꝝ notis euidentib;
sculptis constiterit ēē defixos; Si haec
signa defuerint. tunc in arborib; notas
quas decoruos uocant conuenit obser
uare; Si illas quae antiquitus pbant
incise. qd si intra terminos alienos p absen

tiā aut p ignorantiā domini pastem
aliquā forte possederit. statim eā cum
antiquis & euidenti inspectorib; fines
agnoscunt amittat domino reformante.
Nec contra signa euidentia ullū longe posses
sionis temp' obponat. Nisi conparauit
de aliquo. tunc uenditorē ostendat
& scd legem definiant;

V Nemo nouū terminū sine consensu pastis
alterius aut sine inspectore constituat [ea];

VI Quod si forte lib hoc fecerit damnū psua
sionis excipiat qd legib; continet. id ē vi. sol cō,

VII Si ill seruus admiserit domino nesciente.
cc[ta]. flagella publice extensus accipiat.
& nullū ex hoc p iudiciū dno conparetur;

VIII Quotiens de conmarcanis contentio nascit
ubi euidentia signa n apparent in ar
borib; aut in montib; nec in fluminib;

& iste dic̄ hucusq; antecessores mei tenu
erunt. & in alode m̄ mihi reliquer̄. & osten
dit sc̄d̄ propriū arbitrium locū; alt̄ū
nihilominus in istius parte ingredit
aliū ostendit locū sc̄d̄ prioris uerba suū
& suor̄ antecessor̄ semp fuisse usq; in
p̄sens asserit. & si alia pbatio nusquā
inuenire dinoscit. Ne utriusq; inua
sionē conpensare uoluerint; Tunc spon
uuehadinc deant inuicē uuehadinc. qd̄ dicim̄ & in camp
piones sū sociant sed cui d̄s fortiorē de
derit. & uictoriā ad ipsius partē desig
nata pars ut querit ptineat;
.viiii. Si q priusquā finita fuerit contentio
p fortiā aedificia eleuare uoluerit.
& e contrario ille alt̄ iacentib; columnis
contradixerit & inde teste habuerit
& is contumacit legi obtemperare nolu

erit. sed suū pficerit domū & cetera aedi
ficia saepis conclusione firmauerit.
tunc dicat. emunda territoriū meum usq;
iuxta legis perfinitionē. & ille e contrario
in suū dic posuisse & mundare minime
debeat. iste ū dic. ego testē habeo q̄d tibi
iacentib; columnis contradixi; Tunc testes
iurantes testimoniū pferant. & cū cam
piones determinetur sententia;

X IN ceteris huiusmodi aedificiis & horum
conclusionib; Nullatenus testificatio con
sistat; Sed is qui aedificauit cū sua lege
defendat. si autē in custe adhuc cinctus n̄ fuerit.
ille qui defendere uoluerit iactet securem
saicaualentē. contra meridiē. orientē.
atq; occidentē. a septentrione ut umbra
ptingit. amplius non ponat saepē. nisi
determinata fuerit contentio;

XI
Si quis alicuius materiā in silua. aut pp̄
inimicitias t inuidiā truncauerit uel
XII. lederit. cū alia similia restituat. & cū r. sol conp
Et si ea sibi in usum miserit nisi p conuen·i
dītiā non potest cū alia placare restitu
I endi. & cū sol cū ipsa hab conp; De pignorib;
Pignorare nemini liceat. nisi p iussionē iu
di Cr. si foste ē aliquis homo tam durus
tamq; inoboediens aut contumax rebel
lens iustitię qui ñ uult recte respondere.
non uult iustitiā facere. ille ē contēptor
II legis. talis distringat á iudice;
Si q̄ alicui lib libero qui eū mall& de quale
cumq; rē ñ dignauerit iustitiā facere.
ille qui querit causā suā habeat ibi testes .ii.
t iii. qui audiant & uideant qualit illi re
spondeat ut possint ante iudicē testes ēē.
& iudex iubeat eū in p̄sente uenire & iudic&er

& conp cu xii sol. quare n̄ dignauit iustitiā facere ei cui debuit; Si comis qui n̄ dignauerit iustitiā facere ei cui debuit de quare appellatus fuerit p fatigatione quā fac ei qui eū appellat conp cu xii. sol. & p ea respond scd legē & faciat iustitiā sic lex hab. duci ū. xl sol p fredo;

III Si q aliquē contra legē pignorauerit sine iussione ducis. pign sine lesione reddat & aliū similē addat. duci ū p fredo xl sol. & illū pign si leserit conp quantū aestimauerit qui causas iudicat. talis eni psūptio n̄ deb& fieri q hoc scandalū generat. & p omne pign qd contra legē tulerit sē p cū vi sol conp. si pign ille min ual& quā vi. sol. ē pign reddat. & cū vi. sol conp. & si aū pign qd tulit plus ual& quā vi. sol ipsū non lesū reddat & similē aliū addat. duci ū p fredo xl. sol;

199

IIII

Si q contra legē porcos ad pigň tulerit. unū quemq; cū II· saicas conp̄. illā dultri cem cū tremisse conp̄;

V

Si q oues ad pigň contra legē tulerit tace& de causa p qua pigň tulit. & cū sot I· conp̄. Nisi forte ille homo alias rēs ñ hab pp quas possit pigň tollere. Nisi ipsas oues nihil aliud hab ñ erit culpabilis. quia necessitas hoc conpellit facere;

VI·

Si q messe t prata alterius arauerit usq; ad tres sulcos in longū iugeris t in transuerso VI· sulcos. cū III· sot conp̄. & si negare uoluerit. iur& cū sacramentale uno;

VII

Si q messem iā matura in agro furauerit cū VI· sot conp̄. & si negare uoluerit cū VI· sacramentales iur& scd̄ legē suam;

VIII

Si q messem alterius initiauerit apud maleficias aster & inuentus fuerit. cū XII· sot conp̄

qd aran scasti dic. & familia ei & omne sub
stantia ei t pecora ei habeat in cu[...]ra usq;
ad ann. & si aliquid pdiderit homo ille de
res suas in illo ann. ille reddat. & si negare
uoluerit cu xii. sacramtales iur&. aut cu Campa
VIIII campione cincto defendat se. hoc e pugna duor.
Si qs seruu alienu ad fugiendu suaderit. & foras
terminu eu duxerit hoc e foras marcha. cu xii
sol con p & ipsu reducat. & si negare uolu
erit cu xii. sacramtales iur& aut cu cam
pione sua querat iustitia. si ancilla e. cu xxiiii
sol con p & ipsa reddat; De uitiatis animalib;
I Qui saepe damnu infer & hui uitii & eor conpos
adsuescunt. si se in stipite maculauerint
introeundo t exeundo. & ibi mortui fuerint
si saepis legitime fuerit exal tatis. id est
medioci stature uiri h usq; ad mamas. nihil
cogat soluere domin saepis;

XII
Si alter persona ipsum animal per vim sallire con
pel lerit. soluat animal quia iniuste
eum in periculo mortis eiecit;

XIII
Super se dominus saepis simili modo ex sua
clausura cum canib; vel ceteris flagellis
eiecerit. cum simile conp.

XIIII
Si autem statim mortuus non fuerit & uulnera
tus euaderit ad domum domini sui. & domi
nus animalis hoc rescierit & dicit ad illum
reum qui ipsum animal conpellebat in mortem.
recipe animal quem lesisti. quem nos a uuo ossan

XV
Si autem confessus est recipiat don&c san&. Luocam;
& alium interim ad operationem restitu&
in eum dum qualis illius fuerat quem ledit;

XVI
Si uero mortuum fuerit animal quem in locum posuit
teneat possessor animalis lediti. iste
uero cadauer quem sanare nequiuerat
ad suum teneat usum;

VII Si autem laesum animal quem laedere conpellebat
recipere noluerit. dominus vero animalis
cadaver sibi sumat in usum. et ille alius nihi-
VIII lominus ex integro cogat exsolvere;
Si quis alicui cavallum aut bovem vel quodlibet de qua-
drupedia unum oculum excusserit. ad pretium illum
VIIII pecus quid valet. et partem tertiam conponat.
Si quis bovem alterius cornu a capite excusserit
cum tremisse conponat. si cornu exilierit et ossum
X remanserit duas saicas donet;
Si a vacca excusserit. duas saicas;
XI Si caudam amputaverit taurem. si equus est
quod marach dicimus cum sol conponat;
XII Si mediocris fuerit quod wilz vocant. cum
medio sol conponat. et si deterior fuerit quod angar-
XIII gnago dicimus qui in hoste utilis non est cum tremisse conponat.
Similiter qui alterius bovis caudam amputaverit
vel taurem. cum tremisse conponat;

XIIII
211 Si uaccā alterius huiusmodi lederit. cū. II. saic con-
XV. Et si unū earū contra legē inttiauerit quod minauerit
suueizcholi dicunt. pari sententia subiacet;
XVI Et si quis contumax alterius iumenti propter dispec
tionē domini sui uel quacumque inimicitia
hoc iniuste perpetrauerit haec uniuersa
conponendi duplerit;
XVII. Vt nemo presumat alienū animal occidere
neque porcū quamuis in damno illud inue
nerit. sed audeat eum donet domino eius
ostendat damnū. et aliquis de uicinis eorum
uideat hoc. et designent locū qui lesus est
et alia que in talcta (?) sunt usque ad maturitatē
et colligat cuius messis est. et quanto minus
inuenerit in lesione illa contrahat et aequa
litatē integrā illa reddat cui animalia
fuerunt et damnū fecerunt; ita et de uinea
et de prata similiter faciat sicut aestimatores
arbitrauerint conponant;

I DE COMMENDATIS ET COMMODATIS;

Si quis caballum vel quodlibet animalium genus ad cus
todiendum mercede placita commendaverit.
si perierit eiusdem meriti ille qui commendata
susceperit exsolvat. si tamen mercedem
fuerit pro custodia consecutus. quod si aliam
nullam placitam mercedem susceperat et ea
mortua esse probaverit. nec ille mercedem reddat
nec ab illo aliquid requirat. tamen ratio est
ut probet sacramenta ille qui commendata sus
ceperat quod non per suam culpam neque per negle
gentiam mortua consumpta sint et reddat
corium eius et de commodatis forma servetur;

II Sicut aurum argentum vel ornamenta vel quaecumque
species fuerint commendate sive custodiende
tradite sint. sive vendende et in domo ipsius
cum rebus ipsius forsitan fuerint incendio con
cremate. una cum testibus qui commendata
susceperat probet sacramenta nihil exinde
suis profuisse compendiis. et nihil cogatur

exsoluere excepto auro t argento qđ

·III ardere non potuit;

Si q̄ forte dũ domũ flamma consumpsit sed quasi ad auxiliũ ad laturus ingrediens & aliquod forte ra puerit. dominꝰ domꝰ diligent᷑ inqui rīt. & si in eo potue rit inuenire. ille qui rapuerat in quadru plũ rapta restituat. & si de cõmendatis reb; apud direptorem aliquid forte reppererit domino restituere non moretur;

·IIII

Si uero ea quę cõmendata pdiderat spatiũ tribuat donec furẽ sua inuestigatione pquirat. & si eũ inuenerit cõmenda tori res proprias tantũ modo refor mare pcuret. Conpositio ũ furti ad eũ qui habuit cõmdata pertineat;

·V

Et si fur nõ fuerit infra statutũ tempꝰ inuentus. medietatẽ rerũ cõmdatarũ domino suscipientis reddat. damnũ ũ medio utrũq; sustineat & pmodũ dominꝰ apud eum q̄ cõmendauerit fuerat l furto pbant ablata ei q̄ cõmdata

quibuscumq; fuerint suppressa repressa reppe
rit cũ hasc ille prius sẽ dixerat pdidisse
t furto fuisse sublata sic furata ab eo exigi
VI legũ statuta pcipiunt conpositionẽ cogatur implere;

Rẽm in contentione positã n liceat donare nec uendere;

VII Devidua quae p mortẽ mariti sui in uiduitate
p manet aequalẽ int filios suos. id ẽ qualẽ unꝰ
ex filiis usu fructuario habeat portionem
usq; ad tempꝰ uitae suae usu fructuario
iure possedeat;

VIII Quod si mat alias nuptias forte transierit.
ea die usu fructuaria portionẽ qua bonis
mariti fuerat consecuta: filii int reliquas
rẽs paternas qui ex eo nati s coniugio uin
dicabt; Mat uero si hab pprias rẽs & cum
dote sua q p legẽ hab egrediat & sibi filios
nec filias generauit p mortẽ ei omnia quae
de filiis ... debuit ad illos reuertant;

220 Ut frs hereditatē patris aequalit̄ diuidant
quāuis multas mulieres habuiss& & tota
libere fuissent de genealogia sua. ditt si n̄
aequalit̄ diuites un9 quisq; hereditatem
matris suae possideat. res aūt paternas
aequalit̄ diuidant. si u̇ de ancilla habuerit
Vulgo grepti filios. n̄ accipiant portionē int̄ frs. nisi tantu
quantū p misericordiā ei dare uoluerint
frs eius. qa in u&ere lege scriptū ē. n̄ enim
heres erit filius ancille cū filio libere. tam̄
debent misericordiā considerare qa caro eor ē;

·x

De eo qui sine filios & filias mortuus ē mulier
accipiat portionē suā dū uiduitatē custo
dierit. id ē medietatē pecuniae. medieta
tē aūt ppinqui mariti teneant; Si aūt mu
lier mortua fuerit. aut aliū maritū tulit.
ē qd ppriū hab& & de mariti reb; qd p legē
ei dabit accipiat. C&eras rēs ppinqui priores

marití accipiat; Si autē marítus ei quae
nec filios nec filias. nec nepotes. nec pne
potes. nec ullū de ppinquis hab& sed in
uxorem aut do natione aut testam̄tū
siue ex parte siue omīs contulerit facultates.
& hac deinceps in uiduitate psistit. & me
moriā marítí cū pudicitia castitatis
obseruat. omīa quae a marito ei sunt donatę
possedeat. & ea in quē uoluerit p suo iure
transfundat. qđ si marítus & mulier sine
heredes mortui fuerint. & nullus usq; in
septimū gradū de ppinquis & quib; cumq;
parentib; inuenit. ē illas rēs fiscus adquirat;

Ad A ḡdū?

DE UENDITIONIBUS.

Si quis uendiderit rēs alienas sine uoluntate
domini sui. aut seruū. aut ancillā. aut qualē
cumq; rem ipsā p legē reddat & consimilē
aliū addat. & si ipsū non potest inuenire

duos consimiles reddat;

.II.

Si quendiderit possessionem suam alicui·
terram cultā· non cultā· prata t siluas p̄
accepto p̄tio· aut p cartā· aut p testes con
pb&ur· firma emptio· ille testis p aurē
deb& ēē tractus· quia sic hab lex ura duo
t iii· debent ēē; Venditio si fuerit uiolent̄
extorta· id ē aut m&u mortis aut p custodiā
Nulla ratione firma sit;

.III.

Si q̄ a seruo alieno aliquid conparauerit
Nesciente domino suo· si domini firmā
ēē noluerit emptionē· reddat p̄tium
emptori· emptio Nihil habeat firmitatis
si ipsud non hab& cū simile reddat;

.IIII.

Quoties de uenditaē contentio comou&ur·
si alienā fuisse constiterit· Nullus sine
domini p̄ iudicio conpar&· & domino
is qui alienā uendere p̄sumpsit· duplū

cogat exsoluere. Nihilominus emptori

quia accepit p̄tium redditurus & quic

quid ad conparatorei p factū studio sui

utilitatis empt̄ (tor) adiecerit a locorū iudicib;

aestimetur. & ei qui laborasse cognoscit.

á uenditore iuris alieni satisfactio iusti;

V. Si q̄ ingenuū uendiderit cū ille suā haber&

librtatē. is qui eū uendidit reducat eū

in loco suo. & restituat ei librtatē sic prius

habuit. & conp ei xl. sol. excepto qd emp

tori in duplū p̄tiū qd accepit cogat ex

soluere similis ratio duplicitr de feminis

seru&ur. & si eū t illā uendiderit. & illū

reducere non poterit. tunc cū (eī) uuera geldo

conp. hoc ē. clx sol soluat parentibus;

VI. Si q̄ seruū suū uendiderit forsitan eo nesci

ente facultates habeat. domin' ei potes

tatē habeat qui eū uendidit requirendi

VII rés ei ubicumq; inuenire potuerit;

Si q̃s seruus de peculio (pecunia) suo fuerit redẽptus &
hoc domin' ei forte nescierit. de domini
potestate non exeat. q̃ non p̃tiũ sed rés
VIII serui sui dum ... ignorauit accepit;

Commutatio hoc ẽ q̃d cũ cambias talem
VIIII qualis emptio habeat firmitatem;

Venditionis haec forma seru&ur. ut seu
rés seu mancipiũ t q̃d lib& g̃n animaliũ
uendit. nemo p̃p eam firmitatẽ uendi
tionis inrumpat q̃d dicat si uile p̃tio
uendidiss&; Sed p̃ quã factũ ẽ negotiũ
ñ sit mutatũ. nisi forte uitiũ inuenerit
q̃d ille uenditor celauit. hoc ẽ in mancipio
aut in cauallo aut in qualecumq; p&culio.
id ẽ. aut ceco. aut ernioso (ponderoso). aut cadiuo. aut
lepso; In animalib; aũ sunt uitia q̃d ali
quotiens celare potẽ uenditor: si a uenditor

dixerit uitiu. st& emptio n potē mutare;
Si autē non dixerit. mutari potē in illa die.
& in alia & in tertia die. & si plus de tribus
noctib; habuerit. p ea sē non potē mutare.
nisi forte eū inuenire n poterit infra
tres dies; Tunc quando inuenerit recipiat qui uitiatū uēdidit aut si nō uult
recipere. iur& cū sacramentale. i. qd uitiū
ibi nullū sciebam in illa die quando negotium fecimus & st& factū;

x

Qui arras dederit p qualecumq; rē p̄tium
cogat implere qd placuit emptori. &
si nō accurrerit ad diē constitutū t antea
nō rogauerit ad placitū ampliorem hoc neglexerit facere. tunc pdat. & p̄tiū qd debuit

xi

Etsi mancipiū alioquin si dicit. L. impleat.
istū mancipiū ego p̄hendi extra tres minum ubi dux exercitu dux. & alibi dux

illu͞ p debita & iusta culpa tulit & mih
licent͞ tradidit reliqua o sua in tāq̄d man
cipiu mei t ex ppria mea materia labo
rauer͞ & fecer͞ aut fabrica hui modi fuerit.
pp ea tradidi & firmabo, si hęc defuerint
in sup dictis reb; nullaten pote͞ firmare,
Si au͞ firmauerit non pote͞ ab eo cui firma
uit. nisi ipse uoluerit retrahere si cam
pio questoris uicerit;

XII S i se͞ firmare pmiserit emptori. id est
suiron & n̄ potuerit p hęc uerba ueracit
u sup dixim. & constitutu͞ ruperit. tunc
ptium reddat. & tale͞ t͞ram aut specie͞
quale͞ se͞ firmare pollicebat. restituat
sine mora eo q̄d ualde reph͞ensibilis e͞
re͞s alterius dare. q̄ aliquoties ex inde
XIII scandala nascant;
S imili modo q propria donauerit cui da͞

iniustis machinamentis sibi sociare
quae numquam tenuerat;

XIIII
Si mancipium fuerit. & dicit pater meus mihi
reliquid in hereditatem. aut ego in propria
domo enutriui eum a proprio meo manci
pio natum. similiter de iumentis uel huius
modi quae fuerit adserere;

XV
Quicquid uendiderit homo aut
conparauerit qualemcumque rem omnia
sint firmata. aut per cartam aut per testes qui
hoc probare possint. hoc est de manci
piis. de terra. casa. uel siluis. ut postea
non sit contradictio;

XVI decretis
eo quod placeat
De pactis uel placita. pacta uel placitis quae
per scripturam quaecumque facta sunt uel per testes
denominantur. III. tam plures dummodo in
his dies & annos sit euidenter expressus.
inmutare nulla ratione sine re permittimus;

XVII.

De his qui propriã alodẽ uendunt t quascumq; res, & ab emptore alt̃ abstrahere uoluerit & sibi sociare in patrimoniũ.

ĩ dicat emptor ad uenditorẽ. t̃ram aut quęcumq; fuerit rẽs abstrahere mihi uult uicin' m̃s dicens q̃d sua fuerit & iste respondit. Ego q̃d tibi donaui cũ lege integra & uerbis testificatione firmare uolo; Sup vii. noster fiat constitutũ. si dic. Cũ utriq; utrasq; paster conueniunt. Cur inuadere conaris territoriũ meũ quã ego iuste iure hereditatis donaui. & ille alius e contra. Cur meũ donare debuisti qua ęg mei antecessores antea tenu&; & mihi in alodem reliquer̃. & uestitã ẽ illius mam̃ cui tradidi & firmare uolo cum lege; Si ista tim uoluerit liberã habeat potestatẽ. ! iste ũ dic. n̄ ita. sed mei antecessores tenuer̃

sin aū p ea sup iii dies. aut v. aut certe vii.
e aratione firm&ur p iiii angulos cāpi.
aut designatis tminis p h& uerba tollat
de ipsa tra t aratrū circū ducat. t de her
bis aut ramis silua si fuerit. ego tibi tradidi
& legitime firmabo. p tres uices dicat
ha& uerba & cū dextera manu tradat.
Cū sinistra uero porrigat uuadiū huic
qui de ipsa tra eū mall& p ha& uerba. ecce
uuadiū tibi do. qd tuā tram alteri n̄ do.
legē faciendi; Tunc ille alt suscipiat
uuadiū & don& illud uicessori b; istius
ad legē faciendi. si causa fuerit int illos
pugna. dicat ille qui uuadium suscepit.
Iniuste territoriū meū alteri firmasti.
idē. fars uirotos. ipsū debes mihi reddere.
& cū xii sol con ponere; Tunc spondeat pugnā
duorū. & ad dī ptineat iudiciū; sin aū.

Cū sacram̄to sé defendat. id ē xii. q̄d suā
testē inius . . . te non firmass& alteri.
nec sua editioni restituere debeat.
nec cū xii. solidos. conponere;

241 I DE TESTIBUS ET EIUS CAUSIS.

Si q. ho. pratū t agrum t oftum alterius
contra legē mala ordine inuaserit & dic
suū ēē p p p̄sumptionē. cū vi. sol. conp& & exeat;

II Si au suū uoluerit uindicare illū agrum
aut pratū t exaratū t unde illa contentio
ē talit uindic&. iur& cū vi. sacram̄tales
& dicat ut ego tua opere c p... ore n̄ inuasi
contra legē. nec cū xii sol conponere
debeo. nec exire q̄ mea opera. & labor
prior hic ē quā tuus. t dicat ille quiq;rit.
Ego habeo tester q̄ hoc sciunt q̄d labores
de isto agro semp ego tuli. nemini con
tradicente. exaraui. mundaui. possedi.

usq; hodie. & pat̄ m̄s reliquid mihi in
possessione sua. ille homo qui hoc testi
ficare uoluerit conmarcari ei deb& ēē.
& deb& habere vi. solidos pecuniā & simi
lem agrū. t̄ ille iur& ~~testes~~ talit̄ q̄ ego
hoc meis aurib; audiui. & oculis meis
uidi. q̄d istius hominis priora opera fuer̄
in isto agro quā tua. & labores fructuū
ille tulit. p̄ sacramtū reddat t̄rā illam;
Tunc ille defensor si sperat q̄d iustitiam
de illo agro suo habeat. & hoc p̄ sorte pp̄to
fiat. ne p̄ inuidiā aliquis pereat; Dicat
ad illū testē. mendaciū iurasti contra me.
sponde mihi pugnā duos & manifest&
d̄s si m̄daciū iurasti. & contra me conpo
nere debes cū xii. sol. & illā t̄ram. [reddere] qua
mendacit̄ abstulisti. si uicerit ille qui iur̄t.
conp̄ cū xii sol. & illā terrā redd&; & si illā

terrã ñ potuerit donare. aliã in pximo
quantũ iacture ẽ de secura saica ualente. & si
in pximo non hab· nec conparare possit.
iur& sc̃d p̃tiũ agri. ut ipsũ agrũ cũ p̃tio
ualente. nec cũ duplo. nec cũ triplo con
quirere ñ potuit. & don& ubi hab. & de ipso
agro qui don& iur& q̃d iste talis sit qualis suus fuerit;

VIII. Si q̃ testem habuerit paurẽ tractũ de qua
lib& causa finita ratione & hoc confirman
te p testes. p̃ hæc non deb& rep&ire. nec
inqui&are illũ a quo finiuit rationẽ suã.
& si uoluerit p testes defendat se; Ille
testis testific& sic scit. unde ad testem
paurẽ tractus fuit & hoc p sacramtũ
confirm&. non deb& testẽ ueritatis
repellere causaticus ẽ. nisi si aliquis
testẽ mendacem habere uoluerit potẽ
illũ cũ lege repellere cũ pugna duorũ

& dicere. ñ tibi traxi testē de ista causa
neq; consentio; Si aūt testis ꝑ aurē trac
tus fuerit de conpositione finienda t ꝑꝑ
arras qui donat quasi ꝑ pigñ. quale
cumq; rē usq; dū soluat debitū & pigñ
recipiat. illū testem nemo repellat nec
potest. sed cō sentiat nisi sup mortuū
hominē testare uoluerit aliquā causā.
illū potest contradicere cū duoꝝ pugna
& dicere defendere hoc uolo cū campione
meo quod dicis quia & tu mentiris & tuus
iiii. testis sup mortuū meum;
Et si ille uictus fuerit qui negare testē
uoluit sup mortuum suū. Tunc amplius
ad pugnā duoꝝ ñ ueniat qc ad testifica
tionē ꝑ uim illū mortuū adquisiuit.
sed cū sacramento ut lex ē testificetur.
& testificatio firma ꝑmaneat;

V Sed hic discordant nr̄i iudices de pacto
qđ ipse qui teste̅ adduc̄. iurare debeat
qđ mendace̅ teste̅ n̄ p̄fer&. Nec de illius
VI testificatione sacramentis se abstinere debet,
Etsi plurimi testes fuerint & ad
unū conuentū uenerint sortiant illi testes
inter se. & cui sors exierit iur& ille talit̄.
& dicat ad testem sortitus sum & ad teste̅
me facere uolo. prendat manū p̄ximi
sui & dicat. sic illū dn̄s adiuu& & illum
cui manū teneo. qđ ego ad teste̅ in tuos
p̄aure̅ tractus fui de ista causa ad ueri
tate̅ dicendā; Tunc solus iur& cū sua
manu. & si mendacit̄ iur& conponat
illi cuius causā abstulit cū xii. sol. & ip
sam causā restituat aut defendat se cū
campione suo si recte iurauit hoc est
pugna duorum; DE CAMPIONIB;

251

T I ET EOR(UM) CAUSIS QUAE AD EOS P(ER)TINENT.

Si uir ex hir ab alt(er)o int(er)f&ctus fu erit
quã uis nobilis sit p(er)sona n(on) conponat(ur)
amplius quã xii. sol. & ab eo conponat(ur)
T II qui illũ in iuste inuitauit;

Si seruus fuit p(er) domini sui consensum
pari modo ratio subiacebit. sin aũ(tem)
cũ xx. sol. conp(onat); De mortuis & eor(um) conpos(itione);

T I Si q(uis) mortuũ liberũ de monumento & fo
dierit. cũ xl sol conp(onat) parentibus.
& ipsũ q(uo)d ibi tulit furtiuũ conp(onat);

T II Si q(uis) liberũ occiderit furtiuo modo & in
flumine ei cerit t in tale loco eiecerit
ut cadauer reddere n(on) quiuerit quod
baioarii murdarida dicunt. In primis Meuzdaudo
cũ xl. sol. conp(onat). eo q(uo)d [hole] fur' addignas
ob sequias redde[hole]re non ualet.
p(ro)p(ter)ea uero cũ [hole] sua uueragel do

conp. & si ipse cadauer a fluminis alueo
ad ripam proiectus fuerit & aquo quam inuo
tus qui iterum cadauer de ripa inpinxe
rit. & exinde probatus fuerit cum xii.
solidos conp;

iii
Si seruus furtiuo modo supradicto more
occisus fuerit & ita absconsus quod camur
drit dicunt Nouuplum conp. idem. clxxx sol.

iiii
De uestitu utrorumque quod uualarau padi
cunt. si ipse abstulerit qui hos interfi
cit dupliciter conp. si alter & non ipse reus
omnia furtiuo modo conp.

v
Et si ut saepe contigit aquile et ceteri aues
cadauer reppererint & super ad laceran
dum consederint & aliquis sagit
tam eiecerit & cadauer uulne
rauerit & re ptum fuerit cum
xii. solidos conp;

VI Similimodo quiscumq; cadauer lederit quē alt interf&c. si caput amputauerit. si manū resciderit. si pedes. si aurem. si tantū q̄d p fusionem sanguinis repu tam̄ de mostuo. tā minima plaga quā maxima. semp cū xii. sol con p;

VII Etsi aliquis mostuus fuerit reptus & eū humanitatis causa humauerit quis. ut neq; porci abeo inquinent. neq; abesti is seu canib; lacer&ur lib sit anser uus & p' ea reptum fuerit & ille qui eū humauerit si requirere uoluerit. pa rentes uero illius soluat ei sol unum. aut dominus serui si seruus fuerit. sin autē a dn̄o recipiat mercedem quā scrip tū est mostuū sepelire;

VIII Quia aliquotier conspiciam̄ cū cadauer humo inmissus fuerit. & ligno insup

cunctis adstantib;

positus cinctis cu stantib; ut requirat
domin' cadaueris ut primi t'ram sup eicit.
& sit lib similit sup filiu . . aut frm. ne rei
sint c&eri hamatores. qd totu a falsis iu
dicib; fuerat aesti matu . . . uere legis
VIIII uertitate repestu; De Naui

Si q naue alterius tulerit de loco suo.
ipsa inlesa reddat aut similem;

X Si ea foras aqua traxerit & absconderit
& negauerit in trogatus fustuu conp

DE CANIB; ET EOR CONPOSITION;

I Si q cane seuce qd leitihunt dicunt furaue
rit t occiderit. aut simile aut ipsu reddat.
& cu VI. sol conp. & si negare uoluerit
Cu III. sacramtales iur& sed legem;

II Si au seuce doctu qd triphunt uocant fu
rauerit cu III. sol conp. aut cu sacram
tale. I. iur&;

III

Qui in ligamī. uestigiū tenet quē spurihunt dicunt furauerit. cū vi. sol conp & similē aut ipsum reddat;

IIII

De his canib; quos piparhunt uocant qui sub trā uenat qui occiderit aliū. similē reddat & cum vi. solidos conp;

V

De canis ueltricis (uuint) q leporem nō psecutū sed sua uelocitate conphenderit. cum simile & iii. sol conp;

VI

De eo cane qui dr̄ hapuhhunt. pari sententia subiaceat;

VII

De his canib; qui ursis t bubulis idē maioris feris quē suuarzuuild dicim̄ psecunt. si de his occiderit cū simile & vi. sol conp;

VIII

Si uero pastoralē (canem) qui lupū mord& occidit. cum tres sol conponat;

VIIII

Si aū canē qui custodē domini sui defendit quē houauuart dic occiderit p occasū solis

in nocte. cū iii. sol conp̄ qc furtiuū est.
si uero sole stante hoc fecerit. similem.
& cū .i. sol conp̄. Si aū canes p uestimentū
aut p membrū hominē tenuerit. & de
manu eū p cusserit ut moriat. similē
reddat & amplius non requirat. & do
minus canis qđ canis fec̄ conp̄ de medieta
te ac si ipse fecisset. si hoc n̄ uoluerit
canem non requirat; DE ACCIPITRIBUS.

i Si accipitrem occiderit quē chranohari
dicunt cū vi. sol conp̄ & similē & cū uno
sacramentale iuret. ut ad uolare & capere
similes sit;

ii De eo qui dr̄ cansh apuh qui anseres
capit. cū iii. sol conp̄. & similē reddat;

iii Illū quē anothapuh dicim. cū sol. i. & simile conp̄.

iiii De sparuuariis uero pari sententia subiacet
cū i. sol & simile restituendi & cū sacramento

Sparuuari...

V id tales sint quales in tractione damnauit.

Si uero furto ablati fuerint. poma furti
VI uo more cogantur soluere ille x conpellit;

De his auib; quae de siluaticis p̄ documenta
humana domesticentur industria. & p̄
custes nobilium mansuescunt uolitare
atq; cantare. cū sol. I. & simile conp̄. atq;
insup̄ ad sacramento; DE POMERIIS ET EOR

I Si q̄ alienū pomeriū excoderit COMPOSIT.
p̄ inuidiā t inciderit arbores fructiferas
ubi XII. siue amplius fuerint in primis
XL sol conp̄. XX. cui pomeriū fuit. & alios
XX in publicū cur contra legē fec̄. & alios
arbores similes sibi plantet. & unāquāq;
arborē. cū sol I. conp̄. & omni temp̄r po
morū sol donet. usq; dū ille arbores fructū
faciunt quas ille plantauit;

Si q̄ aliena nemora reciderit si post tercā

III & rubus e(st) cu(m) sol(idum) I. & simile conp(onat);

Et si amplius usq(ue); ad numeru(m) VI. p(er) singulos.
singl(os) sol(idum) I. con p(onat). Deinde arbo(rum) numero
sitate restituere cogat(ur). & de his qui non du(m)
fructu(m) po(r)tauer(int). cu(m) tremis(se) I. & sim(i)le restituat(ur);

IIII De fauis uero tremis & simile restituendi
censem(us) usq(ue); ad numeru(m) VI. solido(rum) p(er) singu
los arbores. id e(st) XVIII. & si amplius damnu(m)
in fest(um) n(on) cogat(ur) conponere. nisi numeru(m)

V Si malu(m) (ue)l piru(m) (ue)l c(a)etera huiu(s) modi. (ue)l restituendi;
pari sententia ut fauis p(er)seueret;

VI Si uero deminutis siluis de luco (ue)l quacumq(ue);
kaheio uegita(m) reciderit. cu(m) simili & sol(idum) conp(onat).
& deinceps usq(ue); ad VI. solido(rum) restitutione(m)
& conpositionem;

VII Si amplius fuerit numeru(m) uegitariu(m). n(on) co
gat(ur) conponere nisi re stituere cu(m) simile
& sacram(en)to. Si au(tem) p(ost) conpositione(m) & resti

titione damnu intrauerit inferre inip
siusnemore cui conposuit. nihil excludat
conponendi sententia. sed superioris obser
uetur regule sententia;

VIII Si apes id est suvarm examen alicui excapile elapsis
fuerit. & inalterius nemoris arborem
intrauerit & ille consecutus fuerit. tunc
interpellat eu cui arbor est. & cu fumo &
percussionib; ternis detrauersae secure.
sipossit suu eiciat examen. ueru tamen
itaut arborem n ledetur. & quaereman
serint huius sint cuius arbor est;

VIIII Si au in captura ad quos capiendos apes ponunt.
id est uascula apiu. similimodo interpellat eu
cui uasculu se. & suu studeat eicere examen.
ueru tam uasculu n aperiat nec ledetur.
siligneu se temnisuicib; ledat eu ternis. siex
corticib; autexsurculis conpositu fuerit

cū pugillo ternis uicib; ꝑcutiat uasculū
& nō amplius. & quos eiecerit suae erunt. &
quae remanserint ipsius erunt cui uasculus ē;

X 276 Si aūt dominū arboris et uasculi n̄ intꝑella
uerit. & sine illius conscientiā eiectum
domi restituerit. & illi cui uasculus fuerit
eū conpellauerit id ex suo opere et arbore
retulisset & restituendi conpellauerit. q͞d
uitpriut dicunt. & ille alius sinegare uolu
erit & dic suā consecutus fuisset. cū VI
sacramentales iuret q͞d ex suo opere ipsum
examen iniuste non tulisset. nec illū ad
iudiciū restituere deberet;

XI Pari modo de auib; sententia subiacetur.
ut nullus de alterius silua quāuis prius
inuenerat aues tollere ꝑsumat. nisi eius
conmarcan⁹ fuerit que calasneo dicim⁹.
& aliter ꝑsumpserit sem per restitutionis sacra

mentum iniustū putam̄ quā uis minima
sit querela cū vi· sacramtales iurare lex
conpellit; DE PORCIS

I Si qͥ liberi porcos ꝑꝑ p̄sumptione eiulati
aut huiusmodi sonu eicerit t dispserit ubi
lxxii· fuer̄ porci· & ipse pastor bucinam
postauerit porcilem· cū xii· sol conp;

II Ille seruus fiscalinus qui oste facit p fr&o
xl sol ut alii liberi;

III Alii seruus qui farinā & bracē suo domno
fac sol vi· pro fr&o soluat; De decimis

Dn̄s dic in eugto· omnē decimationē urām
distribuite· ipse p propheta loquit' in
feste omnē decimā in horreū meū ut sit
cib; in domo mea· & pbate me in his dic dn̄s;
Paul apts dic· de filiis leui sacerdotū acci
pientes mendaciu· habent decimas sumere
a populo scd legē· id est a frib; suis· hilarem

Salomon dic̄. alii diuidunt ꝓpria & ditti
ores fiunt. alii rapiunt n̄ sua & semꝑ
in egestate s̄. hiesus filius syrach dic̄. In
omni dato hilarē fac uultū tuū. & in ex
ultatione scifica decimas tuas. de altis
simo scđ datū ei & in bono oculo adinuen
tionē facito manuū tuarū. qm̄ dn̄s retri
buens ē. & septies tantū reddet tibi;

Augustin' dic̄. Decime. dẽ enī tributa sunt
egentiū animarū. qđ si decimā dederis.
n̄ solū abundantiā fructū recipies. sed
& etiā sanitatē corporū consequeris;

Non eget dn̄s ds̄ n̄ premiū postolat. sed
honorem; Ds̄ enī nr̄ qui dignatus ē
totū dare. decimā ā nob dignat repetere.
n̄ sibi sed nob sine dubio ꝓfuturū. Unde
ꝓpheta dic̄; Primitias areae tuae &
torcularis tui n̄ tardabis offerre mihi.

si tardius dare peccatū quartum
peius non dedisse; De primitia. de nego
tio. de artificio reddere decimas. Cū enī
decimas dando & tr̄rena & caelestia possis
munera ꝓmereri. quare p auaritiam
duplici benedictione defraudas. haec enī
est dn̄i iustissima consuetudo. ut si tu
illi decimā non dederis. tu ad decimā
reuoceris; Dabis impio militi. quod non
uis dare sacerdoti. benefacere ds̄ semꝑ
paratus ē. sed hominū malitia ꝓhibetur;
Decime enī ex debito requirunt. & qui
ea dare noluerit. rēs alienas inuasit.
& quanti pauperes in locis ubi ipse ha
bitat illo decimas ñ tam de fame mortui
fuerint. tanto sū homicidiorum reus ante
tribunal aeterni iudicis apparebit. quę
rém á pauperib; delegatā suis usib; reseruauit.

qui ergo sibi aut p̄miu̅ conparari.
aut peccatorum desiderat indulgentiam
p̄mereri. redditis decimis & ia̅ & de noue̅
pastib; studeat elymosina̅ dare.

HAEC CAPITULA MISSI NRI COG
NITA FACIANT OMNIB; IN OMS PARTES.

Haec in exemplo impresso non habentur.

I VT nullus ad mallu̅ t ad placitu̅ infra patria
arma id est scutu̅ & lanceam port&.

Iois baptiste

II Latrones

De latronib; quicumq; p̄missa sci ioh la
troni mansione̅ dedit. si francus e̅ cum
xii. similib; francis iur& qd latrone̅ eu̅
fuisse non scir&. lic& pat eius sit t fr aut
ppinquus. si hoc iurare n̄ potuerit. & ab
aliquo conuictus fuerit qd latrone̅ in
hospitio suscepiss&. qd & ipse latro & in
fidelis iudic&ur. qr qui latro e̅ infidelis
e̅ nr̄ & francoru̅. & qui illu̅ suscipit simi
lis e̅ illi. si au̅ audiuit qd latro fuiss&. &

tam̄ non scit firmit̄. aut solus iur&.
qd numq eū audiss&. n&c p ueritatē.
n&c p mendaciū latronē ēē. aut sit supe
ratus si de illo latrocinio p̄ea uictus
fuerit. aut similiter damn&ur;

.III
Ut nullus conpar& cauallū bouē & iumta
t aliud quid nisi illū homines cognoscant
a quo uendit. aut de qua pago ē t ubi man&
aut quis est eius senior;

.IIII.
De aduenticiis. ut cū missi nri ad placitū
nrm uenerint habeant obstricte quesitū
quanti aduenticii sint illorū missatico.
& de quo pagos & nomina eorū. & quisunt
eorū seniores. similiter dixximus missos in
aquitania & langobardia. ut omīs fugi
tiuos & aduenticios ad nrm placitum
adducant. quicumq; ista capitula hab&.
ad alios missos ea transmittat. qui n haben[t]

Aquitania
Langobardis

ut nulla excusatio de ignorantia fiet & hoc
Natalis dni missi nri ante natiuitate dni omnibus
V cognita facient;
In primis omniu iubendu e ut habeant
ecclae eorx iustitias tam in uita illoru qui
habitant in ipsis ecclesiis quaq; in pecuniis &
VI substantiis eorum;
Et ut omes epi potestatit scdt regula cano
nica doceant & regant eoru ministeria
ta in monasteriis uiroru quaq; & puel
VII larut in forensis prbis seu reliquo ppto di;
Ut uidue orfani & min potentes sub di de
fensione & nro mundeburdo pacem
VIII habeant & eorx iustitia;
Ut epi cu comitib; stent & comites cu epis
ut uterq; plenit suu ministeriu pagere
VIIII possint;
Ut latrones t homicidiae seu adulteri uel

incestuosi sub magna districtione &
correctione sint correpti secundum eorum baiu
uuariorum uelle;

X
De rebus pressis ut ante missos & comi
tes & iudices nostros ueniant & ibi accipi
ant finitiuam sententiam. & inantea nul
lus presumat alterius rebus propindere.
nisi magis suam causam querat ante iudices
nostros ut diximus & ibi recipiant quod iustum est;

XI
Ut si aliquis uoluerit dicere quod iuste ei non
iudicetur. tunc in presentia nostra ueniant.
aliter uero non presumat in presentia nostra uenire
pro alterius iustitia dilatandum;

XII
Quod non amplius de illis iustitiis missi nostri
ad presens modo faciant. nisi de temporibus
tassilonis seu liutpirgae excepto illarum qui
ad fidem aut et genitoris nostri et ad nos uenerunt.

XIII
Ut marca nostra secundum quod ordinatum uel scaritum

Missi caroli
Tassilo
Liutpyrge
Liutpyrga
liutpirge

17.ꝯ

habent custodiant una cū missis nr̄is;

Lex salica

CAP̄ QUAE IN LEGE SALICA MITTENDA S̄,

I De homicidus clericoꝝ. qui subdiacm occiderit. ccc. sol conp̄. qui diac. cccc. qui prb̄m. dc. qui ep̄m. dcccc. qui monachū. cccc. sol culpabilis iudicetur;

II Si qi in emunitate damnū aliquot fecerit. dc sol conp̄. si au homo furtū aut homicidiū t quodlib& crim̄ foris cōmittens infra emunitate fugerit. mand& comes t ep̄o. t abbato. uel uicedomino. t quicumq; locū ep̄i. aut abbatis tenuerit. ut reddat ei reum. si ille contra dixerit & eū reddere noluerit. In prima contradictione. xv sol conponere iudic&ur. si ad secūdam inquisitionē eū reddere noluerit. xxx sol conp̄ iudic&; si nec ad tertiā consentire noluerit. quicquid reus

damni fecerat. totū ille qui eū infra emunitatē r&in& nec eū reddere uult soluere cogat. &ipse comis ueniens licentiā habeat ipsū hominē infra emunitate querendi. ubicūq; eū inuenire potuerit;

Si aū statim in prima inquisitione comiti responsū fuerit. qđ reus infra emunitate quidem fuiss& sed fuga lapsus. statim iur& qđ ipse eū ad iustitiā cuilib& disfaciendam fugire n̄ fecisss& & sit ei in hoc satisfactū.

si aū intrandi in ipsā emunitatē comiti coll&ti manu quislib& resistere tēptauerit. Comis hoc ad regē t ad principē deferat. ibiq; iudic&ur. ut sic ille qui in emunitate damnū fec̄. DC. sot conponere debuit. ita qui comiti coll&ta manu resistere psūpserit. DC. sot culpabilis iudic&ur;

IIII. Si qs ad eccłam confugium fecerit in atrio

ipsius ecclae pace habeat. Ne sit ei necesse
ęcclam ingredi. & Nullus eū inde p vim
abstrahere p̄sumat. sed liceat ei confiteri
qd fec. & inde p manꝰ bonorum hominum
ad discussionē in publico pducat;

c. IIII

Si qs hominē in iudicio iniuste contra aliū
altercantē adiuuare p malū ingenium p̄
sūpserit. atq; inde coram iudicib; t comite
fuerit negare non potuit XV. sol conp iudic,

c. V

Si qs de libtate sua fuerit interpellatus & timens
Ne in seruitiū cadat aliquē de ppinquis
suis p quem se in seruitiū casurū tim&
occiderit. idē patrē. matrem. patruelē.
auunculū. t quelib& huiusmodi ppinquitatis
psonā ipse qui hoc pp&rauerat moriat.
agnatio ei. & consanguinitas in seruitute
cadat. & si negauerit se illū occisisse ad
Nouē uomeres ignitos iudicio di exami

Igniti Vomer

addita

VI nandus accedat;

Qui res suas p anima sua ad casa di tradere
uoluerit. domi traditionē faciat corā
testib; legitimis. & quae alteri in hoste
facte s traditiones de quib; nulla ē questio.
stabiles pmaneant; Si u aliquis. alii res
suas tradiderit. & in hoste pfectus fuerit.
& ille cui res tradite sunt interim mortuus
fuerit. qui res suas tradidit cū reuersus
fuerit adhibitis testi bus corā quib;
traditio facta ē res suas recipiat.
si aū & ipse mortuus fue rit. heredes ei
legitimi res traditas recipiant;

VII. Si q p carta ingenuitatis a domino suo legi
time libtatē ē consequutus lib permanet.
si uero aliquis eū iniuste
in seruire tēptaue rit.
& ille carta ingenu itatis

suae ostenderit. & aduersariū se inseruire
uelle conprobauerit. ille qui hoc tēptauit
multā que in cartā discriptae ē soluere co
gat. si uero carta n̄ paruerit sed iam ab
alio qui eū inseruire uoluerit. disfaltae
uue dregildū ei conponat; Duas partes
illi que inseruire uoluerit. tertiā regi &
VIII. ille iterū per pceptū regis suā libtate cquirat;
Lib qui se loco uuadii in alterius potestate
cōmiserit. ibi ... q; constitutus fuerit.
damnū ali... quod cuilib& fecerit
qui eū in loco ... uuadii suscepit. aut
damnū soluat. aut hominē in mallo pro
ductū dimittat. pdens simul debitū pp
qđ eū in uuadio suscepit. & qui damnū
fecit. ... dimissus iuxta
qua... litatē regi cogat
em... dare. si uero liberā

feminā habuerit usq; dū in pignus ex
VIIII titerit & filios habuerint liberi p̄manebunt.
Omīa debita quae ad partē regis solui
debent solidos XII denariorū soluant.
excepto freda quae in lege salica con
scripta ē. illa eo d̄ solido quae cæteræ
X conpositiones solui debent conponat;
Siq; causā iudicatā rep&ere in mallo p̄
sumpserit ibiq; testib; conuictus fue
rit. aut XV sol conp̄. aut XV ictos ab
XI scabiniis qui causā prius iudicauerant accipiat.
Optimi quisq; in pago l ciuitate in testi
moniū adsumant. & cuius contra
quē testimoniari debent. Nullum
XII crimen possit indicere;
De causis admonendis. de ecclesiis
em̄dandis. & ubi in unū locū plures
sunt quā necesse sit ut destruantur

134

quae necesse est ut destruant quae nec(es)

XIII saria non s(un)t. & aliae conseruant;

Pr(es)b(yter)i non ordinentur priusquam examinentur

& ut excommunicatio passim & sine causa non fiat;

XIIII Ut missi n(ost)ri scabinos. aduocatos. nota

rios. p(er) singula loca eligant. & eorum

nomina quando reuersi fuerint secum

scripta deferant;

XV De his qui legem seruare contempserint

ut p(er) fideiussores in p(re)sentia regis deducant;

XVI Ut illi qui haribannum soluere debent con

iectum faciant ad haribannitorem;

XVII De fugitiuis ac peregrinis ut distringantur

ut scire possimus qui sint aut unde uenerint;

XVIII De pauga & brunnias non dent negotia

toribus;

XVIIII De mensuris. ut secundum iussionem

nostram aequales fiant;

Mensurae eq...

legi salic

XX
Ut non mittant testimonia sup uesti
XXI turam domini pippini regis; Pipi
Ut nec colonus nec fiscalini possit alicubi
XXII traditiones facere;
Ut nullus p̄sumat hominē in iudiciū
mittere sine causa. nisi iudicatū fiat;
XXIII
Ut lib homo qui in monasterio regulari
comā deposuerit & rēs suas ibidem de
legauerit. promissione factā firmiter teneat;
XXIIII
Ut omia quae uuadiari debent iuxta qđ
in lege contin&. pleniter scđ ipsā legē
reuuadiata fiant. & p̄ modū t domni rex
tcui causa ē. iuxta qđ ei placuerit
XXV misericordiam faciat;
De epis. abbatibus. comitibus. qui ad pla
XXVI citum nrm non uenerunt;
Ut nullus ebrius suā causā in mallo possit
conquirere. nec testimonium dicere

zat

XXVII ... nec placitū comis habeat nisi ieiunus;

XXVIII Ut nemini liceat aliū cogere ad bibendū;

De missis nr̄is discurrentib; t ceteris hominib; in utilitate nr̄a it agentibus

XXVIIII Ut nullus mansionē ctradicere p̄sumat;

XXX De canib; qui in dextro armo tonsi sunt. ut homo qui eū habuerit cū ipso cane in p̄sentia regis ueniat;

XXXI Ut pp̄tr̄ interrogetur de capitulis quae in lege nouit additas. & p̄ quā om̄s consenserint subscriptiones & manu firmationes suas in ipsis capitulis faciant;

XXXII Ut nullus ad placitū banniat. nisi qui causā suā querit. aut si alteri querere debet. exceptis scabiniis vii. qui ad om̄a placita p̄esse debent;

XXXIII De falsis testibus ut non recipiant;

XXXIIII Ut nullus p̄sumat puttā regis & fili

orum eius iurare;

XXXV

Ut missi nostri qui iam breues d&ulerunt de adnuntiatione. uolum' ut adhuc adducant de opere;

XXXVI

Quantam moram faciant in uno quoq; loco & quot homines secu habeant;

XXXVII

De prudentia & constantia missorum nostrorum;

XXXVIII

De falsis monetariis requirendum est;

XXXVIIII

De illis saxonib; qui uxores non haben[t];

XL.

De signatis qui mentiendo uadunt;

I In quot primas partes legis
divinae scientia dividitur,

ƆC In duas. quarū una ad ipsam speciē
dictionis propriae ptin&. alia in
rebus ē. quas ipsa scriptura nos
II edoc&; Δ Quae ptinent ad suꝑficiē
scripturarū ƆC Ad ipsā suꝑficiē dicti
onis propriae ptinentia sunt quinq;
Δ Quae ƆC Species dictionis. auctori
tas. conscriptor. modus. ordo;
Δ Species dictionis quot sunt. ƆC quat
tuor. Nā aut historia. aut prophe
tia. aut pverbialis. aut simpliciter
III docens; DE HISTORIA.

Δ Historia quid est. ƆC Praeteritarum
rerū psentiū ue narratio; Δ In quib;
libris diuina continet historia. ƆC
In XVII. geneseos. I. exodus. I. leuitici. I.

Numerorum .I. Deuteronomii .I. Iesu
naue .I. Iudicum .I. Ruth .I. Regum secundum nos
IIII. secundum hebreos .II. Euangeliorum .IIII. secundum
matheum. secundum marcum. secundum lucam. secundum iohannem.
Actuum apostolorum .I. D. Nulli alii libri ad
diuinam hystoriam pertinent; M. Adiun
gunt plures. paralipominon .II. Iob .I.
Ezrae .I. Iudith .I. Hester .I. Machabeorum .II.
D. Quare hi libri non intrant canonicas scrip
turas currunt. M. Quoniam aput hebreos quoque
super ne differentia recipiebant. sic hie
ronimus ceterique testantur; D. Nulla in his
libris alias species inuenerit; M. Accedunt
ceterae secundum principaliter quae et si persone
a quibus dictas primum secundum ceteras
species sub locutae. tamen ab eo qui librum
scripsit ut historias relatae sic benedicti
ones iacob patriarchae. ab ipso quidem

ut prophetiae dicta est. si moyses qui res gestas ordine narrat historico. et cum
ipse moyses dicit. In principio fecit deus
caelum et terram; Prophetico quidem
dicit spiritu. sed specie narrat historica.
simpliciter et proverbialiter nonnumquam
sonat historia. ut est. ambulantia
ambulaverunt ligna unguere super se regem;
Aliquando simpliciter docet. ut est. Audi
israhel dominus deus tuus. deus unus est; Omnia tamen ut
dixi specie contexunt historica;

Δ Quid historia speciebus ceteris praestat. ✕
✕ Quod ipsa ceterae subiacent ipsa nulli est;
Δ Quid illi commune cum ceteris; ✕ Habet
commune cum simplici doctrina quod utraque
sufficienter plane videntur cum sint plerumque
intellectu difficiles. nam alia contra;

de prophetia

DE PROPHETIA,

Δ Quid est prophetia; ƆC Rerum latentium praeteritarum aut praesentium. aut futurarum ex diuina inspiratione manifestatio; Δ Da in praeteritis prophetiam.

ƆC Verbo domini caeli firmati sunt. & spiritu oris eius omnis uirtus eorum | & quoniam ipse dixit & facta sunt | ipse mandauit & creata sunt. & in principio fecit deus caelum & terram. Δ Da in praesentibus cognitionem futuri facti; ƆC Iezi propheta in praesenti uidit | & ananiae ac saphire petrus apostolus; Δ Da in futuris;

ƆC Ecce uirgo accipiet in utero & pariet filium | & uocabitur nomen eius emmanuhel;

Δ Quare in diffinitione positum est latentium; ƆC Quia siquis iam cognita dicat licet futura sint. tamen propheta non est. sicut nos cum resurrectionem praedicamus prophetae non sumus;

Siu cui cumq; temporis latentia
manifestat. Tunc prophetiae sic iam
ostendim; ∆ Proba hoc; ꝶ Apostoli
testimonia in epistola ad corinthos
ait. Si conuenerit uniuersa eccla
in unu & linguis loquant omis. Intrent
au idiotae non ne dicent qd insanitis.
si au omis prophetent. Intret au infi
delis aut idiota. Cum uincitab om
nib; interrogat ab omnibus. occulta
au cordis ei manifesta er. & tunc
cadens in faciem adorabit dm ad
nuntians qd manifeste ds in uob e.
& apts pphetiae ... uim in occul
tox manifestati... ci dolone signa
uit sed & sequentia in ead eptam
& ceteris multas talia; ∆ Quare addi
dim ex diuina inspiratione;

HC Quia illi qui aut daemonũ instinc
tum aut aliis modis latentia dicunt
licet propheta dici possint int̃ diui
narũ scripturarum ñ numerant
auctores; Δ In quib; libris prophe
tia suscipit; HC In xviij psalmox. cl.
liber unus; Oseae liber unus; Esaiae
lib. i; Johel lib. i; Amos lib. i; abdia
lib. i; Jonae lib. i; Michę lib. i; Naum
lib. i; Soffoniç lib. i; Abbacuc. lib. i;
hieremiae. lib. i; Ezechiel. lib. i; da
nihel. lib. i; Aggei. lib. i; Zacharię.
lib. i; Malachiae. lib. i; Cęterorũ
de ioh apocalipsin apud orientales
admodũ dubitat; Δ Nulla in his li
bris alia species inuenit; HC Acce
dunt cętere sed non principaliter
nisi ad probationẽ prophetiae sic

in esaia achaz. ezechiae regū uelut
quaedam refertur historia sed
prophetia inuentio est non ges
tam contexere sed p̄dictoꝝ exitū
comprobare; Et in hieremia cū dic.
terra terra audi uerbū dn̄i. terra p
uerbialit̄ habitantes in ea homines
nuncupat. & cū esaias dic. Non tale
ieiunium elegi dic dn̄s. sed solue
omne modū iniquitatis. & cetera.
uelut simpliciter docet. sed prophetico
sp̄r iussus haec p̄dicat; A Quid ħt
prophetia comune cū ceteris; R Ha
bet comune cū p̄uerbiis q̄ⁿ utraq; sup
ficie difficiliās. sed pleraq; intellectū
XV n̄ ardua. DE PROUERBIALIS.
A Quid p̄uerbialis species; R Quaedā
figurata locutio aliud sonans.

aliud sentiens & in p̄sente ammonetis
tempore; Δ In quib; haec libris
accipit̄; ϽC In duob; salomonis pro
uerbiorum lib. i. & iesu filii sirac lib. i.
Δ Nullus alius lib huic speciei subditur;
ϽC Adiungunt quaedā librorū qui uoca
t̄ sapientia & cantica canticorū;
Δ Accedunt in his libris alia species.
ϽC Sola simplex doctrina accedit si
non principalit̄. nisi ad explanatio
nem t̄ com̄dationē p̄uerbiorū ut est
initiū sapientiae timor dn̄i; Δ Quid
prouerbiis cōmune cū ceteris; ϽC Hab
cū p̄phetia cōmune q̄ta sup̄ficie diffi
cilis uidetur. cū intellectu plerūq;
non sit; Δ Quid hab̄ p̄uerbialis
species propriū; ϽC Quid ei neq;
historia neq; prophetia miscen
tur

& sola ē. q̄ ita intellegit̄ ut quodām modo
uerbox sufficies auferat̄; Δ Quare
in hac tantū licitum nob ē non textū
scripturę ipsius c̄siderare sed sensum
sic̄ in cęteris trib; ita allegorię mysticę
admistim; Ⅎ narrationis fidē p̄sen
tare necesse sit; HC Quia si uoluerim;
p̄ter p̄uerbialē speciē ubiq; allegoriā
sic recipere ut narrationis ueritas in
firmetur locū dam̄ inimicis p̄ut uolu
nō erint diuinos libros int̄p̄tari; Δ Qt
modis diuina lege allegoria cognoscit;
HC Quattuor. aut scđ translationē uel
metaforam. ut ē. iratus ē dns & discen
dit & similia | quae ad insinuandas
causas ex humanis motib; trans
ferunt̄ ad dm̄. aut scđ imagina
tionē t typo passim. ut ē. in euan=

gelio. homo quidā descendebat ab
hierusal in hiericho. & rursus para
bola uineę atq; agricolorum; Ordo
enī quae gerebant a xp̄o uelut ima
gine psonę & negotia alterius refertur
implet. aut scđ conparationē t sim
litudinē sic dic; Simile ē regnū cae
lorum grano sinapis. & cetera; Non enī
narratio sic in superiore exemplo con
texit sed causarū solūmodo conparat
effectus aut scđ puerbialē modo ut est
bibe aquā de tuis uasis & de cisternae tua,
& de tuis puteis. con uellit scriptura
monere carnalē concupiscentiā in
tra liquentia coniugii refrenandū;

VI DE SIMPLICI DOCTRINA

Quae ē simplex doctrina; Hc Quae de
fide aut de morib; in p̄senti tēporis

1400

simpliciter edocemur; A Quare hoc nomen

accepit; D Quia omnis quidem scrip

turae aliquid docet· sed sub aliis speciebus;

quas superius diximus agitur; Haec autem neque histo

riam texit neque prophetiam neque proverbialiter

loquitur· sed tantummodo simpliciter docet.

A Qui libri ad simplicem doctrinam pertinent;

D Canonici· XVII· id est ecclesiastes lib· I·

et epistola beati pauli apostoli ad romanos· I·

ad corinthios· II· ad galatas· I· ad effesios· I·

ad philipenses· I· ad colosenses· I· ad tessa

lonicenses· II· ad timotheum· II· ad titum· I·

ad philimonem· I· ad hebreos· I· Beati

petri ad gentes I· et beati iohannis· I· A Nulli

alii libri ad simplicem doctrinam perti

nent; D Adiungunt quam plurimi

quinque alias quae apostolorum canonicae

nuncupantur· id est iacobi I· petri· II· iudae· I·

loth duas; A Nulla in his libris alia
species inuenitur; R Accedunt ceterae.
sed non principaliter nisi ad probationem
doctrinae. Nam cum dicit apostolus. & dum uenis
sem troadae in euangelio xpi. ostium mihi
apertum est. & ubi petro dicitur in faciem re
stitisse uelut historiam uidetur texere.
rursus cum dicit. Ecce mysterium uobis dico.
omnes quidem resurgimus. sed non omnes
inmutabimur. prophetiae opus adgreditur.
Item cum ait; Cretenses semper mendaces
malae bestiae uentris pigri. prouerbi
alibus utitur uerbis. omnia tamen ad doctri
nae probationem ut dixímus inserunt;
A Quid commune cum ceteris speciebus sim
plex doctrina habet; R Habet cum histo
ria commune quod utraque superficie faciles
uidentur. cum sint inspectione aut intel

lectu plerumq; difficilis; TURARU.

VII CAP DE AUCTORITATE SCRIP

Δ Quomodo diuinorum librorum qua ratione cognoscimus; ꝺc Quia quaedam pfectae auctoritatis sunt quaedam media, quaedam nulla; Δ Quae sunt pfectae auctoritatis; ꝺc Quae canonice in singulis speciebus absolute numerauimus; Δ Quae mediae. ꝺc Quae adiungi a plurimis diximus; Δ Quae nullius auctoritatis sunt. ꝺc Reliqua omnia;

Δ In omnib; dictionibus haec differentia inueniuntur; ꝺc In historia & simplici doctrina omnis namq; in pphetia mediae auctoritatis libri praeter apocalypsin repperiunt. Nein puerbialis specie omnino quassata; DESCRIPTORIBUS DIUINORU LIBRORU.

A Scriptores diuinorum librorum qua ratione cognoscimus; R̅C Tribus modis, aut ex titulis et proemiis. ut propheticos libros et apostoli epistolas. aut titulis tantum. ut euangelistas. aut ex traditione ueterum. ut moysen traditur scripsisse quinque primos libros historiae cum non dicat hoc titulus. et ipse refert; Dixit dominus ad me sed quasi de alio. Dixit dominus ad moysen. Similiter et iesu naue librum ab eo quo nuncupatur traditis scriptum et primum regum librum samuhel scripsisse perhibetur. Sciendum preterea quod quorundam librorum penitus ignorantur auctores. ut iudicum et ruth. et regnorum III ultimi. et caetera similia quod ideo credendum est diuinitus dispensatum. ut alii quoque diuini libri non auctorum merito

157

sed sci spu gratia tantu culm aucto
ritatis obtenuisse noscant; DEMO
VIIII DIS DIUINARUM SCRIPTURARU
Δ Modi diuinę scripturae quot sunt;
Ɔ-C Duo; na aut metris hebraicis in sua
lingua conscribunt. aut ratione sim
plici; Δ Quot s metris conscripta;
Ɔ-C Ut psalmi & iob historię & ecclesiastes
& in pphetis quedam; Δ Quae simplici
ratione conscriptas; Ɔ-C Reliqua
omia; Δ Quare apud nos isdem metris
X conscripta non s; Ɔ-C Quia nulla dic
tio metru in alia lingua cseruat si uim
uerborum ordineq; n mutet; Δ Quid est
ordo diuinorum uoluminu; Ɔ-C Quia que
dam sunt ueteris testamti. queda noui;
Δ Quae ad nouu testamtu ptinent;
Ɔ-C Euangelista ut supra dictu e. IIII. apos

tolicae epistole & actus; A Quae
ad utrusque testamentum pertinent; IC Reli
qua omnia; A Quae testamenti ueteris
noui quae sunt propria; IC Veteris
intentio est nouum figuris renuntiati
onibus quae monstrare. Noui autem ad
aeternae beatitudinis gloriam
humanas mentes accendere; DE HIS

xi QUAE AD SUPERFICIEM PERTINEBANT.

A Quoniam satis dictum de his quae ad ipsam
scripturam superficiem propriae
pertinebant ei. Nunc requiro quae sunt
quae ipsa scriptura nos edocet.
IC Tria quaedam. nam aut de deo loquitur.
aut de praesenti saeculo aut de futuris;

xii DE SIGNIFICATIONIBUS DE DEO.

A Quod significationibus de deo scriptura
loquitur; IC Quattuor autem essen-

154

tiā ē dsignificat quae latine & sub
stantiā nuncupam̄. ut ē. Ego sum
qui sū. aut psonas t sc̄d grecos sub sis
tentias; ut ē. docete om̄s gentes
baptizantes eos in nomine patris &
filii & sp̄s sc̄i. aut operationē ut scrip
tum ē. sc̄d operationē potentiae
uirtutis ei quā operatus ē in xp̄o. sus
citans eum a mortuis. & sedere faciens
ad dexterā suā; aut collationē ei ad
ut creaturas. ut ē. regi au sclo in
mortali incorrupto inuisibili. soli
dō honor & gloria in scla sclo.

xiii DE SIGNIFICATIONIB; DIUINAE ESSENTIAE.

Quot modis diuina significat essentia; R. Duob; prin
cipalit̄ & consequent; A. Principa
liter quib; uerbis; R. Octo. dr̄ enim.

aut ds. aut dns. aut simul dns ds. aut
adonai. aut sabaoth. aut heli aut heloim
aut est; Δ Nihil aliud quã do haec uer
ba significant; ЭC Quo tantũ non numq̃
& de aliis abusiue dominat̃ ds & dns. tes
tante paulo. quia dii multi. & dni multi.
& dii estis & filii excelsi oms; Reliqua
ũ sex numquã nisi de do dr̃,
Δ Quid de dõ haec uerba significant;
ЭC Non quid est. sed q̃ est. quid eni sit ds
conphendi non potest; Δ Quib; modis
ds consequent̃ significat; ЭC. Cũ psonas
aut operationẽ aut collationẽ ei ad
creaturas exponit. Nã & cũ nominat
patrẽ lic& prim' auditur generantem
signific& consequent̃. tam intellegi
mur dm. similit̃ & quando nominat
filium t spm scm. & eundic omps. lic&

136

operatione ei prim' sermo denuntiat.
Consequenter tamen intellegimus dominum. Et
cum dicit inuisibilem licet eum qui uiderunt
apostoli; Neque ad principaliter sonat
et ex collatione nostra id quod non sumus. ei
qui nos fecit adsignat. Consequenter tamen
intellegimus dominum; DE SIGNIFICATIONIB; TRINITATIS.

xIIII A Quotmodis personas siue substantias diuinitatis scriptura significat; HC Similiter duob; principaliter
et consequenter; Principaliter uel cum pater filius spiritus sanctus consequenter per ea quib; significat essentia aut operatio aut ad creaturas collatio. Nam et cum dico deus quod ad essentiam. Et cum dico omnipotens quod ad operationem pertinet. Et cum dico inmutabilis quod ex collatione ad creaturas dicitur. licet aliud primus auditus sentiat. tamen patrem et

filium & spm scm t simul uel singulos
XV consequenter dm intellego; De significatione patris.
A Quotmodis pat significat; M Patris ne pat̃s,
nomine una psona intellegit. sed non
uno modo. ad filiu eni proprie dr.
ad creatura comunit. ibi naturae ueritate
hic gratiae bonitate; A Hoc uno modo
pat significat; M Principalit hoc
na consequent & ex his quae essentia
deitatis aut operatione aut collatio
ne ad creaturas. quolib& modo. in=
sup & ex fili uocabulo consequent
intellegit pat. & sci sps nomine
ipse scilic& pat cuius e sps subintel
legit; A In ipsa trinitate nulla alia
psona uocabulu patris adscribitur;
M Legit de filio dictu pat futuri scli
sed hoc scd carne dictum e & n propt

150

sed significatius ostenderetur ipsi
causa & genitor beatitudinis nostrae;
Qui per carnis resurrectionis humanam
naturam futuram uitam & sperasse
xvi incipit & sumere; QUOT MODIS SIGNIFICAT.
R. QUotmodis loquitur scriptura de filio;
SC. Quinq; nam uelut sola nominum
quod deitatis est significat & consequenter
intellegitur carnis adsumptio. ut est.
unigenitus filius qui est in sinu pa
tris. Non numquam uero solus homo ab eo sus
ceptus & deitas consequenter. ut est.
Nouissime loquutus est nobis in filio.
Non numquam simul utrumq; ut est
hoc. sentite in uobis quod & in christo iesu
qui cum in forma dei esset non rapinam
arbitratus est esse se aequalem deo. sed
semet ipsum exinaniuit formam serui

accipiens. Nonnumq. & ad corpus
uident dicta quae ad deitatē s̄ prin
cipalit̄ referenda. ut est filius homi
nis qui est in caelo; Rursus diuini
tati nonnumq. uident adscripta
quae specialit̄ referunt ad carnē.
ut est. si enim cognouissent numq.
dn̄m gloriae crucifixissent;
Δ Quare his quinq; modis loquit̄ scrip
tura de filio; ꝛc Distincte quidem.
ideo scriptura loquit̄. ut in confusa eox
proprietate ostendat. Comunit̄ ideo
ut asserat unitatem. alternatue ꝟo
humana diuinis & diuina humanis
ut utrumq; unius p̄sone indiuisūq;
monstr&ur; Δ Quot modis sol&
filii significare p̄sona; ꝛc Duob;
& ipse principalit̄ quidā significant

Cum xps dr absolute. Nã Cum alii
xpi uocant. alii quidem dominatur.
ut est. xps dni. aut xps mr. solus autem ds
naturalit di filius. xps absolute dr.
Unde & hoc solius ee propriu decla
rat. Cu sequent intellegit psona filii
& ex illis trib; quib; & pat & ex ipso
patri uocabulo. & ex spu sco quia sps
xvii dr patris & filii; DE PSONA SPS SCI.
A Quot modis significat psona sps sci;
R principalit uno ut legit. Ite doc&e
oms gentes baptizantes eos in nomi
ne patris & filii & sps sci; & iteru.
templu eni estis sps sci. Con sequent
u & gratia qua ipse largit. quae &
ipse similit sps scs dr. ut est sps scs sup
ueni& in te. & accipite spm scm. simi
lit & ex his quib; diuina significat

essentia . ū . operatio . ū . ad creaturas
collatio sic̄ & de filio dixim' . sed & pa
tris filiiq; psona spm̄ scm̄ significat.
consequent̄ qc quicquid hoꝝ dicam'
& iā psona sps sci aut cooperatricem .
aut consubstantialē intellegimus
consequenter; QUID HABENT COMUNE
XVIII ET PROPRIU PERSONE TRINITATIS;
A Quid habent propriū psone singu
lare trinitatis; DC Quod pat neq;
dr filius . nec coniunctis sermonib;
sps scs; Sic & diuisae & sps dici possit
& scs . nec filius pat propriae dici
potest . ā coniunctatiue ut sps scs.
nec rur … sus sco spui patris
aut filiu … nom ad scribitur;
A Quae sunt … his psonis comunia
DC Omnia quae ad significationē aut
essentiae aut operationis aut ad

creaturas collationis ptinere nos
cunt. unde & constat trinitatem
uniuseo substantiae; Δ Patris &
filii & sps sci uocabulis quinhis p
sonis significat; Ꝝ Non quod sunt.
Nã quid sunt ut sup dedo diximꝰ sermo
nem potest explicare; PER QT SPE

xviiii. CIES DIUINITATIS OPERATIO DESIGNAT;

Δ Per qt species diuinitatis efficientia
sive operatio designat. quã greci
energian nuncupant; Ꝝ Quattuor
aut creatione aut prouidentia circa
creaturas aut futu[...]rorum
circa praepara[...]tiones.
aut p paratorũ [...] exitu uel
euentum; Δ Da de operationem
ptinentia; Ꝝ Ut cum dr bonus
ex eo maxime qd quae non erant

ee fec̄ ac fac̄. & sapiens eo qđ tam
mirabilit̄ ab eo mirabilit̄ cesnim̄ or
dinata. & fortis. eo qđ tam bene &
sapient̄ uoluit adimplere; Ɑ Jn dō
habe essentia ſ. an uolun
tate; ℞ Dr̄ simplex ē
nec est in eo aliud
essentia quam
uoluntas. unde
& om̄a nomina opera
tionis ei lic& X se difini
tionib; deferant apud ipsū tam̄
nulla differentia. ū. diuersitas
inuenit̄. itaq; & essentia. ū. natura
fac̄. q ei nihil accedens ē. & tam̄ & iā
uoluntate. q nihil necessitate ef
fecit an coactus. ñ enī sic ignis
natura necessitate fabricant ceric

164

uel telas araneae. Ita & iam dr operat.
sed dr ideo natura. u. essentia facere
dr. Ne uoluntas in eo quasi aliud ali
quid demonstret. & ideo uoluntate
qe nihil operari con pellit.
sed essentialit uult
& uolun tate sub
sistit. Da spe
cialit ad creationem
ptin nentia; Ut
cu dr fector. artifex. crea
tor. & similia. quamuis dicat & facere
pro disponere ut est fec salutem in
medio trae. sed tunc scdm speciem p
uidentiae dr; Da quae ad puiden
tiam specialit ptinent; Ut cu dr ad
iutor p scius omps & similia; Da
ad conparationem ptinentia futuror

R Ut cum dicitur uia & spes & refugium & similia;
A Ad aduentum praeparatum pertinentia;
R Ut cum dicitur exultatio gaudium & cetera similia;
Omnia autem ad operationem pertinentia non in hominibus
tantum. sed etiam in uerbis irrationabilibus;
similibus; agnoscuntur; A His tantum
modis diuina operatio declarat; R Est
alius figuratus modus cum ex humanis
operatio diuina significat; A Quot modis
fit; R Duobus; Cum autem quae ad animum
nostrum pertinent. figuraliter dominantur in deo.
id est. furor & ira & anima & paenitentia.
autem ea quae ad corpus uel per corpus tracta
ntur. id est. pedes manus digiti. Aliquando
enim & humanae operationis transfe
runtur ad deum. id cum dicitur. adprehende arma &
scutum. omnia tamen haec praedictis IIII speciebus
operationis per sententiarum qualitate

iungenda sunt; QUIB; EX COLLA

xx. TIONE CREATURAS DS SIGNIFICAT;

A Quotmodis ex collatione ad creaturas
ds significat; M Duob; confessione
& negatione; confessione quidem cum ea
dominat de do quae iuxta eundem mo du
nullae creaturae conueniunt. ut e. sim
plex & uetustus dierum & omnia & sps. id est
incircu scriptus & prim & nouissimus
& similia; haec omnia ideo de do domi
nat. qe nullae creaturae ei collatione
cueniunt. p negatione aut collatio fit
cum ppositione priuati ua ea in do negan
tur quae in creaturas. ut e. ingenitus in
corporeus increatus incorruptibilis im-
mortalis inpassibilis. & similia; A Quid
ergo haec uerba numq. de creatura do
minat; M Dominat quidem sed n sic

eandē rationē. Nā cū homo dr̄ simplex
ñ quia conpositus non ē. solus enī est eo
essentia simplicē. sed simplex homo dr̄
q͡e non hab& doli duplicitatē sic & cū dr̄
aliquid inuisibilē non q͡e a nullo inquantū
ē uideri potest. hoc enī solus dī est sed
quia aliquos lat& similit̄ & cæ&era;

Δ Quae sunt collatiua quae de dō sic
dominat̄. ut de creatura dici non possit;

ЭС Quae in eo summa r̄ & singularia ut in
genitus. sempiternus. sine initio & si
milia; EXPL LIB. I; DE P̄SENTI SCLO lib 2°

Cap. pri SCRIPTURA SIGNIFICAT;

Δ Qm̄ [...] satis dictū quot modis
de dō scriptura loquat̄. Nunc req̄ro
de p̄senti sclo loquens scriptura signifi
cat; ЭС Quaedam quinq; aut generati
onem eī idest creationē aut gubernationē

aut accedentia naturis aut euenien
tia uoluntatib; aut subsequentia uo
luntatis euentu; QT MODIS ET DIFFE
xii RENTIAS IN OPERATIONE CREATURARU
A Quotmodis generationē scs scriptura posue
rit; significat; R Trib; autem sola di uo
luntate factū aliquid scribit. ut ē. in
principio fec ds caelū & trā. aut uolun
tate simul & uoce pceptiua. ut ē. fiat lux
& fiat firmamentum. siue deliberatiua.
ut est. faciam̄ hominē ad imaginē & si
militudinē nrām. aut uoluntate uoce
ac difinitione. ut ē. Crescit[e] & mul
tiplicamini & replete trā; Et iterū;
Germinet trā herbā pabuli ferentē sem
secundū gen̄ & lignū fructiferū faciens fruc
tū cui semē ipsius in eo ad similitudinē in
trā & cetera; Quae p septimū diē usq; in

finē scti p pasteros operat. ex illa enī dif
finitione puenuunt; Δ Ē in his trib;
aliqua differentia; ЭC Est q'c ea quę sola
uoluntate t alia uoce sunt facta nouit.
facta s. quae ū diffinitione illis iam simi=
lia quae facta nouit diximus & rursus.
illa quidē in sex primis dieb; . haec ū do
nec sotm statuit; Δ Da ordinē p sex dies nō
factarū rerum; ЭC In ipso quidē principio
conditionis facta s caelū & trā angeli
& aqua; Δ Conproba angelos & aquas
& aerem factū; ЭC Factū quidē ex aliis
scriptura locis ostendit. ut ē. qui fac an
gelos suos sps & ministros suos ignē
urentē; & laudate eū om̄s angeli. &
aquae quę sup caelos s. laudent nom̄ dn̄i.
qm̄ ipse dixit & facta s. ipse mandauit &
creata s. & aer in scripturis caeli nomine

ostendit. Id est uolucres caeli cum cer
tum sit aues in aere uolare caelū osten
dim' factū. q̄d uero ꝑcesserint istas cęteras
creaturas in angelis & scripturae demon
strat. dum in laudib; & benedictionib;
creaturis cęteris ꝑponunt & ratio;
O postuit enim ut t̄rena caelestis crea
tura ꝑcederet; de aquis ū ipsa scrip
tura dic̄; Quod sp̄s dī ferebat sup aquas;
nō Δ Sequere ordinē generationis; ⁊c In prin
cipio dī prima lux facta ē. secunda u°
die firmam̄tum. tertio modo & terra
nascentia. quarta luminaria caeli.
quinta natantia & uolatilia. sexta
reliqua animalia & homo; Δ Quae
ē in ipsarū creaturarū operatio dis
tincta; ⁊c Q̄d quaedā ex nihilo facta
sunt ut caelū t̄ra & cętera quaeusq;

ad complet&ū diē primū diximꝰ; Facta
quaedā ū exiam factis primo die. A Da
horū pbationes; DC Quiaquotiens scrip
tura & aliqua facta rés cupit ostendere
autpalā significat. ut est. pducat tra &
pducant aquae & similia. aut c[...]ste
ex subtili significatione
uerboꝝ. ut cū dic. firmamē
tum utiq; significat fuis
se fluidū acliquidū. id est
aquas quae ut soliditate ostenderent.
firmamē tum uocatū ē qd fiebat. & rur
sus. luminaria diriuatiuae appellauit.
Quae quarto die facta sunt lumine. primo
die operato facta monstrare. In his autē
quae primo die facta s̄ neq; apte neq;
subtili uerbo factū aliquid declarat
& altero. nihil ergo p primū diē ostendit

non existentib; factum. A Sola homi
nis anima in quo & hoc adtendendũ ē;
IC Quia cum alia aut ex nihilo aut ex iam
factis facta sint. solus homo ex utraq;
conponit̃; A Quas alias differentias
creaturas adscribim̃; IC Qđ
ea quae primis sex dieb; fac
tas. non naturalit̃ neq;
ex similitudine puenerunt;
Reliqua ũ quae fiunt natu
ralit̃ ex diuina diffinitione nascunt̃
nd ex ceptis scilic& miraculis; A Da tertiã
differentiã; IC Qđ creaturarũ aliq
id ē. rationalis p̃p̃ se ipsos. i. angeli & ho
mines. Reliqua ũ non p̃p̃ sé. sed p̃p̃ pre
dictos angelos & homines facta noscunt̃.
homo ũ principalit̃ scđ animã p̃p̃ sé in
tellegendus ē factus. nã scđ animam

consequentur; A Quid autem praeter homines
& angelos aliae creaturae seipsis invicem
non egebant; R Egebant quidem
non ad utilitatem sed ad ornatum. Utilia
enim non sibi, sed angelis & hominibus sunt;
Pro quibus & iam factae noscuntur. Ornatum vero
& iam invicem praestant. quippe & caelum
in ornatum sine caelestibus luminaribus
fuit. & luminaria ipsa ne superflua
facta essent videntium oculis indigebant.
& mare in ornatum donec aut locum suum
reciperet aut animalibus impleret.
& terra incomposita praeter habitantium
[et] nascentium usum & inrationalia
animalia sine hominis regimine in
epte. & herbae absente animalium usu
superfluae. Ita omnia egerunt invicem et his quae per
dies sex factae sunt et his quae cotidie fiunt sed utiam
dixim[us]

aliud ēē in compositū. aliud utile in com=
positum aliqd p̄seutile altari declarat ;

nō Δ In ornamto ipso aliqua ē differentia;
IC Est, q̄a aliqua in sex dieb; ornata s̄. ut caelū
luminarib; & t̄ra herbis & piscib; mare.
quędā donec mundus uiuit ornant. ut
mare nauigiis & t̄ra aedificiis & c&erisq;
humano construunt ingenio. & homo
ipsa scientia quędam ū decore suum
in futuro recipient ut corp̄ in corrupti
onē & mortalia inmortalitatē & caeleste
regnū habitationē scor̄; Notandū aūt
in ornamentis qd eor̄ quae et ingenio uel
artib; fiunt in omnib; (hominib;) causa ē. reli
nō quor̄ ū in dō; Δ Da quartā differen
tiam; IC Qd quędā simul & uelut
subito creata & inerser̄. ut ea quae primis
dieb; diximus facta. id est herbas lumina

ria natantia ac uolatilia; nec non terrena
animalia & quadrupedia· quedam uero non
simul· sed uelut cum quadam mora ut
mare· terra· homo· & ipse enim pau
latim factus scribit sic & cetera; Δ Da
quintam differentiam; ℞ Quod quedam
eorum ratione ceteris praesunt· ut rationa
lia; quedam uero usui habentur ut caelestia
luminaria; quaedam nature neces
sitate obsequuntur ut aues ut quadru
pedis & similia; Δ Da sextam differen
tiam; ℞ Quod ea quae ceteris praesunt· id est·
rationa-lia uoluntate ac ratione
mouentur; quae uero usu aut necessitate ob
sequuntur natura mouentur; Δ Ea que
ex aliquo facta sunt· quae tamen materiam habuerunt;
℞ Sex· terra aquas· aerem· ignem· lumen· costa;
Δ Da in singulis origines suas; ℞ Ex terra

uirentia plantaria & animalia, ex
aquis firmamentum. mare natantia
ac uolatilia; simul autem extra aquis igne
& aere omnia quae percussione renouantur
ex lumine luminaria. ex costa eua;

A Ignis quomodo probatur factus. aut unde
et quando; R Factum quidem & ex ge
nerali scriptura possumus adprobare cum
dicitur deus qui fecit caelum & terram mare & omnia
quae in eis sunt; Et utique & iam ignis in eis
est ex speciali professione, Laudate dominum
de terra dracones & omnes abyssi. ignis
grando nix glacies spiritus procellarum. De quibus
ante dixerat. quoniam ipse dixit & facta sunt ipse
mandauit & creata sunt; Et rursus. Benedi
cite opera domini dominum. & subiunxit. Benedicite
ignis & aestus dominum. Utrum uero ex nihilo
sic & alia factus sit an ex alio dubitatur.

pluresenim uolunt caelestialumina=
riā ēē pasticulā. quippe & iā nunc frequen
ter uidim' homines certo modo ignē ex solis
radix motuari; Qđ si ita ē. primo die fac
tus ēē sed sapientius hoc scriptura lum̄ quā
ignem uocauit. id ex meliore usu nom̄ acci
per& Δ Da sapientiā creaturae differen
tiam; ℞ Quot om̄a quae ex aliquo facta
sunt corpora s̄. Incorporea aū neq; ipsa
ex aliquo. neq; ex ipsis facta s̄ aliqua. h&c
ū Incorporea accipienda s̄. Non sic dr̄ in
corporeus. ē enī in conparatione nihil in=
corporeum ē . sic n& inmortale. n& inui
sibile; Alius enī modus ē quo h&c uerba
soli diuinitati conueniunt. alius qđ de
creaturis loquit' sic animab; & angelis;
Δ Quomodo sex dieb; ds̄ dr̄ operatus ē. & sep
timo die requieuiss&, sin& faciens aliqđ

laborat ut necessaria ei requies cre
dat. nec aliquando cessat. dño in euange
lio dicente. patr̄ ms̄ usq; modo operat
& ego operor; IC Septimo die requieuisse
dr̄ ds̄. non a creando quippe cum cotidie
ex ei dispensatione ac puidentia omnis
creatura renouetur aut constet. sed hoc sig
nificatum ē qd̄ p illos sex dies nullā mundo
incognitā substantiā speciem aut naturā
nouā inexptamq; creauerit; A Quomodo
ds̄ mundū fecerit possum' adquirere; IC Nec
temerari magis quā caute requirit. Nullus
enī diuine creature modū homini licet agnos
cere. Nā si sciret quis quomodo ex nihilo ali
qua factas creatori utiq; scientia ac poten
tia par fuisset DE HIS QUAE AD GU

ſ iii BERNATIONEM MUNDI PERTINENT

A Q Qm̄ declaratione mundi tractatum est

O P

conpl&ent restat ut queram gubnatio
eius quot modis significat; R. Duob;
autem generalis ē aut sp&cialis; A. Que
est generalis; R. Per quē ea quae facta s
scd modū quae facta s pmanent. qd
significat cū dictū e&. uidit ds quia
bonū & qē bona ualde & benedix ea. qd
& beatus dd ostendit dicns: Ipse dix & fac
ta s. ipse mandauit & creata s. statuit ea
in a&ernū & in sclm scli. pceptū posuit &
non pteribit; A. Quae ē gubnatio spe
cialis? R. P quā singula & maxime rati
ona lia gubnant a dō sic pceptum
in paradyso de ligno. sic enī omnis crea
tura diuina contin&ur istus ut maneat. I
Ita & iam rationa lis diuersis occasi
onib; erudit ut proficiat; QT MODIS
FIAT GENERALIS GUBERNATIO

Inti.

1010 A Generalis gubnatio in quot sp&ciebus
diuidit; R In duas autem successione
constat. an statu. successione ut hom
nes iumenta c&eraq; morte
l corruptione peuntia renas
centiū similitudine renouant;
Statu aū ut ea quae his passionib; non
subiacentia mundanis motib; subse
quunt. ut caelū. sol. stellae. l c&erae;

A Quae inter alia differentia ē; R Qd
ea quae renouatione saluant. indi
gent &iā quib; dā remediis. id ē esce
alimentis & pluuiis. Nonnūquā &mi
nisteriis angelox c&erisq; similibus.
ea aū quae nō pcessione subsistunt sine
aliqua tali meditatione diuinitus gu
bernant. utrum ū & in ipsis pangelox

ministeriū aliquid agat secreta & dif
Δ V. ficilis questio ē; QUIB; FIAT GUBERNATIO SPECIALIS
Specialis gubnatio qt modis; ↄc Tribus.
aut enī a dō fit p angelis & hominib; aut
ab angelis p seipsos & homines aut ab
hominib; p se; Δ A dō p angelis & ho
minibus [illegible] quomō fit; ↄc p legislationē;

VI. DE LEGIS[illegible]LATIONE ET DIFFERENTIIS

Δ Legislatio in quot partes diuidit. EIUS.
ↄc In duas. in naturalē discretionē & in lege
extrinsecus positā; Δ Proba naturalē discretio
nē & in legē dici; ↄc Dic aptls. qc gentes que
legē n̄ habent. naturalit quae legis s̄ fa
ciunt. hi legē n̄ habentes ipsi sibi s̄ lex
sed hanc & cain reuserat fratris suo occiso;
Δ Extrinsecus constituta lex in qt partes diuidit;
ↄc In duas. in opera. id ē actuū retributionē
& uerba; DE LEGIS PER OPERA.

102 ſ vii.

A In opera p q̄t modis; R P iiii. aut p gene
rale p̄sente retributione. ut ē fructuū ae
rūq; puentus aut p specialē p̄sentē retribu
tionē. ut ē abrahā in peregrinis ditat' t noe.
saluatus in diluuio. aut p generalē uisibilē
poenā. ut ē famis generalis seu siccitas. aut p
specialē ut cain. t saul pena; Haec enī
omā ad modū legis ange loꝝ atq; hom
nes erudiunt. quippe & angeloꝝ diaboli
ruina p̄terit atq; firmauit. Hic & creden
dū sit alio modo angeloꝝ: alia homines
erudiri; A Quae ē totius legislationis
intentio; R In descriptione boni ac mali
que t in doctrina. id ē fide t in actib; cognos
cunt; A Quare penas & p̄mia p̄sentia
dicam; R Ut ipsas que ad inuicē legis eru
diunt. Nā futura aeterna nec p̄territentib; nec
uidentib; prodes. ubi iā penitentie non erit
tempus;

Δ Haec gubernatio per quorum ministeria scrip-
turis legitur facta; ꭓc Non umquam deus per se ipsum,
ut adae praecepit n& anger & lignum. Non numquam
per angelos testamenta per apostolum. quasi per angelos lo
quutus sermo factus est firmus. & rursus. primogenita iiij
aegypti angeli manu dicuntur extincta, aut per
homines sic per prophetas, aut per bestias. sic per serpen
tem in heremo atque similia. & prophetae enim uelut cu
quandam substantialem ac materialem legem animalis
hominibus prophetae quod ingerunt & ad bona quoque retri
viij. butione moratur impellit; DE LEGE PROUERBA

Δ Lex in uerbis constituta, in quot partes diuiditur;
ꭓc In duas. aut enim inmotabile aliquid praecipit, aut
temporale; Δ Quot sunt inmotabilium genera; ꭓc Duo;
dilectio dei. & dilectio proximi; Δ Temporalia praecepta
in quot partes diuiduntur; ꭓc In duas. aut enim diu
seruatas ut circumcisio. aut in paruo tempore
ut manna praeceptio; Δ Quae alia e legu

101A

differentia; M Q(uo)d aut aliquid p(re)cipiunt ut
honora patrē tuū. aliquid uetant. ut n(on) oc
cideris n(on) mo&chaberis; D Da tertiā differen
tiā; M Q(uo)d aliar(um) p(ro)s(un)t utilia. alia p(ro)p(ri)e illa n(e)cces
saria; D Que s(un)t p(ro)s(un)t utilia; M Di p(ro)ximiq(ue) dil(e)ctio;
D Q(uo)d sunt p(ro)p(ri)e alia n(e)ccessaria; M Ut n(on) occideris. ho
micidio en(im) dil(e)ctio fr(atr)is expellit. & obserua
tio sabbati. In ei(us) en(im) obseruatione comemora
tio(n)e(m) quietis di ab operatione creaturarū in
qua celebritate di. id est conditoris dil(e)ctio signi
ficabat; D Da quartā differentiā; M Q(uo)d que
dā p(re)cepta uelut corporalia erant id est de animali
b(us) mundis & in mundis ac lepra & similib(us);
quedā spiritalia. id est ne oderis fratrē tuum
in corde tuo; D Da quintā differentiā;
M Q(uo)d quedā ueteris testam(en)ti specialit(er) p(re)cepta
id est de iubeleo quedā specialit(er) noui. ut sic
orabitis. pater n(oste)r q(ui) es in caelis. quedā utriusq(ue);

cōmuniga· ut diliges dnm̄ dm̄ tuū; A Da sextā
differentiā; Ꝝ C Q ꝺ aliqua p̄cepta sic sonant in
tellegunt. ut ē. n̄ occides. n̄ moechaberis. aliq̄
xū non ut sonant sic ē. Cū feceris aelymosinā
nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua;
A Da septimā differentiā; Ꝝ C Q ꝺ aliquorū trans
gressio p̄ceptorū poene port. ut ē. oculū p oculo.
dentē p dente. aliquorū poenā n̄ hab. ut
panē sacerdotalē comedere ab eo q̄ sacerdos
n̄ erat. aliorū ū &iā laudabilis transgressio ē.
ut ē. si reddidi retribuentib; mih mala. Lex
enī tunc iubebat malis mala restitui. In
uenit ergo contēptus legis ē laudabilis;
A Da octauā differentiā; Ꝝ C Q ꝺ aliqua p̄cepta
ad finē ptinent aliqua ad mores quorū sub
viiii diuisio admodū plexa cognoscit; DE ANGELICA
A Angelorū p seipsos & homines GUBERNATIONE
gubnatio quomodo fit; Ꝝ C Palā quidem

scripturę n legit. tn cum ea dicant ee
angelorum gradus & ordines. atq; discursus pp
humanam uitam ut p tobia & danihel. & aliis
sine dubio significat q d in iuncta sibi in
mundo negotia gubnent. p quib; & sibi
consolunt dum oboediunt creatori & hom
nib; dum eorum dispensatione pspiciunt;

DE HUMANA GUBERNATIONE HOMINIS.

Δ Hominum pp se ipsos gubnatio qt modis fit;
ꝺc Trib; autem pro re publica quis hominum
satagit ut rex. aut pmodo ut pat familias.
aut p se ipsos ut q lib& monachi t egenus;
Δ Nullis aliis creaturis conuenit gubna
tio; ꝺc Omnib; q dem conuenit. cunctis
enim sed suam naturam uelut prudentiam quandam
creator indulsit. sic legit. uolui colligere
filios tuos sic gallina pullos suos. & simlia
sed neq; intentio scriptura e. de in ratio

nabilib; subtilit᷑ edocere. Neq; in ea p̄ficientium ē. Desideriū in his querendis temp̄ adterere;

XI. DE HUMANA CUB᷑NATIONE P̄ HOMINES.

Δ Q m̄ de gu[…]b᷑natione mundi satis dictū ē quę sunt naturis accedentia; ЭС Diuinę quidē naturę nihil accidit. Cū enī sit in cōp̄hensibilis & semp̄ eodē modo sē habens n̄ recipit accidentiū diuersitatē; Δ Quae ergo accidunt creaturę; ЭС Stare ut t̄rę. & scd̄ scripturā. Caelo moueri ut ignī & aquis. cęterisq; nascentib;. deinde temp̄ locus numerus. Om̄a enī & aliquando coeper̄. & alio ubi s̄. & unū t plura. ita accidunt generari corrūpi sanitas ęgritudo forma p̄sitio artiū disciplinarūq; capacitas. Item crescere nutriri. sentiri. uidere mori int̄ se deferre & ēē contrarias. In sup ordo consequio coherentia. hisq; similia

atq; contraria N& tam singulis uniuersa;

xii. DE ACCIDENTIB; NATURAE;

A Q m satis dictu e accidentib; naturaru dicendu . Nunc de acciden tib; uoluntati quid est uoluntas; D C Vis animi inuiolata siue spontanea scd qua diuerse atq; contrarie cognitionis efficiunt & opera naturalis e in nob ista uis tus an spontanea . Naturalis e in nob boni maliq; comunis discr&io; Spontaneus au motus in his quae ia discr&a exsequendas . ipsu lex quidem erudit . Gratia au p parat adiuuat corroborat & coronat; DE CON

xiii. SEQUENTIB; EUENTU UOLUNTATIS;

A Q uae s consequentib; uoluntatis euentu . D C quattuor . que da in hac eni uita ut bona bonis . & mala malis euenzunt . ut abrahae prosperitas . & cain poena . aut con

tra bona malis & mala bonis. ut diues
in euangelio usq; ad mortē felix descri
bit. & contra lazarus ulcerib; atq; eges
tate torqu&ur. aut certe neq; his neq; illis
ultra lib& r&ributio. ut pro ioseph uen
dito. nulla ultio fratrib; inrogat̄. n&
socer moysi pro regendo pp̄lo consiliū
dans. lic& laud&ur. dō aliqua mercede
disponit; A Quas hui' diuersitatis dicim'
causas; HC aliquib; hic congrua repen
dunt ne mundus n̄ putet puidentia
diuina regi sed casib; simul. ut & bonis bonorum
consol&ur. & malos similiū poena de
terreat. at ū malis felicitas pmittit. ut bonorum
pbent. & discant ea contēnere eu idem
quae indignis secū ēē cōmunia; Bonis
aūt eque accedunt mala. aut utriq; gene
ri nulla hic conpensationis imago concedet.

ut talibi & iudiciū & plenā passib; r&ri
butionē certissime possum' cognoscere;
Δ Da quantū modū; RC Cū hi quiq; mali
aliquid p̄se neq; bona gesser̄ bona par
ticipant. aut mala ut infantes aut forsi
tan neutrā ut sunt abortiui. de quoꝝ &
statuit merito & causas subtilis dubiusq;
xiiii tractatus ē; DE HIS QUAE AD FUTUR̄ PTINENT;
Δ Q m̄ omīs regularū pastes de p̄senti sctō cō
pleuim' quae ad futurū sctm c̄dim' p̄
tinere. RC Quattuor quaedā aut eni ac
ceptatio ē siue uocatio aut figura aut p̄dic
xv. tio aut effectus t exitus p̄dictoꝝ; DE ACCEPTATIONIB;
Δ Q uāuocam' acceptionū siue uoca
tionē; RC Ea scilic& quā dī quasdā homines
t pp̄ts specialis gratiae beneficio sibi
conciliare dignat. plusq; circa eos quā
circa c&eros homines diuine indulgen

tiç & quasi familiares fauores ostendit;

A Qt̄ s̄ acceptationes; DC Decem. A Da ordinē

acceptationū; DC Prima ē beati abrahę.

ii. isaac. iii. iacob. & ex eo natoꝝ xii pa

triarcharū. iiii. trib; iuda. v. totius

ppli in aegypto. vi. sci dauid. vii. dom

ipsius dd. & p ipsū totius trib; iuda; viii

Reddi tus ppli ex captiuitate; viiij

dnini ihū xpi scā carnē quā

sibi ueniens di filius ex genere dd. & p

eū ex abrahā atq; ex adā omniū nrm

saluti remissionīq; prospex; x. omnū

gentiū p dispensationē incarnationis

ipsius di & saluatoris nri; A Quid ergo

iusti & dō placentes ante abrahā hom

ines n̄ fuer; DC Fuer quidē quippe cū filii

di appellati s̄. q ex seth fuerant p gene

rati. & enoch translatus sit. & noe p seuerātis

mundi renouat effectur ē. & melchi
sedech sūmi sacerdotis exemplū. sed in
istis n̄ diuina acceptatio. id ē. specialis
illa familiaritas & fauor ostendit. sed
ipsorū iustitia declarat. ad abrahā u̇ dī
frequens allocutio. & quasi consiltus ac
p singula dispensatio pbationis pmissa
p̄mia. & in posteros r&cor[...]datio
uim mirā diuine acceptati[...]onis
ostendunt; Similit̄ & circa c&eros sup̄
dictos peculiaris quidā diuinitatis
fauor. & quasi p singulos uite actus palā
dispensata gubnatio p̄cipuū gratiae
declarat auxiliū; A Quare h&c ad fu
turū sctm dicim' ptinere cū in p̄senti scto
gesta sint; DC Quia unaquaeq; res ex
effectu pspicit. & ea ē facti causaq; faci
entis intentio; A Probaharū accep

tionū causas ad futura respicere;

ꝺc Gentiū fides. ꝓspere uitae a&ne ꝑ legionē sequit xpianā. Nā xps ipse dns tota doctrinae suae remedio. actuūq; miraculis. necnon resurrectione atq; ascensione futurā uitā docuit. ꝓmisit ad ꝓbauit indulsit. Iā cęteras acceptiones quis dno sacramtisq; ei effecta. si ipse abrahā. isaac. iacob. ꝓmittit salutē gentib; conlaturis ꝑ eū sem ac ceteris abrahę gentib; segregat. ꝑ ipsū iudei trib; & benedictionē ꝑcellit. & in captiuitate ultimā dicit. & prima saluat qc ex ipsa dns carnē suꝑsisse dignatus ē. adeo ut ex illo omis iudei fuerint nuncupati. ipse dd domuiq; ei ac tribuere ꝓmittit in ꝑꝑ&uū de ei semine regnaturū. Igit si fides gentiū putta futura xpi incarnatio ꝑ fide gentiū. cętera ꝑ xpi incarnationē sic gesta omis acceptionū

series. ad futurum seculum pertinere ex ipsa in
tentione collegit; Haec autem omnia et in noui
ac ueteris testamenti testimoniis facile con
XVI. probatur. cum ubique dispersa sint; DE TYPIS.
Δ Quid est typus. ЭС Quam nos figuram dicimus.
siue formam sicut dicit apostolus. omnia enim in figura
Contingebant illis. et iterum. adam qui est forma
futuri. Haec enim ab re est unum aliquid multis
significare uocabulis; Δ Quid ergo est typus
siue figura; ЭС Praesentium aut praeteritarum aut
futurorum rerum ignotarum per opera. sed id quod ope
ratur manifestatio; Δ Da praeteritorum typos;
ЭС Ut est. caticuminorum humilitas. typum enim
gerit adae a paradyso exclusi ex conscientia
delictorum diuinum metuens aspectum. propter quod et
per publicum capitibus tectis incedunt; Δ Da
In praesentibus; ЭС Ut aaron uestisque xii tri
buum nomina lapidibus insignita gestabant

ostendens se quodam modo pominz ppto sup
plicare; A Da de futuris; M In illis nulla
ē difficultas tam̄ ex sup fluo ε in duob;
filius isaac. duo testam̄ta monstrata sunt;

A Qm̄ & de prophetia simlem poene diffini
tione dixim' quid int̄ est; M Quia in pro
phetę uerbis sed hoc qđ uerba s̄. futura sig
nificant. In typis rex declara ex reb; pos
sunt tam̄ haec duo & ita diffinitionem
misceri ut dicam' q&pph&iae ē in uerbis.
typus sed id qđ uerba s̄. & contra typus ē
propheta in reb; . In quantū res ēē noscunt;

XVII DE DIFFERENTIIS TYPORUM.

Q t̄ sunt typoz ł figurarū modi; M Prin
cipalit̄ IIII. aut enī grata gratis signi
ficant. aut moesta moestis aut grata
mestis aut gratis mesta; A Da exempla
p singulos modos; M Grata quidem gratis

significant ut dn̄i nr̄i scā passiō resurrectio
& in caelis habitatio; Forma enim rae resur
rectionis & futuræ iustis in caelo habita
tionis indiciū sic dic apts. mortui enī estis
uita uṙa abscondita ē cum xp̄o in dō; Mors
tauū mestis p̄figurant. ut diaboli ange
lorumq; ei deiectio & futuræ poenae pmissio
figura ē. eorum qui p similitudine operum
poenis similib; d&rudentur. sic beat p&rus
eadē forma ad d&errendos uiti. peccatores
dicens de dō. q &angelis peccantib; n̄ pepcit.
sed carcerib; caliginis tradidit eos. tertius
modus ē cū mestis grata significant. ut ádæ
transgressio typus fuit iustitiae sal
uatoris nr̄i. sic beatus apts doc&. q sic
p inobedientiā unius hominis peccato
res constituti s̄ multi. sic &iā p oboedi
entiā unius hominis iusti constituuntur multi;

Regnauit enim mors ab adā usq; ad moysen
& iā ineos qui n̄ peccauer̄ insimilitudine
transgressionis adae qui ē forma futuri.
id est typus. in greco enī typus specialit̄
legit̄. sed ergo adā. id ē gratia xpi forma.
ī typus fuit transgressionis adae p con
trariū scilicet figurata; Quartus modus
ē cū gratis mesta figurant. ut baptisma
enī figura ē mortis dn̄i nr̄i sic dic aptl̄s.
q̄t q̄t enī ut baptizati estis in morte ih̄u
xpi baptizati estis. Quid enī ut baptis
mate gratius ubi a peccato purgam̄r.
& quo filii dī efficim̄r a morte mestus.
ad quā ipse quoq; qui eā fuerat sponte
sumpturus tn̄ mestus accessit; A Quae
alia typis accedunt; DE Typorum diffe
rentiā Nā quaedā ante legē fuer̄. ut
abel a fratre occisus. xpi passione p̄fi

gurabat. & noe arca & cetera similia; quaedam uero sub lege ut ipsius moysi mors & ihesu gloria. quaedam sub gratia. aliaque omnia typis monstrare. non ad regularum doctrinam. sed ad expositionem textus pertinent; Δ Qua ratione figuras siue typos ad futurum saeculum diximus pertinere; MG Quia & ueteris quidem testamenti figurae ad nouum intentionem respiciunt. nouum autem futurae uitae beatitudinem repromittit. & sic omnia ad futuri saeculi spem & ipsa intentione currunt;

XVIII DE PRAEDICTIONIBUS;

Δ Quomodo typorum regulam diximus de praedictione uideamus quid est praedictio; MG Futurarum incertarum rerum uerbis in quantum uerba sunt manifestatio; Δ Quae accedunt praedictionibus; MG Tria principaliter. quia quaedam ante legem fuerunt. quaedam sub lege. quaedam sub gratia;

PRAEDICTIONES ANTE LEGEM QUOT MODIS FACTAE

A XX

ANte legẽ ꝑdictiones qt modis factę;
Quinque. Aut enĩ de generalitate comuni.
ut ē. ꝓpterea relinquet homo patrẽ & matrẽ
& adherebit uxori suę. & erũt duo in carne
una; & rursus. maledicta terra in operib;
tuis. hoc ẽ ꝑ unũ omni humano generi ꝑ
dictũ ee cognoscit. Aut ex parte t medio.
ut ē. multiplicabo dolores tuos. & in dolore
paries filios. & conuersatio tua ad uirũ
tuũ & ipse tibi dominat. hoc enĩ ñ omni
humano generi. sed omnib; feminis dictũ ē.
Aut singulariter. ut ē. & uocauit adã nom
uxoris suę uita. qđ ipsa ē mat omniũ uiuen XX
tiũ. Aut ꝑ initio ueteris testamti. ut ē.
maledictus chanaan. seruus erit fratrib;
suis. Aut ꝑ nouo testamto principalit
nã cũ dr. faciam hominẽ ad imaginẽ
& similitudinẽ nrãm. & uenite discendam

& confundam linguas eorum. pluralis numerus. trinitatis indicium est; Qui nouo ter tamen aptius predicat. & cum dicitur. sanguis fratris tui clamat ad me de terra; Passio domini nostri ihesu xpisti. apostolo teste in epistola ad hebreos. quae consparsio sanguinis xpisti. plus potuit ad dominum clamare pro nobis. quam abel sanguis clamauerat contra fratrem; QUIB;

XX MODIS SUB LEGE PRAEDICTIONES FACTE SUNT.

A. Sub lege praedictiones quot modis factae sunt;

R. Duobus. aut pluris rebus quae sub lege factae sunt aut pluris quae sub gratia; PRO REB; SUB

XXI LEGE FACTES QUANTES FACTE.

A. Pro nis rebus quae sub lege factae sunt quantas praedictionum species inuenimus; R. Fere. xx. & ii. Aut enim augmentum populi praedicit. ut est abraham. & eris in gentem grandem & multam. aut hereditatis promissio. ut est. seminis

tuo dabo t̃rã hanc. aut segregatio in
dignoꝝ. ut ẽ. eice ancillã hanc & filiũ ei
ñ eni erit filius ancillę cũ filio libere.
aut uindicta in aduersarios ppłi. & mer
ces in amicos. ut ẽ. benedicã benedicentes
te. & maledicã maledicentes te. aut libe
ratio ppłi ab inimicis. ut ẽ. peregrinũ erit
sem tuũ in t̃ra nõ sua. & exient inde cũ ppa
ratione magna. & cetera. aut aliquoꝝ
generationes. & nomina. ut isaac &
samson. aut sublimitas posteroꝝ. ut
reges exte exeant. aut modus exitui.
ut ẽ. tu aũ ibis cũ patres tuos cũ pace
nutritus in senecta bona. aut diffe
rentia ppłoꝝ. ut ẽ. ppłs ppłm pcedet.
& maior seruiet minori. aut abundantia
ut ẽ. Dabit tibi dñs de rore caeli & de
pinguidine t̃rę & plenitudinẽ frumti

&luini· aut diuinū auxiliū· ut ē· & ego
tecū sum custodiens te in omni uia·
aut sacerdos et doctrine electio· ut ē·
diuidā eos in iacob & dispgā eos in isrl·
aut fortitudo & hereditatis inmuta
bilitas. ut ē· Catulus leonis iuda ex
radice fili mi ascendisti recubans dor
misti sic catulus leonis quis excitauit
eū· aut ppositū uitae· ut zabulon pere
grin' inhabitauit· & ipse portus nauiū
& sciens requiem qđ bona ē· & cet· aut
transgressionē ut dic· scio enī qđ in
finē transitus mei iniquitatē agitis
& declinabitis a uia quā mandaui uob·
aut suppliciū· ut ē· qđ occurrent uob
mala in finē dierū· aut gñeralē ex
pulsionē· ut dic· quia ipsi emulati
sunt me in diis· & exacerbauerūt me

In idolis suis; & ego emulabor eos in non
gentẽ in gentẽ insipientẽ tradã eos.
aut iustitis effectũ atq; mercedẽ. ut ẽ.
quis habitauit in tabnaculo tuo aut
quis requiescit in monte scõ tuo. qui
Ingredit sine macula & operat iustiqã.
& cẽ. aut species pene. ut ẽ. Uenit gad
ad dauid & adnuntiauit ei dicñs. elige
tibi fieri. aut trib; annis famẽ sup trã
aut tres menses fugire a facie inim
cox tuox psequentiũ te. aut trib; dieb;
fieri mortalitatẽ in trã tua. aut signa
ut ẽ. & hoc tibi signũ q cunxit te ds
regẽ sup hereditatẽ suã. & reliqua.
aut electio prophetę. ut ẽ. & tu puer
pphẽta altissimi uocaberis; Da
p dictiones de gentib; prop pplo.
Ut ẽ. Mari ei sup omis & mari

omniũ sup eũ. & exsurgite & exite
ex loco hoc q̃ conteret dñs ciuitatẽ.
Uisiones quoq; Nabuchodonosor. &
pharao. alioꝝq; regũ t gentiũ p pro
ph&as dicte. Gentiles q̃dem causas refer̃
ad pptm. tam̃ exp&tat intentio p cul
ultionẽ singula puenere; DE P̃DIC
xxii. TIONIB; SUB LEGE IN XPO;
A Q̃t s̃ modi p̃dictiones in xpo; DC Fere xxvi.
aut de mirabilib; ei conceptu & nomine.
ut ẽ. Ecce uirgo in utero concipi& & pari&
filiũ & uocabit nom̃ ei emmanuhel. aut
de loco natiuitatis. ut ẽ. & tu b&hleem
ciuitas iuda. nullo modo minor ẽs in
ciuitatib; iudae. Ex te eni p di& dux
qui reg& pptm meũ isrl̃. aut p his
quae in rudim̃tis gessit. ut ẽ. priusquã
sciat puer cognoscere malũ & ele

gere bonū aut de iustitia ei atq; iudicio.
ut ē. dilexisti iustitiā & odisti iniquitatē
propterea unxit te ds̄ ds̄ tuus. oleo laetitiae
p̄ participib; tuis. aut de diuinitate.
ut ē. generationē ei quis enarrauit. aut
de uisitatione adsūptionis humanae. ut ē.
Quid ē homo qđ memor ēs ei aut filius hom
inis q̄ uisitas eū; aut p̄ unitate deitatis
& carnationis. ut ē. puer natus ē nob.
& p̄s modū addidit. ds̄ fortis. aut de potes
tia ei & regno. ut ē. Ego aū constitutus su
rex ab eo sup̄ sion montē scm̄ ei. aut de
inimicorū confractione. ut ē. oīa sub
iecisti sub pedib; ei. aut de ei doctrina.
ut ē. speciosus forma p̄ filiis hominum.
aut de doctrina utilitate. ut ē. p̄p ueri
tatē & mansuetudinē & iustitiā. aut
p miraculis. ut ē. & deducet te mirabilit̄

dextera tua; aut de glorie quā iusto.
aut fidelib; suscipit. ut ē. ppea ppli con
fitebunt tibi in aeternū & in saeclm saecli. aut
de pbatione pdicationis. ut ē. dne dns nr
quā admirabile ē nomē tuū. aut de sacer
dotio. ut ē. tu es sacerdos in aeternū. aut
de iudicio ei atq; iustitia. ut ē. in splen
dorib; scoꝝ. & rursus. Iudicabit in gētib;
implevit ruinas confring& capita in tra
multoꝝ. aut de laborib; uitae ei. ut est.
de torrente in uia bib&. aut placitū circa
patrē incarnationis mysteriū. ut ē. ecce
puer m̄s dilectus m̄ in quo conplacuit
animae meae. aut sci sps infusione quā
utiq; homo ab eo susceptus emeruit
siue in principio ipsius incarnationis.
siue in incremto. siue in baptismate. siue
in miraculis. siue in doctrina. siue in

resurrectione. it̄e. ponã spm̄ meū
sup eum. & sps dn̄i sup me ppe caut & it
me. & rtq. aut diligentiã circa disci
pulos. it̄e. non dic& neq; clamauit
neq; audi& quis in plateis uocem ei;
aut sessione ei sup iumentum. it̄e. noli mea s
filia sion. ec rex tuus uenit sedens sup
pullū asine. aut passioner t sepulturã
causasq; eo℞ ut dr̄. uidim eū & n̄ habeb&
speciem neq; decore. sed sp&cies ei inho
norabilis. inferior omnib; hominib;,
Et rursus homo in plagis. & sciens ferre
humilitatē qc auersa facies ei & de
honestata ē & ad nihilū reputatus;
Ip se p&ccata nr̄a portauit & p nob dol&
& nos putauim eū ēē in dolore & in
plaga & erumna; Ipse aū uulnera
tus ē pp p&ccata nr̄a. aut diuisione

uestimentorum ei(us). ut e(st). & diuiserunt sibi uesti
menta mea & super uestem meam miserunt sortem.
Aut resurrectionem d(omi)ni significat. ut non
derelinques animam meam in inferno. Nec
dabis s(an)c(tu)m tuum uidere corruptionem. Aut
uocationem filii. sed assumpta humilitate.
ut e(st). Ex aegypto uocaui filium meum. Aut
diuinitatis ei(us) generationem ante principium.
ut e(st) ex utero ante luciferum genui te. Aut
sed ei(us) aduentum. ut e(st) super nubes caeli sic fi
lius hominis. A Omnes praedictiones de solo
saluatore nostro intellegunt. XC Duob(us)
modis haec solemus accipere. quaedam enim
ita in ipsius persona praedicta sunt. ut alii con
uertere non possent sic legitur. Non deficiet prin
ceps ex iuda. Neque dux ex femore ei(us) donec
ueniat cui reposita sunt. quaedam uero sub alte
rius personae occasione dicuntur. ad Christum tamen

intellectu respiciat inte & semine tuo
benedicent om̄s gentes DE P̄DICTIONIB;

XXIII ADVOCATIONE GENTIV̄ P̄TINENTIB

Q m̄ praedictiones de xp̄o dictas SVB LECI
in ueteri lege pbauim̄. dicenas quae de gentiu̇
uocationū s̄ positę; DE VOCATIONE GENTIU
p̄dictiones fere x. & vii modis posita accipim̄. ali
quando & acceptione earū significant. cū dr̄. ego ae
mulabor in n̄ gente in gente insipienti & inritabo eos
aliquando infirmitates peccato
rum expulsione meliorūq;
doctrinā. cū dr̄. p nuntiare pauperib;
misit me. p̄dicare captiuis remissionē
& caecis uisū. aliquando gratiā quę
accepeᵗ siue adoptionis siue miraculoꝝ
cū dr̄. filiae regū in honor tuo. adstetit
regina a dextris tuis. aliquando āmo
nitionē ut illud qđ seqr̄. audi filia & uide

& inclina aure tuā & obliuiscere ppłm
tuū. Aliquando glorificationē quā
xp̄o debent cū dr̄. qr ipse dn̄s ds̄ tuus & a
dorabis eū; Aliquando beatitudinē &
uirtutē quę merent fideles cū dr̄. Addu
cent regi uirgines p̄ ea. Aliquando lęti
tia in qua p̄fectū suū uidentes. cū dr̄.
Adducent cū gaudio & exultatione. Ali
quando sacerdotiū ecclesiasticū con
suetudinē cū dr̄. ex gradib; eburneis ex
quib; te delectauer̄. Aliquando eccle
siasticā auctoritatē cū dr̄. pones eos
principes sup omnē t̄rā. Aliquando ple
nitudinē credentiū cū dr̄. Replebit glo
ria ei omnis t̄ra fiat fiat. Aliquando to
lerantiā siue tēptationes siue p̄secu
tiones cū dr̄. donec educat in uictorio
iudiciū. & in nomine ei gentes sperabt̄.

aliquando inimicorū destructionē cū dr̄.
& inimici eius terrā lingent. aliquando pacē
quā gaudet post psecutiones eccla cū dr̄. Orietur
in diebus eius iustitia. & plenitudo pacis donec
conferatur luna; aliquando hereticorum
errores & heliae p̄sentiā. ut cū dr̄. Ecce trans
mitto uobis heliā thesbiten. & reuocauit
corda patrū in filios. aliquando fidelium
spem & scā saluatoris aduentū. cū dr̄.
& ipse erit expectatio gentium. aliquando
baptismū iohannis. ut cū dr̄. Ecce mitto
angelū meū ante faciē tuā & parauit uiā
tuā ante te. DE SPECIEB; P̄DICTIONŪ

XXIIII QUAE IN GRATIAE DICTA SUNT,

Qm̄ species p̄dictionū quae in lege diximus.
da eas quae in gratie legunt aemisse;
Hec praedictionū quae in grā facte s̄, Species
XXXIII. inueniunt. autem in generatio

diuina ioh baptiste p̄dicit ad patrē ei
zachariā. om̄is locutio illa p angelū &
pphetiā ipsius zachariae. aut saluatoris
conceptus natiuitasq; mirabilis. ut ē pre
dictio quā ad scām mariā angelus dix. &
magoꝝ reuelatio. aut iudeoꝝ incredulis
tas atq; conuersio sic dr. ecce iste positus ē
in ruinā & in resurrectionē multoꝝ in isrl.
& signū cui contradictionis. aut pmiū
regni caelestis. sic ē. penitentiā agite
adppinquauit enī regnū caeloꝝ. aut
gentiū uocatio sic dr. multi ab oriente
& occidente uenient & recūbent cū abra
hā. & isaac. & iacob in regno caeloꝝ.
aut hebreoꝝ exclusio. ut ē qd seqr; Filii
aū regni excludent in tenebras exte
riores. ut saluatio p aptoꝝ p̄dicationē
sicut dr. Uenite p me faciā uos fieri pis

cato per hominū. aut miraculoꝝ claritas. ut e. q
crediti in me opera quae ego facio
& ipse faci&. & maiora hoꝝ. aut temptatio pse
cutionesq; iustoꝝ. ut dr. tradent eni uos in conci
liis & in synagogis suis flagellabit uos. & c&.
aut patientia fideliū inter aduersa. ut cū dr de eccta.
& portae inferi n̄ praualebt aduersus ea. & rursus.
Regnū caeloꝝ uim patit & uiolenti diripiunt
illud. aut contemplatio regni caelestis. & scda aduen
tus quae & in hac uita scoꝝ animae pfruunt.
ut e. ubi & eni filius hominis in gla patris sui cum
angelis suis. & tc reddit unicuiq; scdm opera sua.
q n gustabunt morte.
Dico autē uob quia sunt aliqui de hic stantib; donec uide
ant filiū hominis uenientē in regno suo. aut re
tributio bonoꝝ seu maloꝝ. ut cū dr. & ibunt isti
in poenā aeternā. iusti in uitā aeternā. aut sps
sci psentiā aplis datū. ut e. Ego rogabo patrē
meū & alterū paraclytū mittat uob. ut ma

ne at uob cũ in æ&nũ spm̄ ueritat. aut de
ecclesiastica p̄nuntiat auctoritas. sic d̄r.
& dabo tibi claues regni caelor. & qdcumq;
ligaueris in terra erit ligatũ & in caelo. &
qdcumq; solueris sup̄ terram. erit solutũ &
in caelo; Aut mors. passio. ac resurrectio salua
toris sic d̄r. ex illo coepit ihs ostendere disci
pulis suis. quo post& eũ in hierosolyma ire &
multa sustinere. a p̄rbis & principib; sa
cerdotũ & mori & t̄tia die resurgere. Aut ge
neralis resurrectio. Ut cũ dicat ap̄ls. sic in adã
om̄s moriunt. ita & in xp̄o om̄s uiuificabunt.
Aut simul xp̄i & n̄ra resurrectio sic d̄r. Cũ ego
exaltatus fuero a t̄ra. om̄a traham ad me.
Aut iudae p̄ditio sic d̄r. N̄ ego uos xii. elegi. &
un' ex uob diabolus. Aut modus t̄ptationis
& mortis aliquor discipulor. sic p&ro dn̄s ad
negationẽ futurã p̄dix. & sp̄ecie passionis

dicens. Antequam gallus cantet ter me negabis.
& cum senex fueris extendes manus tuas & alius
te precinget. & ducet quo tu non uis. aut presenti.
aut de lestatu xpi. ut cum dr. surgite eamus. ecce ad
propinquauit qui me tradet. aut dispensatio pastorum
sicut est. percutiam pastorem & dispergentur oues gregis.
aut pulli sine respectio. quem dns in euangelio predixit
ad discipulos adducendum. aut antichristi presagationem
cum dr. Ne non uos seducat ... ullo modo. quia
nisi uenerit dissensio primum & reuelatus
fuerit homo peccati filius perditionis qui contra
dicet. & cetera. aut heliae presentiam cum dr. helias
uenit primum. aut conscientia electorum. ut
de paulo uas electionis in euangelio iste. aut ali qui
non inmutati. sed gustabunt mortem perdi...
cunt sic apostolus. Ecce mysterium dico.
uobis omnes quidem resurgimus. sed non
omnes inmutabimur. aut futuro...

pestis sic est agabus propheta & alia aut heres et con
traria & as sic dicitur. istud autem cognosce. quod in ulti
mis diebus exsurgent tempora maligna. &
rursus. quando sane doctrine non adquiescant.
sed secundum sua desideria querant sibi doctores.
aut baptismatis gratiae. ut est. ipse uos bapti
zauit in spiritu sancto & igne. aut consumptio hierusal(em)
ac templi iudaici. sic est. orate ne fiat fuga
uestra hieme et sabba to. & & relinquetur uob(is)
domus uestra deserta. aut euangelii predicatio sic dicitur. &
predicabitur euangelium regni in omne orbe terra
rum in testimonium omnium gentium. & sic erit
finis aut mala finis ipsius. una cum ipsa fine
ut cum dicitur. statim post tribulationem dierum
illorum sol obscurabitur. ∆ Quomodo
has predictiones ad futurum seculum
diximus pertinere; ꝺC Sic & de
acceptationibus diximus quod ea

quae p̄dictas ante lege͂ intentio eoꝝ ad te͂
pore legis. an gratiae; Rursusq; in lege
p̄dictas gratiā figurabant. &que
in gratiae collegit p̄dicti onū om̄s
intentio ad futuri sc̄li causā & p̄miū regni
caelestis habuer̄. ita bona respicere;

XXV DE EFFECTIB; P̄DICTIONUM

A Quoniam tres partes ostendim' eoꝝ quae ad fu
turū sc̄lm dixim' p̄tinere. hoc ē acceP
tiones & figura p̄dictiones. Nunc quarta
pars restat ut de eff&tib; disseram' quid
sunt igit' eff&tus; DC Effectus sunt eximi
serū aut acceptionū quas prospiciebat
intentio. aut ty poꝝ similitudo p̄fi
gurabant. aut p̄dictionū scientia
p̄loq;bat; A Qt̄ s̄ eff&tuū tempore
DC Tres aut enī legis temp̄r eff&tas quę
p̄dicebant. aut nunc sub gr̄a fiunt.

dut scto(rum) futuro(rum) conplendar(um); QUAE CAU
xxvi SA FUERIT P(RAE)SENTI S(AE)C(UL)I FACIENDI;
A Slom[...]nia quae in p(rae)senti s(ae)c(u)lo gesta s(un)t
ad [...] futuru(m) respiciebant quid op(us)
erat ut a d(e)o p(rae)sens & s(e)c(u)l(u)m fieret; R(ESPONSI)O Quia
decuit ut rationales creature prius di
qu(ae) tem(pora) nescerent. & ut exercitarent in dubiis ac
tunc a&(er)nis. p(ro) ea fruerentur & merito data
uiderent p(ro)batis & gratiora fierent. Re(m)emi
niscentib; transacta certamina & plus glo
rificarent donatorem q(ui) prius in hoc s(ae)c(u)lo
lub&. ut uinc(er)& & uictorib; p(rae)mia a&(er)na
concessit DE DOCTRI(N)A RATIONA(LIUM) IN HOC S(AE)C(U)LO
xxvii A IN q(uo)t modis in hoc [...] s(ae)c(u)lo rationalium
doctrina p(er)agitur; R(ESPONSI)O Duob; aut
intellegentia reru(m) factaru(m). sic dic(it) ap(osto)l(u)s.
q(uia) et inuisibilia ei aut creatura mundi p(er) ea
quae facta s(un)t intell(e)cta (con)spiciuntur. p(er)cesse

enī quā utomā ln eo posita considerat· modis
ordinib; quae distincta intellegat ee dm̄ q h&c
& fecerit & gubn&· Aut ex diuinis scripturis
quae ut diximꝰ· In quattuor species diuidit,
historiam· prophe tiā pūerbialē & sim
xx·viii plicit docente; QUAE SERUANDA SINT SCRIPTURAE
A Quaer intell&tu diuinarū scripturarū; intellegent,
M Ut ea custodire debemꝰ quę dicunt dicenti
cueniant· ita n causis p quib; sunt dicte· non
discrepent ut concordent tēporib; locis
ordini intentioni; A Quā dicimꝰ diuine
doctrine intentionē; M Quā ipse dn̄s dixit
ut diligamꝰ dm̄ ex toto corde & ex tota anima
& pximos tamq nos ipsos· doctrine aū
corruptio ē & contrariū dm̄ n̄ amare
t pximū; A Quae huiꝰ contrarietatis
ē causa; M Causa maloꝝ in ipsis ē q malis
qd dū libero arbitrio atq; bene cesso in

ordinate utunt · rationalis c̄secuturae ad
maiestis & p g̃ne causas sibim& ex stiter̄;

XXVIIII **DE LIBROS RELIGIONIS.**

AV nde p̄bari libros religionis nr̄ę di
uina ee inspiratione conscriptos;

RC ex multis quorum prima ē ipsius scripturę
ueritas · deinde ordo rerū consonantia
p̄ceptorum · modus locutionis sine ambitu pu
ritasq; uerborum additur conscribentiū & p̄
dicantiū qualitas q͞d diuina homines excel
sa uiles infacundi subtilia · n̄ nisi diuini re
pleti spū tradidissent. t p̄dicationis uirtus
quā mundū lic& á pauci disp&tis p̄dica
ret obtinuit. accedit his testificatio
contrarerū uiscabillarū ut philosophorum
pulsio aduersariorum exitus eorum utilitas
consequentiū quae p acceptationes & fi
guras p̄dictiones quae p̄dictas. ad postr

mum miracula iugiter facta· donec scrip
tura ipsa susciptur agentibus· De qua nunc
ad maximu̅ miraculu̅ sufficit̅ quod ab ho
minibus susceptam cognoscitur· / xxx·

DE PROBATIONE DIVINE SCRIPTURE·

Si diuine scripture probationis suffici
unt· quod necesse ē religionis fides·
fides nr̄a sup sIatione quid ē n̄ tamen
temerari & inrationabilit̅ aut sumit
ea eni̅ que ratio edocet· fides intelle
gitur· & ubi ratio defecerit· fides prae
currit· Non eni̅ ut cumq; audita cre
dimus· sed ea que ratio n̄ inpbat· ueru̅
consequi ad plenu̅ non potest fideli
prudentia confitemus· Iunili institu
ta regularialit̅ sed ordo episcopii for
mata scribant sps̄ p̄mia forma solaciu̅
est laboris; EXPT LIBER·II·

Decreta in dingolvinna facta sub thessolone duce bavarie

Hęc sunt decreta quę constituit scs sinodus
in loco qui dicitur dingoluuinna domino
tassilone principe mediante.

I. De die dominico ita constituit. ut tali hono
re habeatur. sicut in lege scriptum est. et in
decretis canonum. et si quid presumpserit fran
gere contra legem. aut decreta canonum.
tali poena subiaceat sicut ibi scriptum est.

II. De hereditate quę tradita est ad ecclesiam. ita
constituit. quisquis hereditatem suam ad ecclesiam
ante donauerat aut postea donauerit.
Si quis mutare uoluerit cartam suam ha
beat ita scriptam. ut locum et tempus et
personam habeat. aut cum tribus testibus fide
libus et nobilibus testificetur. Si sacerdos non
habeat cartam nec testem ut supra diximus
Tunc sicut in lege baiuuariorum et iudex
iudicat sic defendat.

III. De eo quod episcopi iuxta canones et abbates
monasteriorum iuxta regulam uiuentes

De die dominica

Ecclie bona

Testes

Epi et abbates

ita constituit·

·IIII· De eo q(uo)d s(an)c(t)e moniales· que in seruitio d(e)i sunt· ita c(on)stituit· ut nullus sit (ausus) in coniugiu(m) in matrimonium ducere; aut si q(ui)s ausus fuerit contra decreta canonu(m)· ita componat sicut canones decreuerint·

Nonnales

De Nobilitate

·V· De eo q(uo)d ius ad lege(m) quam habuer(unt) in diebus patris sui nobiles & liberi & serui ei· ita donauerat ut & firma fieret·

Nobilis

·VI· De eo q(uo)d ut si q(ui)s de nobili genere de hereditate sua uoluiss& dare ad s(an)c(t)uarium d(e)i in sua potestate e(ss)et nemo p(ro)hibuiss&· nec mutar& in p(ro)p(ri)e&u(m)·

Donatio nobil ad eccl(esi)am

·VII· De eo q(uo)d ut serui principis q(ui) dicuntur adalscalhae ut habeant sua(m) uuergeldam iuxta more(m) quam habuer(unt) sub parentib(us)· & ceteri minores uuergeldi, iuxta lege(m) sua(m) ita constituit·

Adalscalhae uuergeld. uuergeldo

·VIII· De eo q(uo)d parentes principis q(uo)d cumq(ue) prestatum fuiss& nobilib(us) intra

Nobilis ius

baiuuarios hoc cõstituit · ut pmaneret &
eet sub potestate uniuscuiusq; relinquen
dum posteris · quãdiu stabiles fodere
seruassent · apud principem adseruiendũ
sibi & hec firma pmaneret ita cõstituit ·

Deeo ut nullus hereditate sua priuetur · VIIII ·
nisi p tres causas quas in pacto scribent ·
& ppt homicidiũ, hoc ẽ ut q̃squis homi
nẽ principes sui (sibi) dilectũ occiderit, in
iuriã principis, ad in calumniã homi
nẽ conp̃ secdm legẽ · tunc priuetur
hereditate sua ·

Deeo qd si q̃s mulierẽ nobilẽ acceperit · X ·
in cõiugiũ & n̄ presciuit · ita cõstituit ut
iterũ libera eet · dimittat seruũ · & p ea
n̄ redigatur in seruitiũ · sed ẽe libera ·

Deeo qd & si quis de qualecumq; reatu · XI
accusatur ab aliquo potestatẽ accipiat ·
cũ accusatore suo pacificare si uo
luerit ante quã pugnã quam uo

XXVI Mulier non obnoxia crimini mariti

ce uuehading fixe pmittat ·

XII De eo qd quisquis de nobili genere reus dephensus fuerit · de illis quatuor causis de qua supra scripsimus si ille hereditate sua portione p illius criminis reatu pdat · Uxor tam illius sua iure n priuet · ita constituit ·

In xpi nomine notitia qualē conue

Epi bauarie niētia gentis baiuuariorū epi · abb

in se fecerunt · quorū nomina ę in

fra parare stilo decreuimus · idest manno ·

alim · uirgilius · uuisurih · sinpht ·

Arbo Heres epi · oportunus · uuolfpht · adal

prehit · atto · Uto · lantfrill · alpu

ni · Rōadhart · ernust · reginpht ·

uuolchanhart · perahtcol · sigidio ·

abbates; ut eorū quis de hac luce

migraretur un quisq supstitū epoꝝ

t abb p defuncto in domo sua episco

Conuentio de exequiis faciendis si Epoꝝ vel abbatum sortis Bauar. aliquis moriatur.

pale · t cenobio · c · mis speciales · & eode
numero psalteria cantare faciat · ipse u°
de ppria psona sua XXX speciales compl&
missas · t a religiosis sibimet subiectis imple
re omnino pnotatum faciat numerum prbris
siue monachis · cum de hoc scto migrauerint ·
eps · seu abb uno presbitero · t uno mona
cho · XXX mis speciales · totidem psalt fa
ciant celebrare ·

Regnante inppetuum dno nro ihu xpo
in anno XX IIII regni religiossimi
ducis tassilonis gentis bauuarior · sub
die consule · q erat · II · id octob indictio
ne XIIII diuino pflatus inspiramini ut
omne regni sui pnotatus princeps collegium
pcerum coadhunaret · in ulla publicam
niuuhhingas nuncupata · ut ibidem tam
regulare moderarer · in scis habito cenobio
uiror & puellarum · qua episcopales mo
deraret obsequias · insup gentis sue insti

Tassilo ... formation ... et ... clero Bavarico. Niuuihhing ...

Anno ...

ZZ8

tutiones legum p primatos inperitos.
uniuersa consentiente multitudine
que repperit diuturna uitiata & unde
batur abstrahenda euellerent: & que de
cretis placuit conponenda, instituerentur.
inter tot collegia sacerdotum, euolutis epo &
abb presentia paginis: regulari ordine, uite
atque canonum normas. t decretas patrum,
nullis conprobare quiuerant testimoniis.
ut apud monachos parrochie comodari
deberent. t publica baptismatis obsequia.
nisi forte si infirmum coactos contigeret euentu.
& nihil eorum in plebibus comorandi nego
tia. excepto uicissitudinis uillas proprias
singulis annis obedientialis, curis, comissio
ab abbate pprio fuerint determinata.
unde ab uniuersis abbatibus facta promissio.
ut minime titulis popularis se ingerere
depellerentur. & hec cum commisse sunt ple
bes sub potestate eporum permanere &

Monachi non debent procurare parochias. aut in rebus secularib. titulisue laicis occupari.

Que parochialia concernunt penes Epos sint.

sicut in sanctis sinodicis vel decretis priscorum patrum
parata comprobatur conscriptio ab episcopis vero simili
modo et nihilominus prelatis ponderaverunt sententiis.
in terga eos caritatis gerentes curam. ita. ut canonica
auctoritas confirmat. et spiritalis concordia declarat.
Hec pacto concilio et ab universis uno ore confirmato.
ut si quis de eadem institutione deviare presumpse
rit. a collegio eorum alienetur usque iterato exa
mine id est publico sinodo.

DE POPULARIB(US) LEGIBUS. — Tassilo politica tractat in synodo episcoporum et abbatum

I. Prenotatus princeps universo concordan
te collegio. hic constituit. ut nullus
a provincia sua mancipium limine venun — Mancipia extra provinciam non vendant.
dare. vel proprium vel fugitivum presumpserit. et
si quis hoc decretum non observaverit. uuergel
do suo culpabilis permaneret.

II. Ut nullus furtivam rem tam in equis et — De re furtiva
quadrupedibus quam in reliqua sub(pel)lecti
lia extra finem baiuuariorum venundare
vel machinis diabolicis exterminandi insi

dus tegi. ut siquis hoc p̄sumpserit .xl. sol
conponat inpublicu̅.

·III· Ut siquis domu̅ tam lib̄ qua̅ seruus alterius
effoderit. & ibi occisus fuerit. sine conposi
tione insua damnatione p̱maneat. Si autē
subpellicilia abstulerit de eadē domo. &
eo fugiente in curte. l extra curtē hic cuidā
num inferebat (q̄t) c̄sequeret & interfecerit. pari
sententia subiacebit; (Similit) qui in liberu̅. l manci
piu̅ suu̅ furauerit. & eu̅ conp̄hendere mini
me quiuerit & ibidē interfecerit reum. supe
rior p̱maneat sententia. sedtam̄ ea genera
trium homicidiu̅. debita signa uicinis suis
& his qui adsistunt insignet.

·IIII· De pugna duorum qd uuehadinc uocatur.
ut prius n̄ sortiant̄ qua̅ parati sint. nefor
te carminib; l machinis diabolicis. l ma
gicis artib; insidiant̄.

·V· Qui supra p̄dicte pugne qd champfuuich
diximus pacto iudicio. se simile uindicte

erigere contra querentē p̄sumpserit sacramentū
qđ ahteid dic̄ iurā in ęcc̄tam cū trib· nominatis
sacramtalib·.

·VI· De eo qđ baiuuarii stapsaken dicunt· in q̄bus — Stapsacken, insimulare furti, exigere ablatum
uerbi ex uetusta c̄suetudine paganorum idolatria
reperim̄· ut deinceps n̄ sit nisi ut dicat q̄ querit — Et eius purgatio
debitū· hec mihi iniuste abstulisti quę reddere
debes· aut cum tot sol̄ comp; reus u̇ c̄tra dicat·
nec hoc abstuli· nec componere debeo; itera
ta uoce req̄sito debito dicat· Extendamus
dexteras n̄ras ad iustū iudiciū di̅; & tunc
manꝰ dexteras utriq; ad cęlū extendant·

·VII· Ut nullus furtiuā rē suscipere t intra termi — Res furtiua
nos abscondere p̄sumat· qui hoc fecerit xl
solidos componat·

·VIII· Ut hii qui ducali manu liberi dimissi s̄ — Liberi ducum
ad eadē cogant̄ iudicia· quę pauuarii — iudicijs pareant.
urteila dicunt·

·VIIII· Ut hi q̄ in ęcc̄ta libtate c̄quirebant· dein — Ecclesiae liberi
ceps tam ipsi quam eorum posteritas in se

cura libtate pmaneant· nisi forte ipsi
sibi moc insolubile damnu inferant qd
conponere minime queuerint·

·X· Qui excas occiderint ptium ei his soluatr
ecctiis ubi liberi dimissi fuerint·

·XI· Qui furtiua qd I vgan I uhit dicit sup furem
conpbare nquiuerit furtiuo comp more·

·XII· Qui resisterit domu sua qd selis vhan dic qua
lem rem querenti resistit (bat) talem· conp in
publico ·xl· solidos·

·XIII· Qui manu inmissione resisterit qd hanta
lod dic ·xl· solidos soluat inpublico· &
ipsam rem querenti reddat· t aliam
similem·

·XIIII· De his q supradictis homicidiis debita
morte infurto reptis· ut siqs huius
intfecti parentele eu q in suo scelere
captus e uindicare temptauerit·
appria alade alienus efficiatr

·XV· Ut si quis signu qd e sigillu inhonora

Si quis sigillo ... fuerit, aut non ... eius fidej

uerit · et huiuscemodi iniuncta minime im
pleuerit · prima uice arguetur · secunda xl sol
comp; iii.a suum reddat uuergeldum · iiii.a
excommunetur ab acto officio ·

XVII · Ut si quis iudicium furti in bina et terna
reprehensione condamnauerit · ut pillum — deum
diabolica lucro dimiserit · ut pillum quasi — Furti particeps
conparticipes (ceps) pauperum spoliis ditarentur ·
tot sceleris quod commiserit ante dei oculos et
angelorum efficiatur reus · et nihilominus cum
fraude fecerit quasi proprium comp debitum ·

XVIII · Ut si quis in uirtute coniunctus a propria
coniuge adulterina separatus fuerit — Diuortium faciens.
eiusque excognatione coniugis propter eadem
dimissionem qui eum persequere tempta
uerit · a proprio alienatur patrimonio ·

XVIIII · Ut nullus post tonsuram capillos usu popu — Coma clerici comam nutrientis
lari nutrire praesumat · nec uelata relic — Et monialis que
to uelo secularem habitum sumat · ut si quis — velum deponit
et si qua in hoc uitio reperti fuerint · aut
corripiantur · aut excommunicentur

l

238

DECRETUM HEINRICI DUCIS ET OMNIŪ
PRIMATŪ · TAM EPŌRUM QUĀ COMITUM:

Siquis seruus t ancilla fugitiuus abcesserit · & post
modum apud aliquē a pprio domino inuentus
fuerit ·

236 Leges Alamannorum Leg 3,5

INCIPIUNT CAPITULA LEGIS ALAMANNORUM.

I De liberis qui res suas ad aecclesiam dī tradunt.

II De liberis qui res suas ad aecclesiā dī tradunt.
et in beneficiū sub usu fructuario accipiunt.

III De liberis t servis qui ad ecctam cfugiunt.

IIII De liberis qui infra ianuas aecclesię interfec
ti fuerint; ſ traxerint.

V De raptoribus qui de ecclesiis aliquid in ab

VI De liberis q de ecta aliquid furaverint.

VII De liberis qui servū aecctę occiderint.

VIII De colonis ęcclesię occisis.

VIIII De eo qui in curtē epī armatus ingreditur.

X De eo qui prbri curtē armatus ingreditur.

XI De his qui epō aliquā iniuriā fecerunt.

XII De his qui prbro parrochiano iniuriā in
tulerint. ſ intulerint.

XIII De his qui diacono aliquam iniuriam

xiiii De his qui monacho aliquã iniuriã intulerint.

xv De his qui clerico aliquã iniuriã intulerint.

xvi De his qui ad ecclãm dĩ dimissi s̃ si occidant̃.

xvii De ancilla libera dimissa: si si postea seruo se
coniunxerint & de alamanna que seruo
nupserit. mat possidere.

xviii Ut nullus laicus rem ecclę absq; carta p̃su

xviiii Ut prbr̃ res uel mancipia aecclesiae potes
tatẽ uendendi ñ habeat;

xx De his qui ecclę seruũ aut ancillã suscepe
rint fugitiuos.

xxi Qualit̃ serui ęcclesię tributa soluere debent.

xxii De colonis ecclesiasticis si ad epm̃ aut ad iudi
cem suum uenire dispexerint.

xxiii De eo qui mortẽ ducis ↄsiliat⁹ fuerit.

xxiiii De homine qui gentẽ extraneã infra pro
uinciã inuitauerit;

xxv De his qui in exercitu litem commiserint;

XXVI De his qui in exercitu aliquid furtum fecerint.
XXVII De eo qui sigillum aut mandatum ducis ne-
glexerit. derit;
XXVIII De eo qui in curte ducis hominem occi
XXVIIII De eo qui in iussu ducis infra prouintiam
occiderit. serit.
XXX De eo qui in curte regis furtum commi
XXXI De eo qui res ducis furauerit.
XXXII De his feminis que in ministerio ducis sunt.
XXXIII De eo qui presumpserit infra prouintiam
res ducis hostiliter inuadere.
XXXIIII De filio ducis qui contra patrem suum
surrexerit. tiquam fiat.
XXXV De conuentu ut secundum consuetudinem an
XXXVI De mancipiis ne foris prouintiam uendantur.
XXXVII De eo qui die dominico opera seruilia fe
XXXVIII De inlicitis nuptiis. cerit.
XXXVIIII De patricidiis et fratricidiis;

Ut nullus causam audire presumat · nisi qui a duce constitutus ē ·
De eo qui sepe int̄pellatus ē ante ducē de qualicumq; causa euidenti · & conuictus fuerit · ne adiuramentū permittatur · Et dies non ostendit ·
Ut scriptura non ualeat · in qua annus
De libero qui alteri libero crimen mortale inposuerit ·
De rixis que sepe fieri solent in populo ·
De libero qui liberū extra terminos uendiderit · Et marchā uendiderit ·
De eo qui feminā ingenuam extra
De libero qui liberū hominē ł feminā liberam infra puintiā uendiderit ·
De eo qui liberū de terra effodierit ·
De eo qui hominē occiderit & eū mortitotum fecerit ·

L Delibero qui alterius uxorē tulerit ·
LI Deeo qui alterius sponsā acceperit ·
LII Deeo qui sponsā suam dimiserit & alterā
duxerit · ł acceperit ·
LIII Deeo qui filiā alienam non desponsatā
LIIII Deuxore mortuo marito sine filiis re
licta · . ł contra dixerit ·
LV Deeo qui proximi sui defuncti uxore
sine filiis relicta dotem contra legē
LVI Dehereditate duarum sororum quę
absq; frībus post mortē patris relictę sunt ·
LVII Deeo qui mulierē in itinere dehonesta
uerit ł denudauerit · ł uerit ·
LVIII Deeo qui aliū ꝑcusserit aut uulnerauera
LVIIII Deeo qui palpebras alterius maculauerit ·
LX Denare transpuncto aut absciso ·
LXI Delabiis maculatis · ł factis ·
LXII Delingua abscisa · & deuulnerib; infacie

LXIII De eo qui aliū contra legem totonde
rit & de diuersis uulnerib; insulcaue

LXIIII De eo qui alteri uiā ētra dixerit · Trit ·

LXV De eo qui alterū de cauallo iactauerit ·

LXVI De libero qui liberū occiderit ·

LXVII De eo qui alterius emissariū inuolauerit ·

LXVIII De eo qui alterius cauallū inuolauerit ·

LXVIIII De eo qui equū plagauerit dū hominem
plagare uoluer̄ · / inuolauerit

LXX De eo qui in troppo de iumtas ductricem

LXXI De eo qui pregnans iumtū ferierit · &
abortiuū fecerit · / dantur

LXXII Qualiter iumta que messē leserint inclu

LXXIII De eo qui taurū gregē regentē inuolaue
rit aut occiderit ·

LXXIIII De eo qui mord totus imputatur ·

LXXV De eo qui grauide mulieri natū int fecerit ·

LXXVI De pretio bouis ·

ũ42

LXXVII De eo qui pastores ł artifices occiderit;
LXXVIII De eo qui cũ ancilla uestiaria & geni
tiaria concubuerit. ł miserit.
LXXVIIII De eo qui incendiũ sup̄ alium innocte
LXXX De canibus seu sibi ł aliis furatis aut
occisis. ł rit & ibi aliquid necauerit.
LXXXI De eo qui aliquã clausurã in aqua fece
LXXXII De his qui de t̄ra sua int̄ se contendunt;
LXXXIII De eo qui seruũ alterius fugientẽ acce
perit. & sequenti domino contra dixerit.
LXXXIIII De eo qui seruũ in pignus tulit. & si ipse
seruus aliquod damnũ fecerit;
LXXXV De eo qui alteri res suas apud se inuentus
contra dixerit;
L[illegible] Ut frs post mortẽ patris eorũ heredita
tẽ non dissipent ante quã diuidant eã.
L[illegible] De eo qui hominẽ occiderit & negauerit.
De coxa ł brachio abscisis.

LXXXVIII De eo qui mulieri pregnanti abortiuū
fecerit. Itim mortua derelinquat.
XC De hereditate quā mulier post partū sta
XCII De eo qui inpugna parē suū derelinquit
& aufugit. I mallare p̄sūpserit.
XCV De eo qui post finitā & emendatā causam
XCVI De eo qui ingenuā feminā colpo p̄cusserit.
XCVII De eo qui medulā aut carrucā alterius
inuolauerit. I rit.
XCVII De eo qui buricas in silua pecorū incende
XCVIII De eo qui gregē animaliū inpignus tule
rit. & porcariū t̄ ceteros pastores flagel
lauerit.
C De eo qui bisontem aut bubalū t̄ cetera ani
malia aut furauerit aut occiderit.

EXPLICIUNT CAPIT LEGIS ALAMANNORŪ.

INCIPIT LEX ALAMANNORŪ. QUI TĒPORIB. CLOT
HARII REGIS UNA CUM PRINCIPIBUS SUIS ID SUN

XXIIII · EPIS, ET XXX IIII DUCIBUS ET LXX
DUOBUS COMITATIBUS UEL CETE
RO POPULO CONSTITUTA EST
DE LIBERIS, QUI
RES SUAS AD
AECCLESIAM
DEI TRA
DUNT: —

Ad Tegernsee

· I · CAPITL̄

SIQUIS LIBER RES SUAS UEL
semetipsū adeccłam tradere uo
luerit. Nullus habeat licentiā con
tra dicere ei. Non dux ñ comes nec
ulla p̄sona · sedspontanea uolun
tate libeat xp̄iano homini dō ser
uire &depprus rebus suis semetipsū
redimere · &quiuoluerit hoc facere ·
p̄ cartae firmitatē faciat · &testes sex

tvii· adhibeat· & nomina eorū ipsa
carta ɔtineat· & corā sacerdote qui ad
illā ecclam deseruit sub altare ponat·
& ppri&as de ipsis rebus ad ipsā ecclam
in ppetuū pmaneat· Et si aliqua psona
aut ipse qui dedit· uel aliquis de he
redib; suis postea ipsas res de illa eccla
abstrahere uoluerit· uel aliquis homo
aut qualiscumq; psona hoc psūpserit
facere· effectū quē inchoauit n̄ obtineat·
& multā quā carta contin& psoluat
Et res illas ex integro reddat· & fredū
in publico soluat· Sic lex hab&· II
Si quis liber res suas ad ecclam dede
rit· & p cartā firmitatē fecerit sic su
perius dictū ē· & post hec a pastore ec
clę p beneficiū susceperit ad uictua
lē necessitatē conquirendā dieb; uitę

sue · et qd spondit psoluat ad ecctam
censu de illa tra · et hoc pe plam firmi
tatis faciat · et post ei discessu nullus
de heredibus n contra dicat · Et si conti
gerit ut post morte eius qui dedit
illas res filios relinquat · forsitan ipse
filius uult dicere qd hereditas pater
na sibi sit legitima ad possidendu ·
et pat eius n dedisset · nec firmitate
fecisset · n liceat ei iurare · sed ipsa car
ta qua pater eius fecit psens ueniat ·
et illi testes qui manus suas in cartam
miserunt · una cu prbo ecctae · sic
lex habet · ita testificent qd ipsi ad
psens fuisset · et oculis uidissent et auri
bus audissent qd pat eius illas res ad
ecctam dedisset · et carta fecisset · et illos
testes sum? Post hoc pastori qui contra

dixerat illā multā quā carta contin&
ad ecctam psoluat· Si autē illa carta ar
serit aut perdita fuerit· quā ille homo
fec̄· Tunc liceat illi heredi cū testibus
nominatis quinq; ipse sit sextus in p
sa eccta iurare qđ pat̄ eius nec cartā
fecisse&· nec ad illa loca scā dedisse&· &
si hoc p̄sumpserit facere illas res pos
sideat ;· III· CAPIT

Si quis homo aliquē psequens fugiti
uū· aut liberū t seruū· & ipse intra
ianuas eccłę cfugerit· nullus habeat
potestatē puim abstrahendi de eccta·
nec eū infra ianuas ecc̄le occidendi·
Sed ex timore dī honorē ecc̄le inpen
dat· & sacerdotē eccłę interpellat p ser
uo suo· Roge& sibi eū reddere· & done&
legitimū uuadiū· ut illā culpā ille

Z 410

seruus concessā habeat · Tunc ille prbr
reddat inpace seruū domino sua ·
Si autē prbr neglexerit reddere · aut
contra dixerit · illū seruū apud se cō
tineat · & curā de illo habeat · ut ex
inde fugitiuus n̄ euadat · Et si euaserit
ille prbr sine ulla dilatione ꝑquirat
& domino restituat · & si ipsū inueni
re non potuerit · similem ipsius aut
p̄tium ꝓ eo soluat · Si autē abstraxe
rit · & iniuriā ecclę fecerit · compo
nat · xxx^{ta} · vi^{ta} · solidos · Alibi · x & viiii ·
solidos a d ecctam · & fredū soluat in
fiscū · lx solidos · quia contra legē fec̄
& ecclesiis honorē n̄ impendit · & dī
reuerentiā n̄ habuit · & ut alii cog
noscant qđ sit timor dī in xp̄ianis
& honorē ecclesiis impendant ·

Siquis liberū infra ianuas eccle oc
ciderit; cognoscat se contra dm̄. in
iuste fecisse. & ecclam di polluisse. ipsi ec
cle quā polluit. lx. solidos componat.
& fiscus frediū adquirat. parentib; aū
legitimū uuere geldū soluat.
Siquis raptor res eccle cōmendatas ali
cuius infra ianuas eccle in abstraxerit.
& tulerit homini cuius fuerant. sic lex
habet. ita soluat. iniuriā aut eccle quā
praptū fecit. xxx vi. solidos cōponat.
Alii. x. & viii. solidos. V. CAPITL
Siquis res eccle furauerit. & cuict⁹ fue
rit ut soluat. unāquāq; rē quā furauit
trib; noui geldis soluat. aut seruū. aut
ancillā. aut bouē. aut cauallū. aut
qualecumq; animal. uel ceteras res
que ad ecclam di ptinent. Si post furtū

inuentus ita soluat · ut superius scriptū
ē. Si autē negare uoluerit secdm qualitatē
pecuniç ita iuret · cū suis sacramentalibus
in ipso altare cui res furtiuas abstulit ·
corā sacerdote t̄ misso eius quē pastor ec
clesiç iusserit audire sacramentum; VI · KP
Si quis seruū ecclç occiderit in triplū
cōponat · Sic solet seruus regis · ita
soluat̄ · idē xl · v solidos · Et si eū rapu
erit contra legē et uendiderit extra
puintiā · tripliciter eū cōponat · et si
eū furauerit aliquis in capite semper
ē similē · si ipsū inuenire n̄ potuerit ·
aliā autē medietatē in auro ualente
medietatē cū quali pecunia habet
soluat; VII · CAPITULA
Quicumq; liberū ecclç quē colonū
uocant occiderit · sic alii

alamanni ita componatur;
Siquis in curtē epi armatus con
tra legē intrauerit qđ ala hais
tera handi dicunt xviii solid con
ponat. Si infra domū intrauerit.
xxxvi. solid conponat QUI IN C[URT]E EPI ARMATUS GRADIT[UR]. XI.
Si autē prbi curtē qui in parrochia
positus ē ab epo contra legē armat'
ingreditur sic superius diximus sic
sol& aliis liberis alamannis conpo
nere ita prbo tripliciter cponat.
hoc ē xviii solid. & si in casam cū xxxvi.
[QUI] INIURIA EPO FACIT XII
Siquis epo aliquā iniuriā fecerit
t plagauerit. t fustauerit t manca
uerit omnia tripliciter cponant sic
ceteri parentes ei conpositionē habean[t]

ac si melius dicam; sic et ducē ita in omnib;
eū cpona et si occisus fuerit sic et illū ducē
ita eū soluat regi aut duci aut ad ecclām
ubi pastor fiat. Q PRO PARROCHIANO ... C

XIII C Si quis prbm parrochianū iniuriauerit
aut fustauerit aut mancauerit ł qualē
cūq; iniuriā intulerit in triplū cponat.
et si eū occiderit · dc · eū solid cponat aut
ad ecclām ubi seruiuit aut ad epm de cui
parrochia fuit XIIII · CAPIT

Si quis diaconū qui euangeliū corā epo
legit et restitus ante altare officio fun
git. si quis aut ei aliquā iniuriā fecerit
ł eū fustauerit ł plagauerit ł mancaue
rit duplicit cponat. et si eū occiderit
cccc solid cponat. XV · CAPIT

QUI MONACHO INIURIAM FECERIT

Monachus aut qui sub regula in monas

terio cuersat' fuerit ex abaliqua aliquas
iniurias sic superius diximus passus fuerit
ita ut diaconu simili conpon ·

[illegible] LAICO INIURIAM FECERIT

Clerici aut sic ceteri parentes eoru ita
cponant si aut clericus qui ingradu in
ecta publica lectione recitat t gradale
t alleluia cora epo inpublico cantaue ·
rit aliqua iniuria passus fuerit sic su
perius diximus cponat · quomodo parentes
ei cponant · et tertia pars sup eu addatur
in cpositione DE LIBERIS QUI AD ECCLAM
[illegible] SUNT · SI OCCIDANT · XVII CAP

Liberi qui ad ecclam dimissi s liberi t p
carta libtate acceper si occidant · LXXX
solid cponant eccle t filius ei DE ANCILLA
[illegible] DIMISSA FUERIT · XVIII ·

Si ancilla libera dimissa fuerit p carta

254 aygoleutt

Alamann[orum]

aut in ecclesia et post hec seruo nupserit
eccle ancilla pmaneat. Si aut libera ala
manno seruo eccle nupserit. et seruile
opus ancilla contra dixerit abscedat.
Si aut ibi filios ł filias generauerit. ipsi ser
ui et ancille pmaneant. potestate exin
de n habeant. Illa aut mat eoru quan
do exire uoluerit. ante III annos li
bera potestate habeat. Si aut III annos
indurauerit opus ancille et parentes
ei n exadoniauerit ea ut libera fuisset
nec ante duce nec ante comite nec
in publico mallo. Transactis trib; kł.
martis. post hec ancilla pmaneat
in ppetuu. et quicqd ex ea nati fuerint
serui et ancille s[int]. UT NULLUS [...]
ECCLE ABSQ CARTA PSUMAT POSSI[...]

Res eccle de laicis absq carta nullus

p̄sumit possidere · & si cartā nō ostende
rit q̄d c̄parass& a pastore ęcclę possessio
semp̄ ad ecclam ptineat · NULLUS [illegible]
[illegible]IA POTESTATĒ UENDENDI [illegible]

Nullus prbr nec aliquis pastor ęcclę
potestatē uendendi habeat æcclesiasticā
t̄ram nisi contra alia t̄rā nec mancipiū
nisi aliū mancipiū reciperit · & sic cābiū
fecerit aut de mancipia aut de t̄ra semp̄
epistolā firmitatis faciat ut retentio n̄
fiat nec eccla p̄dat q̄d legitime posside
re debeat · QUI ECCLE SERUŪ T ancillā suscep

Si quis mancipiū ęcclę aut seruū fugi
tiuū susceperit & post requisitionē
aut ipse prbr requirat aut missus ei
legitimus & ille neglexerit reddere & c̄
tra legē ante steterit sic̄ solo& alius ala
mannis c̄ponere ita & triplicit c̄po

Alamanni

z 56

nat et quicqd eccle ctra lege fecerit omia triplicit cponat sic lex hab& XXII

QUALIT SERUI ECCLE TRIBUTA SOL...

Serui eni eccle tributa sua legitime reddant · XV · siclas de ceruisa porcu ualen te trimisse · unu pane · modia dua pullos V · oua XX · ancille aut opera inposita sine gleeto faciant · serui dimiu sibi et dimidiu in dominico aratiuu reddat et si sup hec e sic serui ecclesiastici ita faciant · III · dies sibi et III · tres · in dominico DE SERUIS ECCLESIASTICIS SI AD EPM UENIRE DISTE X · XXIII

Liberi aut ecclesiastici quos colones uocant oms sic et coloni regis ita reddant ad ecclesia · Si quis legitime tributu ante steterit p iussione iudicis sui · VI · sold sic culpabilis et opera queq inposita ei fuerint secdm mandatu · aut quomodo lex hab&

si n̄ adimpleuerit · vi · solid̄ sic̄ culpa et si
gillū aut signū qualecumq; iudex p iussione
domini sui transmiserit et cū uenire iusserit aut ambulare in aliquā uti
litatē et ille neglexerit vi · solid̄ · sic̄ culp̄
si autē sigillū ep̄i neglexerit aut aduenien
dū aut ambulandū ubi iusserit xii ·
sic̄ culpabilis ·

DE EO QUI MORTĒ DUCIS CONSILIATUS FUERIT · XX IIII ·

Si aliquis homo mortē ducis c̄siliat⁹ fuerit et inde c̄uictus fuerit aut uitā p
dat aut se redimat sic̄ dux aut princi
pes populi iudicauerint et si iurare uolue
rint cū xii · nominatis iuret in ecc̄la corā
duce aut quē ille miserit ·

DE HOMINE QUI GENTĒ EXTRANEĀ INUITAUERIT · XXV ·

Si homo aliquis gentē extraneā infra
puintiā inuitauerit · ut ubi p̄da uastet

hostilit̄ t domos incendat · & de hoc conuic
tus fuerit aut uita p̄dat aut in exiliū
eat ubi dux miserit · & res ei infiscent̄
in publico; De eis qui in exercitu lite cōmiserit. XXX

Si quis in exercitu lite cōmiserit ita ut cla
more populus concurrat cū armis & ibi pug
na orta fuerit int̄ pp̄riū exercitū & ali
qui ibi occisi fuerint · ipse homo qui hoc
cōmisit aut uita p̄dat aut in exiliū
eat · & res eius infiscent̄ in publico & il
li alii qui ibi aliqd cōmiser̄ aut fecer̄
omīa sic lex habet triplicit̄ soluant;

Si quis in exercitu aliqd furtu fecerit

Si quis in exercitu ubi rex ordinauerit
exercitū aliqd furtū fecerit nouē incib;
nouigeldos soluat quicqd inuolat̄ fuerit
si aut̄ dux exercitū ordinauerit & in illo
fisco aliqd furauerit tres nouigeldos sol

& si iurare uoluerit secdm qualitate̅ pec
cunię iuret. QUI SIGILLUM DUCIS AUT [illegible]
[illegible] NEGLEXERIT · XXVIIII
Siquis sigillū ducis neglexerit aut man
datū t signū quale cūq; mandauerit ·
xii · solid sit culpabilis · & si negare uolu
erit qd ad illū nunti non peruenisset · cū v ·
nominatis iuret · si eū sacramtū domin
pbere uoluerit · si aut sigillū comiti ne
glexerit t mandatū · cū vi · solid conpo
nat si aut centurioni sigillū aut man
datū neglexerit · iii · solid sit culpabilis ·
aut si neg are uoluerit qd ad illū nunti
non peruenisset secdm qd debuit soluere ita
iuret. [illegible]n curte ducis homine occid xxv[illegible]
Siquis in curte ducis homine̅ occiderit
aut illic ambulante̅ aut inde reuer
tente̅ triplici uueregeldo eū soluat · ppt

hoc qđ preceptū ducis transgressus ē
ut unusquisq; homo pacē habeat ad do
minū suū ueniendo & de illo reuerten
do · & nullus p̄sumat hominē ducē ue
nientē aut illū ambulantē in itinere
inquietare quāuis culpabilis sit & si p̄
sūpserit qđquid ei fecerit aut occide
rit aut ille uiuens euaserit plagat⁹ fue
rit sēp tripliciť cōponat · & si ad comi
tē p̄rexerit & ibi occisus ł plagat⁹ fue
rit · ille qui hoc fec̄ om̄a tripliciť cōpon̄

QUI MISSU DUCIS INFRA P̄UINTIĀ OCCIDERIT · XXX

Siquis missū ducis infra p̄uintiā occi
derit eū sol̄ sic lex hab; & si negare uo
luerit qđ n̄ fecisset sic lex hab; ita iu
ret cū xii · nominatis · & aliis xii · electis ·

QUI IN CURTE REGIS FURTUM CŌMISERIT · XXXI ·

Siquis in curte regis furtū alicui fe

cerit dupliciť coponat cui furtum
fec · & lx solid pfredo inpublico soluat ·
si seruus alien' hoc incurte ducis fecerit
domin' ei' aut redimat eū quantū ualet
aut ipsū reddat · QUI RES DUCIS FU
RAUERIT · XXXII ·
Siquis de reb quea dducē ptinent aliqd
furat' fuerit ter no uigeldos coponat ·
& ibi fredū ñ reddat quia res dominicę
ē & tripliciť coponunt DE FEMINIS QUĘ IN
MINISTERIO DUCIS SUNT · XXXIII ·
Si feminis quę inministerio ducis ē aliqd
ctra legē factū fuerit qui hoc fecerit
omĩa tripliciť eis coponat · qd alius ala
mannorū feminis simpliciť eis copo
nere debeat QI RES DUCIS PRESUMPSERIT XXXIIII
Siquis psūpserit infra puintiā hostiliť
res ducis inuadere & ipsas talare · &

post hec c̄uict⁹ fuerit quicq̄d ibi tultu̅
fuerit mancipia · pecunia triplicit̄
restituat · & insup̄ uueregeldu̅ suu̅ duci
conponat · quia c̄tra lege̅ fec̄ & quanti
liberi illu̅ sequenti & ibi raptores fuer̄
& inde c̄uicti fuer̄ · unusquisq; vi · solid̄
duci c̄pon̄ · & quicq̄d ibide̅ tulit semp̄
tripliciter restituat. De filio ducis q̄ con

STRA PATREM SUU SURREXIT. XXXV.

Si quis dux hab& filiu̅ c̄tumace̅ & ma
lu̅ qui rebellare conet̄ contra ipsu̅ patre̅
suu̅ p̄ stultitia̅ sua̅ t p̄ c̄silium maloru̅ homi
nu̅ qui uolunt dissipare p̄uintia̅ & hos
tilit̄ surrexerit c̄tra patre̅ suu̅ · du̅ ad
huc pat̄ ei⁹ potens ē · & utilitate̅ regis
potest facere · id est exercitu̅ guberna
re · aequu̅ ascendere utilitate̅ regis im
plere & filius ei⁹ uult eu̅ dis honorare ·

ꝑraptũ regnũ ei possidere n̄ ob
tineat q̄d inchoauit · & si pat̄ ei eũ uice
rit & adp̄hendere potuerit in sua sit
potestate aut exili & eũ de puintia aut
ubi cũq; transmittat eũ aut regi domi
no suo & de hereditate pat̄na amplius
ad eũ nihil ꝑtineat · Quia inlicitã rẽ
contra patrẽ suũ fec̄ · Et si fr̄s habuerit
ipsi fr̄s int̄ se ꝑ uoluntatẽ regis diuidant
hereditatẽ patris eorũ · illi aut̄ qui rebel
lauit contra patrẽ suũ n̄ detur portio
nẽ int̄ ipsos · & si alius n̄ fuerit nisi unus
ille qui rebellauit · Tunc ille hereditas
quã ille dux habuit post mortẽ eius
in potestate regis sit cui uult donet aut
illo filio ducis qui rebellauit si potuerit
ꝑ seruitiũ hoc ad pedes regis ꝯquirere aut
si alii uult dare in sua sit potestate ·

DE CONVENTU [illegible] ANTIQUA XX[illegible]

Conuent⁹ autē sc̄dm c̄suetudinē anti
quā fiat inomni centena corā comi
te aut suo misso & corā centenario ip
sū placitū fiat· De sabbato in sabbatū
aut quali die comis aut centenarius
uoluerit· a septē in vii· noctes quando
pax parua ē in puintia quando autē
melior post xiiii· noctes fiat c̄uent⁹
inomni centena sic̄ superius diximꝰ· &
siquis aliū mallare uult de qualecūq;
causa inipso mallo publico deb& malla
re ante iudicē suū ut ille iudex eū des
tringat sc̄dm legē & cū iustitia respon
deat uicino suo aut qualiscūq; ꝑsona
eū mallare uoluerit· inuno enī placito
mall& causā suā in sc̄do si uult iurare
iur& sc̄dm c̄stitutā legē & in primo mal

lo spondeat sacramtales & fide iussores p̃
beat sic lex hab& & uuadiū suū don&
misso comitis ł illo centenario qui pē
ut in c̄stituto die aut legitime iur& aut
si culpabilis ē c̄ponat · ut p neglectū n̄ eua
dat · & si euaserit LX solid̄ de fredo sit semp
culpabilis · ille aut̄ distringat ut neglec
tū n̄ fiat · nec pauperes patient̄ iniuriam
nec sint sine lege nec male dicant ducem
nec ppl̄m in t̄re · sed in om̄ib; sit disciplina
ut qui rebelles s̄ de malis se abstineant & q̄
boni s̄ pacē possideant · si quis aut̄ liber ad
ipsū placitū neglexerit uenire · ł semet
ipsū n̄ presentauerit aut comiti aut cen
tenario aut misso comitis in placito · XII ·
solid̄ sit culp̄ · qualiscūq; psona sit aut uas
sus ducis aut comitis aut qualis psona ne
mo neglegat ad ipsū placitū uenire · ut in

ipso placito finiri non potuerit, in alio finiatur ut sint ira di sit defensa patria et illi rebelles quiusque modo raptum fecerunt amplius potestatem faciendi non habeant. Et si est talis persona quam comis in placito vel centenarius vel missus comis distringere non potest. tunc eum dux legitime distringat. plus querat deo placere quam homini. ut nullum neglectum in animam ducis deus requiratur.

DE MANCIPIIS NE FORIS UENDANTUR. CAP.

Mancipia foris provintia nemo uendat nec in paganos nec in xpianos. nisi iussio ducis fuerit. Infra provintiam ubi necessitas est unusquisque de mancipio suo potestatem habeat secundum legem iudicandi foris terminum aut captiuum faciendi. potestatem non habeat. si autem fecerit et inde conuictus fuerit post conuentum nostrum quod conplacuit

Contin. v. infra pag. 287.

Si autem aliquis alio hernia expresserit
cum iii sol conp · LXVI

Siquis liber libero iniuria manus
iniecerit et contra legem ei uiam con
tra dixerit aut aliquid ei tollere no
luerit cum vi sol conp · QUI ALIUM
CONTRADIXERIT LXVII ·

Siquis liber liberum iniuria de caballo
iactauerit et ei tulerit et statim eum
reddit · in ipso loco addit ei consi
milem et xii sol · hec omnis conpositio
quam uiris iudicauimus feminas eorum
omnia dupliciter conponantur · LXVIII ·

Siquis autem liber liberum occiderit con
pon eum bis LXXX sol filiis suis · Si autem
filios non reliquid nec heredes habuit
soluat eum cc sol · feminas autem eorum
semper in duplum conp · medius uero ala
mannus si occisus fuerit cc sol soluat
eum parentibus qui eum occiderit

QUI ALTERIUS AMMISSARIU FURAUERIT LXVIIII

Siquis alicuius amissariū inuolauerit ille cui eum fuisse ē deb& pbare quantū ual&. Si eni dic qđ XII sol ualeat postea soluat ille furtalē qualē ille iurauerit incaput & illos alios VIII geldos soluat medietatē inauro ualente pecunia medietatē aut qualē inuenire potuerit pecuniā. & si ille talē equū inuolauerit. quē alamanni marach dicunt sic eū soluat sic & ille amissariū

Alamāni Merch

QUI ALTERIUS CABALLUM INUOLAUERIT. LXX.

Siquis alicui caballū inuolauerit adpretietur eū dominus eius cum sacramto adpretiauerit incaput tantū restituat. fur eni VIII geldos inquali peccunia hab& iuntū trib; sol adpreti&. S; tantū ual& aut min sie equo quē marach dicunt oculū ex

cusserit aut eū excurtauerit cū trib̄
sol̄ conp̄. Illi alio caballo mediano si
oculū excusserit. sol̄. i. & sem̄ conp̄ & si
eū excurtauerit similit̄ conp̄. Si enī
iumento oculū excusserit. med̄ sol̄. & si
eū excurtauerit ita faciat QUI PLAGA EQUU
UERIT DU HOMINE PLAGARE UOLUERIT. LXXI

Si quis homo in equo suo caballicauerit & aliquis eū sup illū plagare uoluerit. & dū illū plagare uoluerit caballū ei plagauerit ita plagā caballi conp̄. quemadmodū ē ponere debuit si dominū eius plagasset QUI IN TROPPO DUCTRICĒ DE IUMTIS INUOLAUERIT. LXXII

Si enī in troppo de iumtis illā ductricē aliquis inuolauerit liceat eā domino eius adpretiare xii. sol̄ & quicq̄d ille adpretiauerit ille fur furtiuū reddat. viiii. geldos alia aut̄ iumta de grege que lac

270

tantes s. cũ vi sol conp. alia autẽ que adhuc pregna n̄ fuer̄. iii sol sint ad pretiata DE EO QUI PRIGNŨ IUMTU ... ERIT ET ABORTIUŨ FECERIT. LXXIII.

Si autẽ aliquis homo ictu ferierit pregnũ iumtũ & abortiuũ fecerit ita ut iactat ipsũ puletrũ mortuũ sol. i. conp. QUALIT IUMTA QUE M...

LXXIIII. Si quis gregẽ iumtorũ ad pignus tulerit & incluserit contra legẽ. cũ xii. sol conp. & dimittat & usq; ad annũ integrũ habeat eos incura quiillos pignorauit. & si aliq̄d de ipsa grege in ipso anno pdiderit ille qui pignus tulit similẽ restituat. Si autẽ ipse grex iumtorũ damnũ fecerit aut in prato aut in messe foris minatur & dicatur domino eius ut ueniat uidere qualẽ dãnũ fecit. & quantũ estimauerit arbitrio aut

adfirmare ausus fuerit · qđ tantū dā
nū fecisse tantū dominus iumtorum
restituat · Si uero pastorē illorū iumē
torū aliquis occiderit conp̄ eū sol xx ·

QUI TAURU GREGE REGENTEM IN
VOLAVERIT Ł OCCIDERIT · LXXV ·

Si quis in uaccaritia legitima ubi sū · xii
uaccae uel amplius taurū ex ea inuo
lauerit ł occiderit ł occiderit trib;
sol eū soluat aut qualecumq; iumtū
de ipsa uaccaritia inuolatus fuerit
sedm qualitatē eū soluat · illā opti
mā uaccā iiii tremissis licet adpre
tiare illa alia sequenteriana sol · i ·
illa alia minuta animalia sedm ar
bitriū adpretientur et ita soluant
secundū qđ lex habet · DE EO CUI MOR
TAUDUS INPUTATUR · LXXVI

Si cui mortaudū baurū aut feminā
quiqualis fuit sedm legitimū uueri

ZXZ

geldū suū · viiii · geldos soluatur · aut cū xx iiii tot electos · aut cū lxxx qua les inuenire potuerit iur& DE EO Q GRAUIDE MULIERI NATŪ INTFECERIT LXX VII ·

Si qua mulier grauida fuerit & p factum alterius infans natus mortuus fuerit · aut si uiuus natus fuerit · & viii dies n̄ u& cui inputatum n̄ fuerit · xl · sol soluat · aut cū xii · medios electos iur& DE PRETIO BOUIS · LXXVIII ·

Tremissib Optimus bos · v · tremisses ual& · medianus · iiii · tremisses ual& · minor sic̄ & p̄ciatus fuerit qđ de ipsis aliquē inuolauerit sic̄ lex hab& ita conponat DE EO Q PASTORES · T ARTIFICES

Si pastor porcos OCCIDERIT · LXX VIIII · qui hab& in grege · xl · porcos · & hab& canū doctū & cornu & iuniorem si oc cisus fuerit · xl · sol conpon̄ · Legitimꝰ pastor ouiū si lxxx capita in grege ha b& domini sui & occisus fuerit · cū xl

sol conponat. Si alicuius qui siniscal — Siniscalcus
cus qui seruus ē & dominus ei xii uassus
infra domū hab& occisus fuerit xl sol cpo
Si ma^r^gis calcus qui sup xii caballos ē — Margiscalcus
occidit xl sol conp. Si coccus qui iunio
rē hab& occiditur xl sol conp. Si pistor
simil faber aurifex aut spatarius qui
publice pbati sunt si occidant xl sol conp

QUI CUM ANCILLA UESTIARIA ET GENITIARIA Ē

Si quis cū alicuius ancilla CUBUER. LXXX
uestiaria ccubuerit contra uolun
tatē ei cū vi sol conp. & si cū puella
de gentitio priore ccubuerit aliquis — Gentum
ctra uoluntatē ei cum vi sol conp.
Si quis cū aliqua ex illis aliis de
gentitio ctra uoluntatē ccubuerit
cū trib; sol conp. QUI INCENDIUM SUP ALIU

Si quis sup aliquē IN NOCTE MISERIT. LXXX
focū in nocte miserit ut dom
ei incendat seu salā suā & inuente

Sala

ZYA

& pbatus fuerit omne qd ibidē arsit si
mile restituat & sup hec xl sol conpō
Si enim domū infra curtē incenderit aut
scuriā aut graniā t cellaria om̄a similiā
restituat & cū xii sol conpō Siquis stupā
ouile porcaritiā domū aliquis cremaue
rit unā quāq cū iii sol conpō & similē resti
tuat serui domū si incenderit cū xii sol conpō
& similē restituat Scuriā t granea serui si
incenderint cū vi sol conpō & simil restituat
Si enī spicaria serui incenderint cū iii sol
conpō & si domino cū vi & similē restituat

DE CANIB SEUSIB T ALIIS EURAT AUT OCCIDIT

Siquis canē seusiū primū cursalē. LXXXII
qui primus currit inuolauerit sol vi conpō
Qui scdm cū sol iii conpō Qui illū doctorē
Laitihunt qd laitihunt dicunt furauerit xii sol conpō
bonū canē porcaritiū ursaritiū t qui
uā & taurū prendat si occiderit ali
quis cū iii sol conpō Si ueltrū leporalē

vchri

pbactum aliquis occiderit · cū · iii · sol conpō
Si quis aut pastoralē qui lupū mor
dit & pecus ex eius ore tollit & ad cla
morē ad aliā t ad tciā uillā currit · oc
ciderit · cū · iii · sol conp · Si canē q̄ curtē de
fendit aliquis occiderit · cū sol · i · conp ·
b a
& ipse eū canis puestimtū adphendit ·
& eū nolens quasi pcusserit · & mortus
fuerit · iur& ut pinuidiā n fecis& · nisi
se addefendendū · & don& aliū catellū
q̄ iugū transportare possit QUI ALIQUĀ CLAU
SURA IN AQUA FECERIT · ET IBI ALIQD NEGAUERIT ·
Si quis mulinū aut qualecūq · clausurā LXXIII ·
in aquā facere uoluerit sic faciat ut ne
mini noceat · si aut nocuerit · rūpatur ·
usq · dū n noceat · Si ambę ripe suę licen
tiā habeat · Si aut una alterius aut
roget aut conpar& · Si quis aliquā clau
sura in aquā fecerit · & ipsa aqua infla
uerit · & ibi alicuius pecus necauerit ·

uel famulus uel infans quicquid ibi [illegible] ne
cauerit · simile restituat · unumquodque secundum
legem [illegible] sua conponat. QUI INTER SE DE TER
Si qua contentio RAS UA CONTENDUNT · LXXXIIII
orta fuerit inter duas genealogias de termi
no terrae eorum & unus dicit · hic est noster
terminus · alius reuadit · in alium locum & dicit
hic est terminus noster ibi praesessit comis de
plebe illa & ponat signum ubi iste uo
luerit · & ubi ille alius uoluerit · termi
num & girent ipsam contentionem · Postquam gi
rata fuerit · ueniant in medium · & praesente
comite tollant de ipsa terra quod alamanni
Terus zerus dicunt · & ramos de ipsis arboribus
infigant in ipsam terram quam tollunt · & ille
genealogiae quae contendunt leuant il
lam terram praesente comite & commendent
in sua manu ille inuoluat · in fanone
& ponat sigillum commendat fideli manu
usque ad statum placitum tunc spondeant

Monomachia

int se pugnā duorū · quando parati sunt
ad pugnā · tunc ponant ipsā trā in medio ·
& tangat eā cū spatis suis cū quib; pugna
re debent · & testificent dm̄ creatorē · ut
cuius sit iustitia · ipsius sit & uictoria · &
pugnent qualis de ipsis uicerit · ipse
possideat illā ɔtentionē · & illi alii p̄ sup
tiosi quia ꝓprietatē ɔtra dixer̄ · conp̄ eū
xii · sol DE EO Q̄ SERUŪ ALTERIUS FUGIENTĒ
RECEPERIT ET SEQUENTI DOMINO ɔTRADIXE
Si quis fugitiuū alterius seruū · RIT · LXXXV
susceperit & sequenti domino aut in illo
in illa die · aut quando poterit ɔtra dixe
rit eī & reddere noluerit · tunc uadat
ad principē quē ille hab& ut ei iustitiā
faciat · & cū · xl · sol conp̄ eū quia ɔtra legē
eū recepit DE EO Q̄ SERUŪ IN PIGN̄ SUSCEPERIT
ET IPSE SERUUS ALIQ̄D DANŪ FECERIT · LXXXVI
Si quis pignus tulerit ɔtra legē aut seruū
aut equū postquā illū in domū suam

ZYD

duxerit · & ille seruus ibi hominē occide
rit · aut aequus ille aliqd dānū fecerit ·
illud dānū ad illū pteneat · qui illud pig
nus tulit · Non ad aliū dominū · cuius illud
pignus fuit · Si autē dominus uoluntarie
pignus dederit p aliqua re alicui · & illud
pignus qđ datū ē ibi aliqđ dānū fecerit
dominus eī qui dedit dānū qđ factū ē
simile restituat · DE EO Q ALTERI RES SUAS
APUT SE INUENTIS CTRADIXERIT · LXXXVII ·
Siquis res suas apud aliū hominem inue
nerit quicqđ sit · aut mancipia · aut pe
cus · aut aurū · aut argentum · aut alia
spolia · & illa reddere noluerit · & ctra
dixerit · & post hec conuictus ē ante iu
dicē · aut simile · aut ipsum reddat · & cū
xii · sol conp · quia pprietatē eī ctra dix ·
Ut frs p̄ mortē patris eor̄ hereditatē n̄ dissipent aut quā diuidant terra ·
LXXXVIII · Siquis frs post mortē patris eorū ali
quanti fuerint diuidant portionem

patris eorum dū haec infactū fuerit nullus
rē suam dissipare faciat usq· dū aequali
parti ant· DE EO Q̄ HOMINE OCCIDERIT ET NE
Siquis hominē occiderit GAVERIT · LXXXVIIII ·
et negare uoluerit · cū XII · nominatis iu
ret et alios aduocatos in arma sua sacra
menta per quattuor tremissis cū uno sacra
mentale iuret · III · sol · et tremisse cū duos sa
cramentales iuret de · VI · sol · et tremisse · cū
V nominatis iuret · aut cū tracta spat
defendat DE COXA ET BRACHIA INCISIS · XC ·
Si hominis coxa abscisa fuerit libero homini ·
LXXX · sol · conp · Si brachiū abscisū abscisa
fuerit · similiter DE EO Q̄ MULIERI PREGNAN
TI ABORTIUUM FECERIT · XCI ·
Siquis mulieri pregnanti abortiuū fecerit ita
ut iam cognoscere possit · utrū uir aut
femina fuit · si uir est cū XII · sol · conp · si autē
femina · cū XX · IIII · Si nec utrū cognosce
re possit et iam non formatus in linia

menta corporis· cū xii· sol conp· Si am
plius requir& cū sacramentalibus suis
se don&· DE HEREDITATE QUM
LIER POST PARTUM STATIM mortua ē
XCII· Siqua mulier que hereditatē patnā
hab& post nuptū pregnans peperit
puerum & in ipsa hora mortua fuerit
& infans remanserit aliquanto spatio·
t unius hore ut possit aperire oculos
& uidere culm̄ domus & quattuor pa
rietes· & postea defunctus fuerit here
ditas matna ad patrē eī ptineat· eo
tam̄ si testes hab& pater eī qui uidis
sent illū infantē oculos aperire· &
potuiss& culmen domus uidere & IIII
parietes· Tunc pat eī habeat licentiam
cū lege defendere· sin aut alit· cuius ē
pprietas cquirat· DE EO Q̄ IN PUGNA PAR
SUUM DERELIQUIT ET FUGIT· XCIIII
Siquis in exercitu pugna cōmissa fuerit

& dimittit quis patrem suũ pugnare &
fugit & ille alius defendit se· post reuer
sione ille qui fugit conp̄ bis· lxxx· sol
illi alio· quia inde fugit DE EO Q̄ P̄ FINITA
ET EMDATA CAUSA MALLARE P̄SUPSERIT· XCIIII·
Siquis aliquẽ post finitã causã & emda
tã mallare uoluerit p̄ testes tractos
& emdatione datã· si hoc p̄sũpserit tẽp
tare· & iste ñ potest p̄ sacramta t p̄ testes
defensare· Tunc p̄ pugna duorũ se defen
dat· & post hęc ille testator· cũ xl· sol conp̄·
DE EO Q̄ INGENUA FEMINA COLOPO P̄CUSSERIT· XCV
Siquis feminã ingenuã colapo p̄cusserit
sic sanguis ñ exeat soluat sol· ii· si leda
fuerit soluat sol· i· & tremisse· si ancilla
fuerit soluat sol· i· si barus fuerit mediv sol
DE EO Q̄ MEDELÃ AUT CARRUCÃ ALTERIU IN
Siquis medelam rũpit VOLAUERIT XCVI
aut inuolat· soluat sol· iii· si carrucã
inuolat aut rũpit rotas in priori parte

ccxc

ut die illa opera tricet· sol· iii· conp̄ sed e post
inuolat· aut rumpit vi sol comp̄ si erpicce
fuerit· iii sol· conponat· DE EO QUI PURCIS
IN SILUA DECOX· IN CENDERIT· XCVIII

Si quis bureas in silua tã porcorũ quam pe
corũ incenderit· xxii· sol· conp̄ & si intus p̄ fu
rore ñ intrat & de suo nihil inuenit· vi· sol
conp̄ & in curte aliena ingressus fuerit simi
li modo· si intus in scuria· xii· sol· conp̄ nisi
homicidia suus ei in curte aut in casa fu
erit & p̄ ipso nullus offerit iustitiã si se
quent̄ ipsum currit hoc ñ ē adquirendũ·

DE EO QUI GREGEM ANIMALIŨ IN PIGN̄ TU
LERIT PORCARIUS TALIOS· XCVIII

Si quis gregẽ de porcis aut de iumentis
aut de uaccis t̄ de berbicibus in pignus
tulerit· xl· sol· sit culpabilis· si porcarius
ligatus de uia hostatus t̄ battudus fuit
sic ut duo teneant & t̄tius p̄cutit· viiii·
sol· conp̄ & de reliquo qđ ei fec̄ sić reliquis

seruis cponi sol& ei intriplū conp·
De qd ṽ berbicario & ftotario & uaccario
sit qd reliquis seruis cponi sol& cpo
nat eis in duplo DE EO QUI BISSONTEM
UCETERA ANIMALIA AUT FURAUERIT ł OCCIDERIT·
Siquis bissontē bubalū ł ceruū qui ·XCVIII·
prugit furauerit aut occiderit ·XII·
sol conp· & si ceruus ille treudis nha
b& solū sol conp· Si treudis hab& & cū
ipso nihil sagittatū ē soluat sol ·I· si ru
beus feramus cū ipso sagittatus ē sol
III· soluat· Si niger ē sol ·VI· conp· si in
uolatus fuerit ·VIII· geldos conp· Si cer
uia indomita fuerit occisa tremisso soluat·
Si treudē habuit mediū sol· si cū ipsa
rubea fera sagittata fuerit ·III· sol sol
uat· si nigra ·VI· sol conp si inuolata fue
rit ·VIIII· geldis conp· Si ursus alienus
occisus aut inuolatus fuerit soluat
cū sol ·III· aprū similit· Siquis pecus

ZCA

manualem qui dicitur alatus· aut ferre aut ducaria occiderit· vi sol conp·

Si furatus fuerit iii sol soluat & quantum qd ualuit· viiii· geldos conp·

Si quis capreolu occiderit saiga si inuolatus fuerit· viiii geldos conp· Si grus fuerit furata aut occisa· iii· soluat·

Si auca fuerit furata· aut occisa· viii· geldos soluat· ancta· gariola· cicunia· coruus· cornicula· columba· & crocrola & cauha aut alia similia requirant si acceptor qui auca mord& iii· sol solu·

Si gruge mord& vi sol conp· Si uerris occiderit ipsu pro eo reddat· & iii sol conp

Si can alienus homine occiderit medium uueregeldu soluat & si totu uueregeldu querat omnia hostia sua claudent & pro unu hostiu semp intr& & exeat & de illo limitare viiii pedes suspendat usq· du totus putrescat & ibi

putritus cadat & ossa ipsius ibi iaceant
p̄ alium hostiū nec intr& nec exeat·
Et si canē ipsum inde iactauerit aut p̄
alium hostiū intrauerit in casa ipsū
vueregeldū mediū reddat si caballus
portus· aut bos hominē occiderit totū
uueregeldū soluat· Si seruus fuerit me
diū pretiū soluat· Si alicuius caballus
sepē alienam sallierit & de palo trans
punctus fuerit cui sepis fuerit ipse sol
uat mediū pretiū· Siquis ferrū muli
narinariū inuolauerit aliū cū ipso red
dat & soluat sol· vi· in texaga ei cui fuerit·
Siquis sepē alienā culpauerit sol· iii·
soluat· Siquis mortuū suū intra aliena
posuerit· sol xii· soluat· aut cū xii iur&·
ut hoc p̄ malo n̄ fecisś&· Siquis ingenuū aut
ingenuā extraneā sine p̄misso cui fuerit
intra miserit· xii· sol sit culpabilis· si ser
uus fuerit· xii· sol soluat· EXPLICIT

xcvi Cap. Leg. I n. 64

Carolg. imp. p. addit.

Capitula que domn̄ karolus serenissimus
imp̄ addere iussit ut bannū ipsiꝰ q̄s lib&
inrupere c̄ponere debeat. Ut ecc̄la. uidue.
orfani. t̄ min̄ potentes pacē rectā habeant
& ubi cūq; fuerit infractū. lx sol. conp̄.
Ut raptū. t̄ uis ꝑ collecta hominū & in
cendia infra patria. nemo facere p̄su
mat. & q̄ hoc cō miserit. lx. sol. in bannū
nr̄m conp̄. Similit & qui iussionē regiā in
hoste bannit̄ inruperit. hęc capitula
in assiduitate. reliqua aut̄ reseruata s̄ re
gib; ut ipsi potestatē habeant. Nominatiue
demandare inde exire debent. De dineriali b;.
ut siquis eos regi c̄ponant. Similit de his q̄ ꝑ
carta in ecc̄la iuxta altare dimissi s̄ liberi. cu xl
sol. regi c̄p̄. Hiū q̄ ꝑ carta ingenuitatis dimissi s̄ liberi ub;
nullū patrociniū & defensionē n̄ elegerint. similit regi c̄ponant.
xl. sol. Ut clericū nemo recipere audeat sine c̄sensu epi sui. & si cū
aliq̄s acceptū hab&. quando licentia ipsius epi fuerit. alit̄
n̄ faciat. nisi cū eū p̄sentię p̄scrutando si dign̄ fuerit deducat.

cunctis alamannis et aliquis hoc pre
ceptū transgredere uoluerit illud
pretiū qđ tulit de proprio suo man
cipio reddat · et insup fredū quā lex
habet conponat · QUI DIE DOMINICO OPERA
SERUILIA FECIT · XXX · VIIII ·

Die dominico nemo opera seruilia
presumat facere quia hoc lex ꝓhibu
it et sacra scriptura inomnib; contra
dicit · Siquis seruus inhoc uitio inuen
tus fuerit uapuletur fustib; · liber
autē corripiatur usq; adtertiā uicē
Siautē post tertiā correptionē inhoc
uitio inuent' fuerit · et dō uacare die
dominico neglexerit et opera seruilia
fecerit · tunc terciā partē deheredi
tate sua ꝑdat · Siautē supħec inuent'
fuerit · utdiei dominico honorē non
inpendat et opera seruilia fecerit tunc
coact' et conuict' corā comite ubi tunc

pag. 266.

dux ordinauerit inseruitiū tradatur·
& quia noluit dō uacare· insempiter
nū seruus pmaneat; XXX·VIIII·

Nuptias phibemus incestas itaq; uxo
rē habere n̄liceat· socrū nurū· priuig
nā· nouercā filiā matris· filiā sororis
frīs uxorē uxoris sororē filii fratrū fi
lii sororū int se nulla psumptione iun
gant̄· siquis contra hoc fecerit aloci
iudicib; separetur· & om̄s facultates
amittat· quas fiscus adquirat· siminores
personę s̄ que sunt inlicita que con
iunctione polluer̄ careant libertate
seruis fiscalib; adgregande s̄· DE PATRI
CIDIIS ET FRATRICIDIIS· CAPIT XL·

Siquis homo uolens occidere patrē
suū aut fratrē suū· aut patruū suū· aut
auunculū suū aut filiū frīs sui aut filiū
patrui sui aut matrē suā· aut uxorē
suā· Cognoscat se contra dm̄ egisse & se

cundū iussionē dī fratnitatē n̄ custo
disse · & indm̄ grauit deliquisse & co
rā omnib; parentib; eius res ei infis
centur · & nihil ad heredes ei ptine
at · amplius poenitentiā · aut sc̄dm
canones agat. UT NULLUS CAUSĀ AUDIRE
P̄SUMAT NISI Q̄ A DUCE C̄STITUS EST · XLI ·

Nullus causas audire presumat nisi
qui a duce pconuentionē populi iu
dex constitutus ē ut causas iudicet
quia nec mitiosus nec piurator: nec
munerū acceptor sit · sed causas sc̄dm
legem ueracit̄ iudicet sine acceptio
ne psarū & timens dm̄ sit & si iuste
iudicauerit credat se apud dm̄ mer
cedē recipere & laudē apud hom
nib; bonā possidere · si autē pcupidi
tatē aut pinuidiā alicuius aut p
timorē contra legē iudicauerit ·
cognoscat se deliquisse · & XII · sol sit

culpabilis cum iniuste iudicauerit. et
quod pro illum damnum passus est iniuste ille
iudex restituat ei. sicut ille qui iudi
cium audire debet illius qui ad iudican
dum constitutus est iudicium contempnit
dum ille iuste iudicauerit. et dedignet
eum audire. et spernit eum et arguit co
ram aliis. et dicet non recte iudicas dum
ille recte iudicet. et si hoc ab aliis iudi
cibus inquisitum fuerit quod ille iuste
iudicauit. ille contemptor qui iu
dici iniuriam fecit soluat XII sol. iudici
illo et post hec non contempnat audi
re iustum iudicium. quia sic conuenit
duci et omni populo in publico con
cilio DE EO QUI SEPE INTERPELLATUS EST ANTE DUCEM DE
QUALICUMQUE EVIDENTI CAUSA ET CONVICTUS FUERIT
NE AD IURAMENTUM DIMITTATUR [illegible]

Siquis interpellatus ante ducem de
qualicumque causa quod iam manifestum est

tribus uel quattuor testib; aut de
homicidio aut de furtu aut de aliquo
neglectu qd illi testantur quibom
testimoniis inplebt n periuratores
nec fallaces nec pecuniaru acceptores
sed ueritate uolunt dicere cognoscat
hoc iudex qd tunc licentia ille homo
qui mallatur ante eu de causa illa
potestate iurandi non habeat sed sic
lex habet in hoc iudicio psoluat. ut
ppt sua nequitiam alii qui uolunt
di ee n se piurent. nec ppt culpa alie
na semetipsos pdent testis eni qui ia
cuictus fuit qd mdaciu semel testifi
catus sit amplius ad testimoniu non
recipiatur. UT SCRIPTURA N UALET IN QUA
ANNUS ET DIES N OSTENDIT. CAP. XLIII.
Scriptura n ualeat nisi in qua annos
et dies euidenter ostenditur. DE LIBERO
QUA LIBER LIBERO CRIMEN

MORTALE INPOSUERIT · CA XLIIII ·

Siquis liber· libero crim̄ aliq̄d mor
tale inposuerit & ad regē aut addu
cem eū accusauerit & inde p̄bata
res n̄ est· nisi q̄d ipse dic̄ liceat ille
alio cui crim̄ inposuit cū tracta spa
ta se idoniare contra illū aliū demi
norib; aut̄ culpis sic̄ duci placet ita
fiat int̄ eos **DE RIXIS QUĘ IN POPULO SOLĒT · XLV ·**

Siqua rixa orta fuerit int̄ duos ho
mines aut in platea aut in campo
& unus aliū occiderit & postea fugit
ille qui occidit & illi pares sequuntur
eū usq; in domū suā cū armis & infra
domū p̄cussorē occiderint cū uno uue
regeldo soluant eū si aut̄ in campo
ubi prius pugna orta fuit ibi restant
sup̄ mortuū suū & n̄ sunt secuti in do
mū & postea mittunt in uicinio &
congregant patres & pausant arma

sua iosum & postea hostilit̃ sequuntur
eũ in domo & sic eũ tunc occiderint · VIIII ·
vueregeldos conponant De libero q̃ libe
rũ extra terminos uendiderit · cap xl vi ·
Si quis liber liberũ extra terminos
uendiderit reuocet eũ infra puinciã
& restituat eam libertati · & xl · sol̃ con
ponat · si aut̃ reuocare eũ non potuerit
eũ uueregeldo eũ parentib; soluat
idest bis lxxx · sol · si heredẽ reliquid
si aut̃ heredẽ ñ reliq̃d cũ sol conponat ·
QUI FEMINÃ INGENUAM EXTRA MAR
CAM UENDIDERIT · CAP XLVII ·
Si quis feminã liberã extra marcã uen
diderit reuocet eã ad pristinã liber
tatẽ & lxxx · sol conponat si aũ reuo
care ñ potest · cũ · cccc · sol conponat ·
QUI LIBERŨ HOMINẼ T FEMINÃ LIBERÃ IN
FRA PUINCIAM UENDIDERIT · CAP XLVIII
Si quis liber liberũ infra puinciã uen

diderit reuocet eũ in pristinā li
bertatē et cũ xii sol cponat. si autē
feminā liberā infra puintiā uendi
derit reuocet eā ad pristinā liberta
tē et cũ xiiii sol conponat. DE HOMINE
OCCIDERIT ET EU MORTODU FECERIT. XLVIIII.
Siquis hominē occiderit qd alaman
ni mord toto dicunt. viiii, uvere
geldos soluat. et quicqd sup eũ arma
uel rauba tulit om̄a sic fortiua conp.
de feminis autē si ita contigerit dupli
citē conp. id est xviii uveregeldos ues
tim̄ta aut qd sup eā tulit uelut for
tiua conp. DE LIBERU DE TERRA EFFODIERIT. L.
Siquis liberū de terra effodierit quic
qd ibi tulerit nouem geldos restitu
at et xl sol. conp. femina autē cũ lxx
sol conp. si eā effodierit res autē quas
tulerit sic fortiua conp. si seruũ ef
fodierit de terra eũ xii sol conp. et an

Mordtoto

zy

cillam similiter. DE LIBERO QUI ALTERI
US UXOREM TULERIT CAPIT. LI:

Si quis liber uxorē alterius contra le
gē tulerit reddat eam & cū lxxx sol
conp̄ eā & hoc si maritus prior uolue
rit & si antea mortua fuerit quā ma
ritus eā quesierit cū cccc sol conp̄ si au
ille raptor qui eā accepit sibi uxorē
ex ea filios aut filias antiquā soluat ha
buerit & ille filius mortuus fuerit aut
illa filia illi pristino marito illū filiū
cū uueregeldo soluat. illā filiā cū duplo
uueregeldo soluat si aū uiui sunt n̄ sint
illius qui eos genuit sed ad illū priorē
maritū mundio ptineat. DE EO QUI SPON
SA ALTERIUS ACCEPERIT. CAP. LII

Si quis sponsā alterius contra legē ac
ceperit reddat eā & cū cc sol conp̄. si
aut reddere noluerit. soluat eā cū cccc
sol & iā si mortua fuerit sub eo [illegible]

[illegible] DIMISERIT ET ALIA DVXERIT

Si quis filiã alienã disponsatã demis
serit & aliã duxerit conponat eã
q(ui) disponsauit & dimisit cũ xl sol &
cũ xii sacramentales iur& cũ v· nomina
tis· & vi aduocatis· ut p(er) nullo vitio· nec
tẽptatã eã habuiss&· nec uitiũ in illa
inueniss& sed amor de alia eũ addux(it)·
ut illã dimisiss& & aliã habuiss& uxo
rem; DE EO QVI FILIAM ALIENAM NON DES
PONSATAM ACCEPERIT · LIIII·

Si quis filiã alteri(us) n(on) desponsatam
acceperit sibi uxorẽ si pat(er) ei(us) eã requi
rit reddat eã & cũ xl· sol eã conpon(at)·
Si autẽ ipsa femina sub illo uiro mor
tua fuerit ante quã illi mundiũ
apud patrẽ adquirat soluat eam
patri eius cccc sol & si filios aut filias
genuit ante mundiũ & om(ne)s mortui
fuerint unũ quemq(ue) cũ uueregeldo

suo conp̄ patri femine [illegible]

EYO MARITO SINE FILIIS RELICTA · L VXOR [illegible]

Si quis liber mortuus fuerit et relin
quid uxorē sine filiis aut filiab; et de
illa hereditate exire uoluerit nubere
sibi alio coequali sequatur eā dotis
legitima et quicq̄d parentes ei legiti
me plagitauerint et quicq̄d de sede pa
terna secū adtulit om̄a in potestate
habeat auferendi qd̄ n̄ manducauit
aut n̄ uendidit dotis enī legitima
xl · sol̄ constat aut in auro aut in ar
gento aut in mancipiis aut in quali
cūq; rem quā hab& addandū · LXII ·

DE EO QUI PROXIMI SUI DEFUNCTI UXORE SINE FILIIS RELICTAE ·

Si aut̄ pximi mariti defuncti contra
dicere ipsam dotē illi mulieri uolue
rit qd̄ lex n̄ ē illa sequatur cū sacram̄
to cū nominatis · v · aut cū spata tracta

290

pugna duorũ si potest adquirere·
aut p sacramtũ aut pugnã illa pecu
nia post mortẽ mulieris retro numquã
reuertat᷑· sed ille sequens maritus aut
filii eius usq; in sempitnũ possideant·
Si autẽ ipsa femina dixerit maritus
Morgangeba meus dedit mihi morgangeba conpu
tat quartũ ualꝫ aut in auro aut in
argento aut in mancipiis aut in equo
pecuniã xii sol᷑ ualentẽ tunc liceat
illi mulieri iurare p pectus suũ & dicat
qđ maritus m̃s mihi dedit in potesta
te & ego possidere debeo hoc dicunt
alamanni nasthait; De hereditate duarũ
LVII· sororũ· quę absq; fratrib; p̃ mortẽ patris relictę sunt·
Si autẽ duę sorores absq; fratre relictę
post mortẽ patris fuerint & ad ipsas
hereditas paterna ptingat & una
nupserit sibi coequali libero· alia autẽ
nupserit aut colono regis aut colo

no eccle. Illa aut̄ qui in illo libero nup
serit sibi coequali teneat t̄ra pa
tris eorū. res alias aequalit̄ diuidant
illa aut̄ qui illo colono nupsit non
intret inportionē terre quia sibi
coequali n̄ nupsit. De eo q(ui) mulierē in itinere

Suadente denudauerit aut cuē amechauerit. LVIIII

Si qua libera femina uirgo uadit
itinere suo int̄ duas uillas & obuia
uit eā aliquis prapt̄u denudat
caput ei(us) cū vi sol̄ c̄ponat. & si eius
uestimenta leuauerit & usq(ue) ad
genicula denudat. cū vi.
sol̄ conp̄. & si illā denudauerit ut
genitalia eius appareant. t posteriora
riora cū xii sol̄ conp̄. Si aut̄ cū ea for
nicauerint contra uoluntatē ei(us)
xl sol̄ conp̄. Si aū mulieri hec fecerit
om̄a dupliciter conp̄. sic antea diximus.

[illegible] LVIII

Siquis aliū p ira pcusserit qd alaman
ni pulislac dicunt cū uno sol conp.
Si autē sanguinē fuderit sic ut tram tan
gat conp sol uniū & sem. Si eū pcus
serit eū ut testa appareat & radatur
cū III sol conp. Si autē de capite os
fractū tulerit de plaga ita ut sup pu
blica uia lata XXIIII pedes in scuto so
nauerit. illud os VI sol conp si autē
ipsū os medicus perdit & n potest eū
psentare tunc duo testes adhibeat
qui hoc uidissent qd de illa plaga os
tulisset aut ille medicus hoc
conpbet qd uerū fuisset qd de ipsa pla
ga os tulisset. si autē testa trans capu
lata fuerit ita ut ceruella tetigit
cū XII sol conp. Si autē ex ipsa plaga
ceruella exierint sic solet continge
re ut medicus cū medicamto aut
sirico stupauit & postea sanauit &

hoc pbatu͞ fuerit qd uerū ē cū xl
sot conp. De eo q̄ alteri aure absciderit. LX.
Si quis alterius aurē absciderit &
n̄ exsurdauerit xII sot conp. Si au͞
sic absciderit ꝓfundo & eū exsurda-
uerit xl sot conp. Si eni͞ medietatis
aurē absciderit quod orscardi ala-
manni dicunt cū vI sot conp. Ca. LXI.
De eo q̄ alteris palpebras maculaverit.
Si eni͞ superior palpebra maculata
fuerit ut claudi non possit cū vI sot
conp. Si eni͞ subterior maculata fu-
erit ut lacrimas ē tenere n̄ possit cū
xII sot conp. Si eni͞ uisus tactus fuerit
in oculo ita ut quasi uitrū remaneat
xx sot conp. Si aut ipse uisus foris exit
& emilus xl sot conp. De nares trans
punct aut abscisa. LXII.
Si eni͞ nasus transpunctus fuerit. cū
vI sot conp. Si eni͞ summitatis nasi

ut muccus contenere non possit ab
scisus fuerit cū xii · sol conp · Si aut̄ to
tus apresso abscisus fuerit cū xl sol
conp̄ ; DE LAB[illegible] MACU[illegible]ATIS · LXIII
Si enī labiū superius alicuius macula
uerit ita ut dentes appareant cū
vi sol conp̄ · Si subterius ut saliuā non
possit contenere cū xii sol conponat ·
Si enī aliquis alio uno ictu duos den
tes superiores excusserit primos cū
vi · sol conp̄ · & quamuis unū de ipsis
duob; excusserit cū vi · sol conp̄ · Si
aut̄ dentē absciderit quē marczan
dicunt alamanni cū iii · sol conp̄ ·
De aliis uero qualemcūq; excusserit
unū quemq; cū iiii sol conp̄ · De sub
terioribus uero duob; primis si aliquis
excusserit cū xii sol conp̄ · Si uno
ictu fecerit · si aut̄ unū ex ipsis excus
serit cū xii sol conp̄

[illegible] de uulneribus in facie [illegible] LXVIIII·

Siautē lingua tota abscisa fuerit
xl· sol conp̄· Siautē media ut aliqd
intellegat qd loquit cū xx sol conp̄
Siautē alia plaga in facie alicuius
facta fuerit quā capilli uel barba
ñ cooperiant vi· sol conp̄· Siautē
colnus transpunctus fuerit cū vi
sol conp̄ De eo qui aliū contra legē tun
derit & de diuersis uulneribus· LXX·

Siquis alii contra legē tutunderit
caput liberū ñ uolentis cū xii sol con
pon̄· Si enī barbā alicuius tunderit
nolentis· vi sol conp̄· Siquis alio
brachiū sup cubitū transpuncxerit.
cū vi sol conp̄· Si aū cubitū trans
puncxerit cū iii sol conp̄· Si manū
transpuncxerit ita ut focus ñ intret
ad coquendū uenas· t sanguinē stag
nandū sol· i· & semis conp̄· Siautē fer

rũ callidũ intrauerit adstagnandũ
sanguinẽ· cũ iii sol̃ conp̃· Si eñ brac
hiũ fregerit ita ut pellẽ ñ rumpat
qđ alamanni paleprust dicunt ante
cubitũ cũ iii sol̃ conp̃· Si autẽ supra
cubitũ hoc contigerit· cũ vi sol̃
conp̃· Si eñ in cubito p̃cussus fue
rit ita ut portare ñ possit nec ad
os manũ mittere· ñ possit· cũ xii
sol̃ conp̃· Si eñ totũ brachiũ man
cũ fuerit ut nihil cũ eo facere pos
sit conp̃ cũ cũ xx sol̃ conp̃· Si autẽ
a cubitu absciderit· xl sol̃ conp̃· Si
autẽ ab scapula abscisus fuerit cũ
lxx sol̃ conp̃· Si eñ sũmitatẽ polli
cis absciderit cũ vi sol̃ conp̃· Si autẽ
totũ cũ xii sol̃ conp̃· Si autẽ p̃ximũ
pollici a primo nodo absciderit duos
sol̃ & semis conp̃· Si eñ in secundo nodo
absciderit· v· sol̃ si totũ absciderit

apalma cū x· sol̄ conp̄· Si longissimus
digitus abscisus fuerit a primo nodo
sol̄· i· & semis conp̄· Si enī secto nodo
cū iii sol̄ conp̄· Si totus a palma absci
sus fuerit cū vi sol̄ conp̄· Si enī digit⁹
anellaris a primo nodo abscisus fuerit
·ii· sol̄· Si in secto nodo· iiii si totus· viii
ille minimus digitus ita soluatur ut
pollix· Si quis aut̄ longissimū digitū
sic plagauerit ut inde mancus sit
ita ut conplicare n̄ possit· aut scutū
prendere aut arma intra pillū reci
pere· xii sol̄ conp̄· Si aut̄ in latus punc
tus fuerit ita ut interiora menbra
n̄ contingat· cū vi sol̄ conp̄· Si aut̄
in interiora membra uulneratus
fuerit q̄d refuuint dicunt· cū xii sol̄
conp̄· si aut̄ trans punctus fuerit· cū
xx iiii· sol̄ conp̄· Si aut̄ intestinis ma
culatus fuerit ut stercora exeant

306

xl sol conp. Si aliquis alio genitalia
tota absciderit . xl sol conp. Si aut
castrauerit ita ut uiriba ñ tollat
cũ xx sol conp. Si quis alio ambos
coxas uno ictu transpunxerit . cũ
xx sol conp. Si aut duab; uicib; simi
lit. si quis in genuculo trans punc
tus fuerit aut plagatus ita ut clau
dus p̄maneat ut pes ei ros tangat
qđ alamanni taudrail dicunt cũ
xii sol conp. Si tibia subtus genucu
lo transpuncta fuerit . cũ iii sol con
pon. Si aut articulus prior abscisus
fuerit . cũ vi sol conp. Illi aut alii
articuli si abscisi fuerint toti unus
quisq. cũ iii sol conp. Si totũ pedẽ
absciderit cũ xl sol conp. si a genu
culo abscisus fuerit xl sol conpon.
Si aut a coxa sursũ abscisa fuerit
et inde uixerit . lxxx sol conp.

BIBL. THECA
REGIA
MONACENSIS

f. 267

Comes, hic quem nos, landtrecht ad vogt ad vizdom
vocamus ad pfleg

Comitatum, landgericht vnnd herrschaft gericht
vnd der gleichen vast

Solidus libra pfundt

8 d Tremissis vna pars soledi, Semis, halbpfundt

3 d Saica genus pecuniae credo quod nos schilling
3 denarii deni ...

Genera nobilium:
- Hosidrozza
- Fagana
- hahilinga
- Anniona fürst graffen
- Agilolvinga ex genere ducali Ex ipsis duces a regibus sumuntur
  pfalzgraffen fürst graff

Pene omnes fuere pecuniarie

Nobilium:
- fürst graffen
- pfalzgraffen landherren
- Graffen
- Freien
- Herren

Wirngelt, CLX soledi, presbyteri
Vueragildus, quasi pecunia, a XL soledis quod ... festo
in festo dantur, zent mayss ... ...

Limel. IV

Ich hanns d[…] vnd fur all mein erbn darczu fur
all mein frey[…]as der Erwirdig geistleich herr
Abbt Jorg d[…]d worden fur mich vmb hundert
vnd sechs gu[…]mag wol haben gegen dem Erwirdigen
geistleichen h[…]lbn Sum gulden beraitt gelichen
hat darumb a[…]han auf Sand Jacobs tag schirist
kunftig die a[…]ch lute aber das ich sy nit loset
nach lawt d[…] des schaden nemen wie der schad genat
wird den se[…]e widerred sein slechtn worten darumb
zegelauben a[…]ewerdent sein dacz mir vnd meine trewn
darczu auf al[…] was ich oder mein erbn oder ander mein
frewnt oder ye[…]r war geistleich oder weltleich das
habent sy an […]ich auf den kam weg von tods wegen
abgieng da sei[…] erleich auf meine selber geschier
vnd auf all[…] Schracher zu Sand Andree
ze Freising v[…]o des wirdigen korh ze Tegrise
vnd sein Con[…]ents vnd des zu einer waren
bekant gib […] vnd allen yren nachkomen den
brief fur mi[…]e aufgen anhangenden Insigel alles
das stat zehe[…] ist geben nach kristi gepurd do
man zalt v[…] Pfincztags nach Sand Egidien tag

leges bawa[…]
Dyalogus
Decreta tassi[…]
leges alema[…]

primus liber dy[…]
Aptat […]
2us liber e d[…]
de puti se[…]

D. 3

Clm. IV 3. d, dru Cim. 325
jetzt cod. ~~Teg.~~ lat. 19415.

Ich hanns der Tierndl Tumherr ze freysing [illegible] offenleich [illegible] brief für mich und für all mein erben darczu für
all mein frewnt allen den die in sechent hörent oder lesent furbra[illegible] [illegible]zaigt wirt das der Erwirdig geistleich herr
Abbt Jorg des wirdign Gotzhaws ze Tegernsee und sein Conve[nt] [illegible] gelt sind worden für mich umb hundert
und sechs und zwainczk Venischer guldein die all gut an golt [illegible] recht und wag wol haben Gegen dem Erwirdign
geistleichn herrn Abbt fridreichn zu Sand [illegible] [illegible] die vorgeschriben Summ guldein beraitt geleichn
hat darumb ich den vorgeschriben Erwirdign herrn und sein Co[nvent] [illegible] gesetzt han auf Sand Jacobs tag schierst
kunftig die obgeschriben Summ gulden in [illegible] [illegible] tag vor oder nach ungeverleich Ware aber das ich si nit loset
nach lawt und ausweisung des briefs und muesten sich darumb selbs losen Was si dann des schadn nemen wie der schad genant
wird den selben schadn mit sambt der haubtsumm [illegible] treuleich widerkern an alle widerred sein slechtn worten darumb
zegelauben an ayd und an alle ander beweysung und sullen auch das haben und gewartent sein dacz mir und meine trewn
darczu auf all mein hab wo ich die han [illegible] [illegible] gesagt noch ausgenomen und was ich oder mein erben oder ander mein
frewnt oder yemant von mein wegen wider den brief redten oder furbas kriegen wolten er wär geistleich oder weltleich das
habent sy an aller stat behabt und gewunnen und [illegible] [illegible] in [illegible] Ware aber das ich auf dem kam weg von todes wegen
abgieng da got vor sey So schaff ich obgenant hanns und [illegible] [illegible] das [illegible] [illegible] [illegible] auf meine silber geschier
und auf allen meinen puchern darczu auf allem meinem hawsgrat [illegible] [illegible] [illegible] Schreiber zu Sand Andree
ze freysing Von mir inne hat des der obgenant Erwirdig geistleich herr Abbt Jorg des wirdign Goczh ze Tegrnsee
und sein Convent ain zedl hat Auch schaff ich in das auf mein gult ze Schliers und des zu ainer waren
bekunt gib ich dem obgeschriben erwirdign herrn von Tegernsee seine Convent und allen irn nachkomen den
brief für mich mein erben und darczu [illegible] all mein frewnt besigelt mit meinem aigen anhangenden insigel alles
das stat zehalten mit meiner trewn [illegible] an den brief geschriben Der brief ist geben nach Kristi gepurd do
man zalt vierczehen hundert Jar darnach in dem [illegible] und [illegible] [illegible] Jar des pfincztags nach Sand Egidi tag

legeb bawariorum // libri duo xx [illegible]
Dyalogus de divisionibus sacrarum scripturarum
Decreta tassilonis ducis facta sinodo in loco qui dicitur dingolvinga
leges alamannorum

primus liber dyalogi est de eo quid
scriptura [redacted] loquitur de deo
2us liber est de deo quid scriptura
de presenti seculo [redacted] loquitur

D 3

N
I
II
III

Nr. 1926 Ausgang: 28. V. 1958
I. Schäden: [illegible]
II. Behandlung: 8 25 29 37 38 40
III. Besonderheiten: